

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Första kammaren.

Nr 19.

Lördagen den 13 mars f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 6 och den 9 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1937 den 13 mars sammanträdde kamrarnas valmän för utseende av kommitterade för tryckfrihetens vård; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till kommitterade utsedda:

professor emeritus Johan Henrik Emil Schück	med 20 röster,
advokaten Jonas Eliel Löfgren	» 20 » ,
professorn Nils Fredrik Stjernberg	» 20 » ,
filosofie doktorn, f. d. lektorn Odal Ottelin	» 20 » ,
filosofie doktorn, en av de 18 i Svenska akademien	
Torsten Fogelqvist	» 20 » ,
generaldirektören Henning Vilhelm Leo	» 20 » .

John Björck.

Axel Lindqvist.

Gustaf Velandér.

K. A. Westman.

På gjord proposition beslöt kammaren, att det nu upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag till förordnanden för de valda.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 78, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges bidrag till kostnaderna för internationell övervakning av utförseln och resandefrafiken till Spanien.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 97, i anledning av väckta motioner angående införande av bestämmelser om vite i lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd; och

nr 98, i anledning av väckta motioner angående ändringar i lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 99, i anledning av väckt motion om ändring av gällande bestämmelser för tull å ackumulatörer; och

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillägg till förordningen den 2 maj 1919 (nr 200) angående rätt till ränta vid restitution av utskylder m. m.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om verkställighet av bötesstraff m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning; samt

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 21 november 1925 (nr 449) om resanslag åt vissa präster i nyreglerade pastorat.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Andersson, Nils*, m. fl. väckta motionen, nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 13—15, bankoutskottets utlåtande nr 23, andra lagutskottets utlåtanden nr 21—23 och första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

Ang. upphävande av åklagares rätt till bötesandel m. m. Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av vissa åklagares rätt till andel i böter m. m.

Genom en den 12 februari 1937 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 88, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om upphävande av vissa åklagares rätt till andel i böter m. m.

Härigenom förordnas som följer:

Vad i lag eller författning finnes stadgat om rätt i vissa fall för åklagare eller annan att i anledning av åtgärd i tjänsten erhålla andel i böter, vite eller skadestånd eller i förbruten egendom, dess värde eller dylikt skall icke utgöra hinder för Konungen att, där av stad avlönad åklagare tillförsäkras skälig fast avlöning, bestämma att rätt till andel som ovan sägs icke skall tillkomma sådan åklagare; skolande andelen i stället tillfalla stadens kassa.

Denna lag träder i kraft omedelbart efter utfärdandet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Ang. upphävande av åklagares rätt till bötesandel m. m. (Forts.)

Herr **Schlyter**: Herr talman! Såsom framgår av utskottets utlåtande, har utskottet inte haft någonting att erinra emot den kungl. propositionen. Utskottet har emellertid i sista meningen i sitt utlåtande gjort det uttalandet, att utskottet hemställer om bifall till propositionen, »*då* propositionen uppenbarligen bygger på denna förutsättning» — som omnämns strax förut — nämligen att, för det fall att någon stad begagnar sig av den möjlighet som här gives att bestämma en avlöningsstat för sina åklagare och därvid erhåller Kungl. Maj:ts godkännande av att bötesandelarna få ingå till stadens kassa, det framdeles, när bötesandelarna genom lagstiftning avskaffas, icke kommer att föreligga något anspråk från stadens sida om ersättning av statsmedel för frångångna bötesandelar. Utskottet har ansett det vara av vikt att få detta fastslaget vid lagens antagande, så att icke någon stad kunde missuppfatta ställningen och gå in för en löneroglering i tro att staden för all framtid skulle komma i åtnjutande av dessa bötesandelar. Givetvis har utskottet icke gjort detta uttalande utan att förvissa sig om att propositionen, såsom det heter i utlåtandet, är byggd på denna förutsättning.

Som jag nämnde, har utskottet icke haft någonting att erinra emot själva lagförslaget, som alltså går ut på möjligheten att framdeles i städerna helt och hållet stryka åklagares bötesandelar. Det är ju en mycket viktig princip, som genom överensstämmande uppfattning av Kungl. Maj:t och riksdagen på detta sätt fastslås. Det är emellertid tydligt, att om den principen är riktig för städerna, måste den även vara riktig för landsbygden, vars åklagare ju icke böra ställas i någon lägre klass, så att de skulle behöva genom andel av böterna uppmuntras till att nitiskt fullgöra sina åligganden. Det torde därför ha varit utskottets förhoppning, att det inte skall dröja alltför länge innan man från Kungl. Maj:t får emotse ett förslag till en allmän lagstiftning om bötesandelarnas borttagande såväl på landet som i stad.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! När propositionen icke innehåller någon lagregel av det innehåll, som första lagutskottet anser att propositionen uppenbarligen förutsätter såsom riktigt, beror detta därpå, att det har ansetts, att den tillåtelse till uppbörd, som städerna nu skulle erhålla genom denna proposition, för städerna inte kan skapa någon sådan rätt, att städerna skulle kunna framställa ersättningsanspråk, för den händelse denna uppbörd genom framtida beslut av statsmakterna skulle frångå dem. Utskottet har således alldeles riktigt tolkat den ståndpunkt, som propositionen därvidlag intager.

Med anledning av de slutord, som utskottets ärade ordförande nyss uttalade, vill jag endast säga, att jag för min del är beredd att tillmötesgå den önskan, som uttryckts inom utskottet, ehuru den icke kommit till uttryck i utskottets utlåtande, genom att taga upp till utredning de spörsmål, som utskottets ärade ordförande sist berörde, nämligen frågan om hur man skall förfara med bötesandelarna för landsbygdens åklagare.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

Genom en den 20 november 1936 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 2, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t före-

*Lagförslag
ang. rättegången i
tryckfrihets-
mål.*

Lagförslag ang. rättegången i tryckfrihetsmål. (Forts.)

slagit riksdagen att, under förutsättning att av riksdagen såsom vilande antaget förslag till ändrad lydelse av §§ 1, 4 och 5 tryckfrihetsförordningen bleve slutligen godkänt, antaga vid propositionen fogat förslag till lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, med förklarande att det av Kungl. Maj:t genom propositionen framlagda lagförslaget icke i oförändrat skick kunnat av riksdagen antagas, måtte, under förutsättning att av riksdagen såsom vilande antaget förslag till ändrad lydelse av §§ 1, 4 och 5 tryckfrihetsförordningen bleve slutligen godkänt, för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

Herr Lindhagen: Herr talman! Denna proposition har tillkommit på grund av en motion, som jag väckt år 1933 och som enligt redogörelsen i utskottsutlåtandet avsåg att vinna möjligheter att ombilda processen i tryckfrihetsmål, anhängiggjorda av enskild, i sådan riktning att större säkerhet för de enskilda och deras behöriga förehavanden därigenom uppnåddes.

Jag har förbisett denna proposition, som nu varit föremål för första lagutskottets behandling. Annars hade jag nog fått tillfälle att motionsvis framställa erinringar. Men jag ber i alla fall att få beklaga, att sedan riksdagen antog principbetänkandet om den nya rättegångsreformen och vi sedan skulle få se, hur den tog sig ut på papperet, har genom dåvarande justitieministern Schlyters, numera första lagutskottets ordförande herr Schlyters initiativ den ena detaljen efter den andra utbrutits ur detta sammanhang. Därigenom komma vi vid den slutliga prövningen att stå inför en rad fullbordade fakta.

I det föreliggande förslaget har nu den s. k. muntligheten blivit renodlad. Då är det ju inte heller värt att vi höja någon röst för att bevara vår yttrandefrihet och tankefrihet, när det stora betänkandet kommer. Det är åtskilligt jag skulle ha velat ifrågasätta ändring uti.

För övrigt må erinras, att motionen huvudsakligen avsåg att tillrättalägga den rättslöshet, som partipressen utövade emot enskilda medborgare och deras tillhöriga strävanden. Så snart det faller någon redaktör in — varje redaktör är ju herre över sitt lilla område utan någon regelrätt kontroll ens av chefsredaktören — kan han på grund av sin obekantskap med ämnena eller obenägenhet för andra partiets medlemmar samt förakt för minoriteter och ensamma skriva i sin tidning vad som helst till den stora läsekretsens — oftast hundratusentals människors — vilseledande. Under det att vanlig lag skyddar individen normalt gentemot ärkekränkning från enskild person, står han i tryckfrihetsförordningen maktlös inför denna masseffekt. Detta fördummar folket, försinkar samförståndet och förstör realiteternas framfärd. Såsom jag tidigare erinrat, drog Ferdinand Lassalle på sin tid liksom senare jordbruksaposteln Rösiö i härnad emot en sådan förvildning av samhällslivet genom en *tryckfrihet utan effektiva förpliktelser*.

Nu har med nämnda motion vunnits en liten ändring i tryckfrihetsprocessen. Man får tala inför juryn själv, vilket innebär ett betydande framsteg för de få som mäktat eller vågat sig fram till ett officiellt åtal. Det är — fränsett kostnadsfrågan — så mycket vanskligare som fortfarande bibehållits den ordningen, att pressen, d. v. s. de enskilda skrivarna, bli alldeles strafflösa och den s. k. ansvarigen också framför den förörrättade saken och dess målsman åtnjuter speciellt skydd mot att kunna bli fälld.

Detta är inte en rättsstat, Schlyter, som ordnar förfarandet på det sättet. Alltså är, herr talman, ännu särdeles litet vunnet med denna 1933 års

Lagförslag ang. rättegången i tryckfrihetsmål. (Forts.)

motion, som av riksdagen rekommenderades till det bästa. En kommande generation är det i varje fall förbehållet att komma till rätta med ett så stort missförhållande.

Herr Schlyter: Herr talman! Herr Lindhagen beklagade sig över att riksdagen framdeles skulle komma att stå inför fullbordade fakta, när den hade att taga ställning till den allmänna rättegångsreformen, och detta skulle bero på att vi nu i tryckfrihetsprocessen genomföra några av de för processreformen ledande principerna. Härpå ber jag att få svara, för det första, att de punkter, som nu ingå i den kungl. propositionen och i utskottets tillstyrkande förslag, stå i full överensstämmelse med dem, som godkändes av 1931 års riksdag, när de allmänna principerna för rättegångsreformen underställdes riksdagens prövning; för det andra, att det nu föreliggande förslaget redan förra året företeddes för riksdagen i samband med den då framlagda propositionen om ändring i tryckfrihetsförordningen, vadan det icke kan vara tal om en överrumpling av riksdagen, eftersom tillfälle har bjudits att diskutera saken vid två riksdagar efter varandra; och för det tredje, att när processreformen en gång kommer att underställas riksdagen, kommer riksdagen att ha fullständigt fria händer att begagna sig av bl. a. de erfarenheter, som den då genomföra tryckfrihetsprocessen under loppet av några år kan ha lämnat.

Herr Lindhagen beklagade sig vidare över att de framlagda propositionerna ställde den enskilde alldeles maktlös mot tidningsredaktörers ärekränkningar. På det kan jag endast svara, herr talman, att de utredande myndigheterna ha gjort sitt bästa för att framlägga en sådan rättegångsordning i tryckfrihetsmål, att rättvisan därigenom så långt möjligt är skall komma till heders.

Herr Lindhagen: De principer, som av riksdagen antogos eller rättare auktoritativt lämnades tills vidare utan anmärkning, kunna vid ett definitivt övervägande undergå jämkningar. När den s. k. rättegångsreformen i sin helhet framlägges i form av lagförslag och nya ledamöter befolka riksdagen, kunna betydande jämkningar komma till stånd i de lösliga principer, som under trycket från den högre juridikens auktoritet under en förflackande tidsströmning på *vissa* punkter propagerats i bestämmande juristkretsar i Europa.

Vad angår huvudsyftet med motionen, har den siste ärade talaren framhållit, att nu genom nya formuleringar i tryckfrihetsförordningen och uttalanden tillfredsställande tillgodosetts de erinringar, som innehölls i motionen. Men Schlyter vet nog, att detta tillgodeende är i det stora hela särdeles obetydligt. Ansvarslösheten för de förbjudna »illvilliga och vrängda framställningarna till allmänhetens förvillande» — med andra ord pressens frihet till propagerande bland allmänheten av okunnighet och förtal — är fortfarande lika präktigt tillgodosedd som förut. Och processen blir lika vansklig, kostsam och tungrodd som förut.

Vi minoritetsfolk ha för att skydda våra uppsåt och förtryckta realiteter, stora som små, ingen annan möjlighet än att gå till »pressens egen opinionsnämnd». Jag har aldrig i mitt liv processat med någon, inte ens i opinionsnämnden. Men ett experiment för att se, hur det tar sig ut inför denna nämnd av företrädesvis pressmän utan exekutiva möjligheter, blev kanske en erfarenhet i alla fall. Det utmärkta med nämnden är att det kostar bara 20 kronor för ett fall så att man kan ju gå i land. Men Schlyter får i alla fall bereda sig på, att detta av regeringsmakten fortsatta upprätthållande av ett svenskt samhälle, som i dess frågor inte är en rättsstat och tolererar en tryckfrihetsprocess, där man fortfarande ställer normala rättsgrundsatser på huvudet, inte kommer att bli evigt.

Lagförslag ang. rättegången i tryckfrihetsmål. (Forts.)

Herr **Englund**: Herr Lindhagen tycker givetvis, att en tidningsredaktör är grovt partisk i en sådan fråga som den nu föreliggande och rätteligen inte bör yttra sig, men då jag ändå gör det med några korta ord, gör jag det därför, att jag tror, att det kan vara på sin plats, att det ifrån tidningsmannahåll uttalas en tillfredsställelse, då detta lagförslag behandlas, över att det har kommit till stånd och att tryckfrihetsprocessen omvandlas så, som detta lagförslag innebär. Jag tror för övrigt, att herr Lindhagens erfarenheter äro ganska ensidiga, då det gäller pressens förhållande till allmänheten.

Jag tror inte, att det förhåller sig så i verklighetens värld, som herr Lindhagen, när det gäller dessa saker, i alla fall ganska tvärsäkert ofta påstår, eller att tidningsredaktörerna äro sådana diktatorer, att de utöva ett skräckvälde, vilket han ofta påstår att de göra. Jag skulle för övrigt med anledning av herr Lindhagens yttrande i detta sammanhang vilja säga, att nästan varje tidningsredaktör har anledning att be Gud bevara sig för de anspråk, som människor av det slag, som herr Lindhagen i detta hänseende representerar, ställa på pressen — inte därför att man ville strypa yttrandefriheten, utan därför att en fullkomligt vidsträckt och obegränsad yttrandefrihet för de enskilda människorna i tidningarna för dessa senare skulle medföra kostnader, som aldrig bliva ersatta, och jag tror, att herr Lindhagen skulle för de allra flesta tidningarna bli en förfärligt dyrbar väktare av denna frihet. Nog sagt om den saken. Men att tidningspressen och tidningsredaktörerna skulle utöva ett sådant skräckvälde, som herr Lindhagen ofta påstått, ligger i varje fall utanför den erfarenhet från nära 30 års arbete, som jag personligen besitter.

När jag vågat taga till orda i en sådan fråga som denna, är det, herr talman, emellertid för att från pressens synpunkt ge uttryck åt vår tillfredsställelse över att tryckfrihetsprocessen och förfarandet i tryckfrihetsmål bli anorlunda än de hittills varit. Jag tror, att de principer, som nu i enlighet med processreformens grundtankar komma till en första praktisk användning, äro riktiga, nämligen det muntliga förfarandet vid processens handläggning samt att vid en huvudförhandling allt vad som i saken är väsentligt kommer att framläggas. Ur tidningssynpunkt tror jag, att det inte minst är av vikt att, när ett åtal, av vad slag det vara må, kommer till stånd, det blir en klargörande muntlig handläggning inför rätta, att det snabbt klarlägges vad som är det väsentliga i målet och att man slipper det omständliga och invecklade skriverseri, vilket icke minst ur kärandens, ur den enskildes synpunkt alltså, som eventuellt uppträder såsom rättssökande emot en tidning, är av väsentlig betydelse. Ty om till äventyrs en människa enligt herr Lindhagens sätt att resonera skulle vara svårt kränkt av en tidning, är det inte alltid så, att en sådan person har tillgång till den juridiska sakkunskap och det juridiska bistånd, som behövs, för att han skall kunna utföra sin talan, men han har bättre möjlighet att vid den muntliga handläggning, som här förutsättes, genom en enkel framställning av sin syn på saken med stöd av fakta få sin ståndpunkt klarlagd och sin rätt beaktad. Ur pressens synpunkt är detta uteslutande att hälsa med tillfredsställelse.

Erfarenheten visar, att icke minst för pressen tryckfrihetsprocesserna ha varit ganska lotteriartade, för att inte säga fullständigt lotteriartade, och även dyrbara. Jag förstår, herr talman, uppriktigt sagt inte, vad herr Lindhagen menar, då han säger, att detta lagförslag skulle vara så konstruerat att det skulle garantera den ansvarige utgivarens frikännande under alla förhållanden. Jag har synnerligen svårt att läsa ut något sådant av vad som står här i utlåtandet, och jag har ännu svårare att förstå ett sådant resonemang med hänsyn till de erfarenheter man i verkligheten har om dessa saker. Det för-

Lagförslag ang. rättegången i tryckfrihetsmål. (Forts.)

håller sig nämligen i verklighetens värld så, att en tidningsredaktör, i varje fall en som är anställd i dagspressen, som känner sitt ansvar och vet sin skyldighet emot enskilda människor, är förfärligt noggrann med att övervaka, att beskyllningar och anklagelser icke i onödan riktas emot enskilda. Det är en av de allra viktigaste saker, som en publicist i ansvarig ställning dagligen har att taga hänsyn till. Men det finns också andra synpunkter på den frågan än bara den, att en människa skall ha fritt talesrum, som herr Lindhagen yttrade, och vid avvägandet av detta förhållande i det praktiska livet har man så många olika sidor att beakta, att jag tror, att herr Lindhagen inte besitter den erfarenhet och insikt om hur det i verkligheten förhåller sig, som han söker göra gällande.

Utän att förlänga överläggningen, herr talman, vill jag säga, att det ur publicitetens och ur pressens synpunkt är att hälsa med tillfredsställelse, att det som följd av detta lagförslags antagande blir en radikal omstötning av tryckfrihetsprocessen, och jag ber med dessa ord att få yrka bifall till första lagutskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Den siste talaren är redaktör för Dalademokraten och känd som en hygglig och rättvis redaktör. Han ser ljust på åtskilligt och han har även varit vänlig emot mig i förbigående här, som man ibland är, då vi träffa varandra ute i riksdagskorridorerna. Men han kan inte tala för alla. Jag har med mina motioner om reformering av pressen, vilka började år 1910, även fått bifall. Ett andra kammarens enhälliga utskott framlade sagda år ett pressens syndaregister. Men riksdagen började redan då ej orka med även en positiv framstöt. Resultatet av motionen blev endast en utskottsmotivering; saken nådde ej fram ens till första kammaren. Efter en liknande framstöt nyligen uppsöktes jag av en tidningsredaktör, som sade mig: »Ni har rätt i varenda punkt.» De engelska domstolarna ha även till värn om människovärdet och dess åsidosatta realiteter verkningsfullt ingripit mot en sådan trafik. Men i det berömda Sverige får något sådant naturligtvis icke ifrågakomma.

Jag har också, kan jag säga den siste talaren, minst 200 stora urklippböcker. De äro till en stor del fyllda med s. k. skäll mot initiativ, som sedan gått i verkställighet hos statsmakten och i övrigt enligt min förvissning komma en gång att göra det. Material föreligger således för att en gång kunna skriva en bok om gamla Sveriges rättsordning på denna punkt. Ferdinand Lassalles, Rösiös och chefredaktör Rinmans filippiker mot denna rättslöshet komma då liksom motionerna att sväva över vattnet.

För att gå till det färskaste, så är det uppsluppet att erinra sig, hur gjorda bemödanden för fotgångarnas och cyklisternas rätt till särskilda banor vid sidan av de till autostrador förvandlade allfarsvägarna, från vilka de av motorismen utträngts, blivit avvisade. Begäres votering, så får saken kanske ett par röster, ity att ärendet nog skötes vid behov av regeringarna, vilket ej alltid är fallet. Då är kåsörernas tid inne. Det kommer vid sådana tillfällen hem till mig från Argus buntar med okunnighet och barnslig ovilja. Jag förstår dessa skribenter. De äro anställda i partitidningar och de måste förtjäna en femma på tilldragelser, som de kunna uppleta, och ej stödjas av partiledare, chefredaktörer, statsråd, landshövdingar eller deras vederlikar. Till detta arbete sättas också de yngsta i stället för att de, som skola vara kåsörer, borde vara de äldsta, mest erfarna och mest humanistiska människorna. Men på den platsen sätter man förmodligen först sina springpojkar, som sedan få stiga i graderna.

Lagförslag ang. rättegången i tryckfrihetsmål. (Forts.)

Herr **Englund**: Herr talman! Endast ett par ord. Att herr Lindhagen gav sig in på det speciella gebitet om fotgångarna, var nästan vad man kunde ha väntat, men jag vill säga, att det finns något, som heter tryckfrihet här i landet också, och vad herr Lindhagen många gånger riktat sig emot är just denna princip, att pressen skall ha rätt att uttala sig om vissa saker, varvid det kan hända, att kåsörerna, som göra det, råka vara elaka. Men det är mest när det gäller Stockholmspressen sådant förekommer, varifrån Argus förser herr Lindhagen med sådana där förfärliga konvolut, som han talade om.

Tyvärr är det så, att kåsörer inte växa på träd inom pressen. Det råder ganska stor torka på dem, i varje fall ute i landsorten.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Det torde kunna ifrågasättas, om den tolkning, som första lagutskottet i sin motivering givit åt lagtextens ord, att förhandlingen skall vara muntlig, står i fullständig överensstämmelse med de uttalanden om innebörden av denna sats, som från de mest auktoritativa håll gjordes vid processlagreformens behandling i riksdagen år 1931. För min del tror jag, att propositionens ståndpunkt i 8 § och dess motivering står i närmare överensstämmelse med vad som då sades rörande detta uttrycks innebörd vid en blivande reform av den ordinära processen. Det är emellertid alldeles givet, att det är omöjligt att i detta sammanhang ge fullt tydliga och uttömmande regler rörande vad en muntlig process bör innebära i vårt land. Det är tydligt, att sådana regler av generell innebörd icke lämpligen böra givas i detta sammanhang, då det ju här är fråga om en process med speciella förutsättningar.

Jag tror därför, att man lugnt kan utgå ifrån att vid det fortsatta arbetet på en processlagsreform, vad som här säges i motiveringen från utskottets sida icke kommer att kunna verka på något sätt hindrande eller vrida reformen i någon viss riktning. Och när den stora reformen har gått igenom och de bestämmelser då äro fastslagna, som vid den reformen komma att antagas i fråga om den generella processen, blir det naturligtvis tänkbart, att man får återkomma till frågan, huruvida man behöver göra någon ändring i den lagtext, som nu antages, för att i den mån detta kan vara önskvärt ur klarhetens synpunkt bringa denna lagtext i överensstämmelse med vad som då kan komma att beslutas.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Jag skall be att få tacka justitieminister Westman för detta förlösande ord. Det behövdes verkligen i detta sammanhang. Vi ha här ett statsråds uttalande, som är en hög auktoritet, och inte en vanlig enskild riksdagsmans svaga stämma. Jag är glad över, att justitieministern tagit ett sådant avstånd från herr Schlyters renodlade muntlighet.

Den näst siste ärade talaren, tidningsredaktören, talade om fördelarna av att en part nu muntligen kan få göra sig hörd. Men vad betyder detta? Det betyder advokattvångets odlande med ökade kostnader för alla offren för tryckfrihetens missbruk enligt 3 § tryckfrihetsförordningen, när de någon gång få råd att söka skydd hos rättvisans i detta fall enligt lagens egen tillskyndelse mer än eljest blinda gudinna. Därför har jag också kallat den reform, som nu förberedes av Schlyter, för den plutokratiska rättegångsreformen, som en gång i tiden kommer att avlösas av en demokratisk rättegångsreform.

Det betyder alltså ökade kostnader och ökat advokattvång. Och för övrigt — vad är det för mening i att en människa skall kunna föra sin egen talan, om hon inte har den medfödda eller uppövade förmågan att tala fritt?

Lagförslag ang. rättegången i tryckfrihetsmål. (Forts.)

Nu har det emellertid sagts ifrån, att han bör åtminstone få läsa upp ett anförande, som han själv eller annan skrivit. Men är då inte detta ett förfärligt brott mot muntligheten, herr Schlyter? Hur kan man tillåta en så förfärlig hädelse mot en så helig grundsats? Han kan muntligen få läsa upp sitt skrivna yttrande! Herr Schlyter kallar detta förfarande för muntligt och herr Westman för skriftligt. Jag kallar det också för skriftligt.

Jag har bevistat en sådan där muntlig process i Oslo. Där gällde det ett bilmål. Advokaterna talade mot varandra länge i ett ivrigt, ostanneligt ordflöde. Situationens detaljer dansade om varandra i ett oavbrutet vimmel. Domaren, som skulle, enligt muntlighetssystemet, för så vitt på huvudförhandlingen ankomme, döma bara efter det, som muntligen blev framfört, blev längre och sorgsnare i synen. Slutligen smög han upp ur fickan ett papper med penna och började göra anteckningar för att åtminstone få någonting kvar i minnet av advokaternas oerhörda svada på ömse sidor. Han såg nästan rädd ut, som om han begått ett brott mot den helige ande, när han drog fram den där anteckningslappen för att åtminstone få några hållpunkter bevarade.

Vi erfarna domare förstå, att det behövs tid att tänka på saker och ting och att vi behöva ha framför oss, åtminstone i svårare fall, skriftliga anteckningar om vad parterna haft att anföra. Alla människor här i landet ta ju skriftligt på en sak för att kunna känna sig säkra. Annars äro vi det inte.

Herr Schlyter: Herr talman! Herr justitieministerns yttrande anknöt sig till 8 § i det föreliggande lagförslaget. Däri har utskottet föreslagit en ändring i Kungl. Maj:ts förslag. Både Kungl. Maj:ts förslag och utskottets förslag innehålla, att målet skall handläggas av rätten i juryns närvaro och att förhandlingen skall vara muntlig. Därefter heter det i Kungl. Maj:ts förslag: »Part må ej uppläsa rättegångsskrift med mindre rätten för särskilt fall finner erforderligt att medgiva undantag.» Härei föreslår utskottet sådan ändring att det skall heta: »Part må ej ingiva rättegångsskrift.»

Denna ändring motiveras av följande överväganden. Bestämmelsen i Kungl. Maj:ts förslag, att rätten skulle i det särskilda fallet medge parten att uppläsa en rättegångsskrift, har utskottet befarat kunna innebära olägenheter i flera avseenden, först och främst i det avseendet, att när rätten medger part att uppläsa en rättegångsskrift, måste detta med stöd av justitieministerns motivering vid propositionens beslutande innebära, att denna upplästa skrift också får vid tillfället ingivas till rätten och där bli nytt processmaterial. En part som nedlade arbete på en skrift skulle då icke, när han gick till rätten, med säkerhet veta huruvida han fick begagna sig av denna skrift eller icke. Mycken möda, som han lagt ned på att i sin skrift inför juryn noggrant utforma sin ståndpunkt, skulle kunna vara förgäves, och parten skulle vid olika domstolar kunna möta olika praxis i fråga om principen för tillåtande av skrifs uppläsande och ingivande.

Men bestämmelsen innebar ännu en olägenhet, nämligen den, att om lagen uttryckligen gav rätten befogenhet att förvägra part uppläsande av en skrift, så skulle detta kunna leda till att en part, som medförde skriftliga anteckningar och var beroende av dem för sin talans utförande, av en överdrivet nitisk ordförande i rätten förhindrades att begagna sig av sitt koncept. Utskottet fann det icke vara nödvändigt att vid denna partiella reform på processväsendets område fastläsa en dylik princip med avseende på muntligheten. Den ansågs medföra vissa vådor och i varje fall icke vara erforderlig.

Däremot var utskottet alldeles ense om att det innebar en risk för rättegångens koncentration och muntlighet, ifall det skulle tillåtas parter att inge rät-

Lagförslag ang. rättegången i tryckfrihetsmål. (Forts.)

tegångsskrifter. Det väsentliga i Kungl. Maj:ts förslag, nämligen att det skulle ligga i rättens hand att förhindra ingivandet av dylika skrifter, begagnade sig utskottet av i generaliserande riktning, så att utskottet i sitt förslag undantagslöst fastslog, att rättegångsskrift icke skulle få inges vid huvudförhandlingen. Den väsentliga risken med ingivande av utförliga rättegångsskrifter vid en huvudförhandling är ju, att motparten kan behöva tillfälle att sätta sig in i detta nya material och därför begär och erhåller uppskov för att bemöta skriften.

Detta var utskottets motivering, herr talman. Och vad angår herr justitieministerns uttalande om att det skulle råda någon meningsskiljaktighet beträffande tolkningen av muntlighetens innebörd, så anser jag mig oförhindrad att nämna, att utskottet, som helt bygger på justitieministerns uttalande i propositionen beträffande innebörden av begreppet muntlighet, för att vara på den säkra sidan, vid utarbetandet av sitt utlåtande hållit sig i intim kontakt med den sakkunniga myndigheten, processlagberedningen.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Kammaren kan naturligtvis vara övertygad om att justitiedepartementet vid utarbetandet av den kungl. propositionen icke heller försummat att hålla sig i kontakt med den mest sakkunniga myndigheten.

Jag ber att i tydlighetens intresse, när denna reform nu skall träda ut i livet och provas, få göra några anmärkningar om hur det förhåller sig med motsättningen mellan Kungl. Maj:ts proposition och lagutskottets betänkande i fråga om 8 §. Som utskottets ärade ordförande framhöll, äro ju de två första satserna lika: »Målet handlägges av rätten i juryns närvaro. Förhandlingen skall vara muntlig.» Därefter innehåller propositionen: »Part må ej uppläsa rättegångsskrift med mindre rätten för särskilt fall finner erforderligt att medgiva undantag.» Den satsen har utskottet strukit och ersatt med orden: »Part må ej ingiva rättegångsskrift.» Detta utskottets tillägg rör ju ett helt annat förhållande i rättegången. När jag nyss yttrade, att Kungl. Maj:ts proposition kunde anses stå i bättre överensstämmelse med vad som på mest auktoritativt håll uttalades vid processreformens behandling i riksdagen 1931, vill jag därtill foga en erinran om att propositionen ansluter sig till processkommissionens förslag. I processkommissionens förslag hette det: »Förhandlingen är muntlig. Yrkande må uppläsa ur skrift, men eljest må skriftligt anförande ej användas. Det är dock icke part betaget att begagna skriftliga anteckningar till stöd för minnet, när så erfordras.» Propositionen tillade till detta, att det ej skulle möta hinder att »för de säkerligen sällsynta fall, då skälig hänsyn till parten kräver det, tillåta part, som själv utför sin talan, att härför begagna av honom författad skrift».

Den nu föreliggande propositionen har således följt samma linje, som hölls i den proposition, vilken då godkändes av riksdagen, nämligen att i undantagsfall skulle part få uppläsa rättegångsskrift. Jag skulle för min del tycka, att det vore värdefullt att detta uttalades i lagtexten. Var och en, som känner våra författare, vet att de icke äro det talade ordets män utan det skrivna ordets. Vi kunna exempelvis tänka oss Strindberg, när han utförde sin roll som svarande i sin berömda rättegångsprocess. Om rättens ordförande hade sagt: »Herr Strindberg får inte läsa upp vad herr Strindberg har skrivit», kan man lätt förstå vilken katastrof detta skulle ha medfört för en man, som var så känslig för det personliga förhållandet till sina medmänniskor som Strindberg.

Nu förklarar utskottet, att det ur lagtexten stryker denna punkt, som medger uppläsning i undantagsfall, och i stället sätter det in i motiveringen ett

Lagförslag ang. rättegången i tryckfrihetsmål. (Forts.)

uttalande, som lyder så: »Enligt utskottets uppfattning föreligger för närvarande icke någon anledning att i lag reglera parts rätt att vid det muntliga utförandet av sin talan begagna sig av skriftliga uppteckningar.» Kvar står sålunda till domstolens ledning endast lagtextens ord, »förhandlingen skall vara muntlig», samt detta uttalande av utskottet, att man inte alls reglerar parts rätt att vid det muntliga utförandet av sin talan begagna sig av skriftliga uppteckningar. Det är ju klart, att detta kan medföra, att domstolen tolkar muntligheten på det sättet, att muntlighet endast innebär, att vad som skall beaktas av domstolen skall muntligt föredragas inför domstolen, oavsett om det ligger skriftliga anteckningar eller icke till grund för denna muntliga framställning. Men det kan också tänkas, att domstolen går ut från en annan uppfattning av muntligheten och att rättens ordförande förklarar: »Ni får visserligen använda memorialanteckningar, min herre, men nu syns det ju, att ni inte ser upp från papperet, när ni håller ert tal inför domstolen, utan läser det innantill. Och att läsa upp inlagorna inför domstolen kan ju inte vara muntlig förhandling.»

Enligt utskottets förslag får sålunda domstolen, såvitt jag förstår, icke någon säker ledning för hur den skall gå till väga. Jag har därför fått det intrycket, att det hade varit lika så tjänligt att gå den väg, som propositionen anvisar i denna punkt, som att följa utskottet. Emellertid få vi ju se hur praxis ställer sig, och det kan måhända vara av värde att man här gör ett experiment. Risken minskas naturligtvis i den mån som det göres klarläggande uttalanden här i debatten om vad utskottet avsett med sitt ganska svävande uttalande.

Ett annat moment är naturligtvis det, som beröres av utskottet i sista satsen i motiveringen till 8 §. Det gäller där frågan, om domstolen, sedan förberedelsen är avslutad, får beakta skriftliga inlagor, som givas in vid förhandlingen inför juryn. Utskottet har ansett, att detta skall direkt avvisas. På den punkten är onekligen propositionen i sin tur mera svävande. Nu kan man ju ha olika meningar om vilket som kan vara det bästa i detta fall. Det kan måhända icke alltid helt och hållet förebyggas, ifall utskottets mening segrar och ett sådant förbud utfärdas, att parterna låt vara icke officiellt, men i alla fall på enskild väg bringa sina skrifter till jurymännens kännedom. Det kan väl knappast heller förmenas en juryman att taga kännedom om det material, som han anser sig behöva för att bilda sig en mening på det sätt, som för honom är det säkraste sättet att förvärva verklig kunskap om de faktiska förhållandena i målet. Jag har ganska stor erfarenhet från det akademiska befördringsväsendet, hur lönlöst det är att försöka säga till dem, som skola delta i ett avgörande, att de endast skola taga hänsyn till vad som på officiellt tillåten väg lagts fram i ärendet. Samvetsnöden driver dem i alla fall till att använda sina kunskaper, de må vara förvärvade på det ena eller det andra sättet, för att kunna avge sitt votum på det sätt, som de bäst anse stå i överensstämmelse med rättvisans och billighetens krav.

Herr Klefbeck: Herr talman! Herr justitieministern sade alldeles nyss, att det skulle vara bra att få se hur det förfarande, som nu skulle genomföras, skulle komma att verka, så att man därigenom kunde vinna någon erfarenhet. Detta har, såvitt jag fattade saken rätt under utskottets förhandlingar, just varit syftet med vad vi skrivit och alldeles särskilt anledningen till det uttalande av utskottet, som herr justitieministern berörde tidigare i sitt anförande, att vi icke nu genom denna lag velat prejudicera, huru det blivande processförfarandet i dess helhet skulle regleras.

I övrigt vill jag inte våga mig på att diskutera denna fråga med justitiemi-

Lagförslag ang. rättegången i tryckfrihetsmål. (Forts.)

nistern. Utan när jag begärde ordet, var det egentligen för att få säga ett par ord till herr Lindhagen. Herr Lindhagen gjorde i sitt anförande gällande, att det var herr Schlyter, lagutskottets ärade ordförande, som bar hela skulden till detta utlåtande, och han hade vissa anmärkningar att framställa mot honom. Jag vill då ge till känna, att hela utskottet står fullkomligt enigt bakom utlåtandet.

Vidare förklarade herr Lindhagen, att genom den process, som nu föreslås, skulle de stackars kränkta människorna bli alldeles rättslösa och inpiskade under advokattväng. Det har emellertid just varit vår förhoppning att genom den föreslagna läggningen av hela processen vid huvudförhandlingen låta den enskildes rätt så mycket bättre komma fram än efter det gamla förfarandet. Herr Lindhagen kan ju inte ha kännedom om vad som inom utskottet har förhandlats, men man tycker ändå, att man har rätt att fordra, att herr Lindhagen ville litet närmare taga reda på vad som verkligen innehålles i förslaget.

Herr Lindhagen tackade vidare justitieministern för hans första yttrande såsom innebärande det förlösande ordet, och han grundade detta på skäl, som han anförde och som jag icke skall upprepa. Såvitt jag förstår, har han missuppfattat även den saken. I den kungl. propositionen står nämligen tydligt utsagt, att part icke får uppläsa rättegångsskrivelse, med mindre rätten medger undantag för vissa fall. Just det, som herr Lindhagen önskade skulle bibehållas, får sålunda enligt propositionen icke förekomma. Detta ha vi emellertid icke velat vara med om, utan vi ha i stället skrivit: »Part må ej ingiva rättegångsskrift». Vi mena då helt enkelt, att han gärna får använda en skrift såsom stöd för sitt muntliga anförande, men däremot icke ingiva skriftliga inlagor såsom nytt bevismaterial i processen.

Herr Schlyter: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr justitieministern belyste sin ståndpunkt genom att åberopa ett tänkbart fall, då en berömd författare stod inför domstolen och hade att svara på ett tryckfrihetsåtal. Herr statsrådet undrade, hur det skulle ha gått ifall Strindberg, åtalad inför rådhusrätten, blivit förvägrad att uppläsa sin skrift. Just det exemplet ber jag, herr talman, att få åberopa såsom skäl *emot* Kungl. Maj:ts formulering. Det fallet skulle mycket väl kunna tänkas, att Strindberg, sedan han inställt sig inför en avdelning av Stockholms rådhusrätt, såsom rättens ordförande fått att göra med en rådman, som ansett att det skulle vara trevligt att höra Strindberg tala fritt i stället för att läsa upp en skrift; och då hade denne rådman haft rättighet, enligt Kungl. Maj:ts formulering, att avslå Strindbergs begäran att få läsa upp sin inlaga. Utskottets förslag har strukit varje bestämmelse om någon rätt för domstolen i det avseendet. Detta innebär, såsom herr justitieministern framhöll, att domstolen endast har att följa den allmänna regeln om att processen skall vara muntlig. Det betyder alltså, att om en part vill bringa någonting till juryns kännedom, så får det icke ske genom överlämnande av en skrift, men kan han inte framföra det i ett fritt anförande, så får han läsa upp det. I det avseendet har lagen i utskottets formulering icke givit domstolen några direktiv. Vi äro alltså i utskottet mindre radikala på denna punkt än Kungl. Maj:ts förslag. Vi ha lämnat den frågan alldeles oreglerad. Men detta beror bland annat därpå, att vi lita på att parterna vid en muntlig, koncentrerad huvudförhandling själva komma att inse sitt bästa. De ha att försöka övertyga juryn om skriftens antingen brottslighet eller icke brottslighet. Då de icke få lämna någon skrift ifrån sig, måste parterna snart komma underfund med att juryn mycket hellre hör på en part, som muntligen i fritt anförande utvecklar sin talan, än på en part som står och läser upp en rättegångsskrift, vilken han sedan får stoppa i sin ficka, när han går.

Lagförslag ang. rättegången i tryckfrihetsmål. (Forts.)

Jag vet inte om jag fullt förstod herr justitieministern, när han sedan gick in på frågan huruvida det kunde förmenas en juryman att på sätt han funne för gott och ur vilka källor han än behagade skaffa sig upplysningar i ett mål. Det är alldeles tydligt, att intill den stunden, då jurymannen tar plats i rätten, är han åtkomlig för vilka meddelanden som helst och för upplysningar ur vilka källor som helst. Han kan läsa tidningar, han kan få broschyrer och skrifter sig tillsända o. s. v., som han har rätt att ta del av. Men från det ögonblick han sätter sig i juryn och till dess han avger sitt votum kan han inte ta emot någon skrift av någon av parterna. Det är bland annat detta som ligger i paragrafens formulering.

Herr Wangson, Otto: Herr talman! Medan jag åhört denna debatt, har jag fått intrycket, att den onödigt förstorat den motsättning, som eventuellt skulle kunna föreligga mellan den kungl. propositionen och utskottets förslag, särskilt på den punkten, om vilken diskussionen rört sig. Utskottet har ju inte önskat annan än att skapa en större klarhet på den berörda punkten, och det har utskottet gjort genom att säga ifrån, att part ej må inge rättegångsskrift. Utskottet har tolkat Kungl. Maj:s förslag här så, att part enligt detsamma efter rättens särskilda medgivande skulle få inge rättegångsskrift, och såsom olägenheter vid detta förfarande har av utskottets ärade ordförande anförts först och främst en förlängning av processen och vidare en allmän osäkerhet för parterna, som, när de ginge till huvudförhandlingen, inte kunde veta, huruvida de skulle få lita till sitt skrivna yttrande eller vägras att uppläsa skriften och därmed kanske stå blottställda för argumentering.

Jag tror, att genom att utskottet sagt ifrån, att det inte velat vara med om en sådan tolkning av den kungl. propositionen, att en uppläsning av rättegångsskrift skulle innebära också ett ingivande, har endast större klarhet och även större trygghet för parterna skapats, och detta är enligt min mening utslutande en fördel.

Medan jag har ordet, skulle jag i anledning av herr Lindhagens yttrande vilja säga, att den, som hörde detta, skulle kunna få den föreställningen, att pressfriheten i vårt land missbrukas i alldeles oerhörd grad. Jag tror, att herr Lindhagens egocentricitet här spelade honom ett spratt. Jag tycker förresten inte han borde klaga över att bli uppmärksammas av pressen i olika sammanhang. Det är ju bättre åtminstone än att hängas i tysthet. Men från riksdagens sida och från alla håll i riksdagen bör det sägas ifrån, att några allmänna, allvarligare anmärkningar i det avseendet inte kunna finna understöd. Jag tror inte, att sådana anmärkningar äro befogade, och för övrigt måste jag säga, att även enstaka missbruk av tryckfriheten är att föredra framför ett förkvävande av tryckfriheten.

Herr statsrådet Westman: Herr talman! Som kammaren hörde av det anförande, som första lagutskottets ärade ordförande höll, är lagutskottets text med tillhörande motivering av § 8 fördelaktigare för en författare, som vill läsa upp ett anförande, under den förutsättningen, att domstolens ordförande tolkar lagtextens »förhandlingen skall vara muntlig» i så vidsträckt mening, att den innebär, att parterna i målet få stå och läsa upp hur mycket rättegångsskrifter de kunna finna vara behöfligt. Men detta är en alldeles ny definition på begreppet »muntlig». Den definitionen av »muntlig» fanns inte 1931, när riksdagen behandlade den allmänna rättegångsreformen, och jag vill för min del uttrycka den förhoppningen, att denna definition av »muntlig» inte skall komma att läggas till grund vid rättegångsreformens genomförande. Ty det har ju hela tiden varit meningen, att efter rättegångsreformens genomfö-

Lagförslag ang. rättegången i tryckfrihetsmål. (Forts.)
 rande skulle rättegången utmärkas av en viss friskhet och omedelbarhet, vilket ju inte skulle bli fallet, om man tolkade »muntlig» på det sätt, som utskottet här velat göra.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle däremot rätten uttryckligen bemyndigas tillåta part att, när »ett särskilt fall» förelåg, få uppläsa en skrift, och jag tror att detta är ägnat att bereda den vid det fria ordet mindre vane författaren en större garanti, än utskottet ger genom sin ståndpunkt.

Vad slutligen beträffar det av utskottet anförda förbudet mot att inlämna rättegångsskrift till rätten vid huvudförhandlingen, har väl detta förbud inte tillkommit för att bereda part någon förmån, utan endast för att vinna den koncentration av målets handläggning, som är ett syfte med den nu föreslagna lagstiftningen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 171, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar;

nr 173, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor m. m.;

nr 179, angående ersättning till vissa personer i anledning av ådragna yrkessjukdomar;

nr 191, angående förstärkning av det under tredje huvudtiteln för budgetåret 1936/1937 anvisade förslagsanslaget till Utrikesdepartementet: Avlöningar, posten Grundavlöningar m. m. till övrig icke-ordinarie personal; samt

nr 222, angående förstärkning av tredje huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 1 a, med uppgift å visst vilande förslag till ändringar i grundlag.

Det vilande grundlagsändringsförslaget antogs.

Ang. överlämnandet till riksbanken av skattkammarväxlar m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående visst bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkammarväxlar m. m.

I detta utlåtande hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen, i anledning av en av fullmäktige i riksgäldskontoret i skrivelse till bankoutskottet den 25 februari 1937 gjord framställning, måtte medgiva, att fullmäktige skulle äga att under tiden till och med den 31 maj 1937, när så enligt framställning från fullmäktige i riksbanken med hänsyn till riksbankens valutavårdande verksamhet erfordrades, ställa till riksbankens förfogande riksgäldskontorets skattkammarväxlar eller skuldförbindelser i annan form intill erforderligt belopp i svenskt mynt ävensom att genom överenskommelse med fullmäktige i riksbanken träffa närmare bestämmelser rörande skuldförbindelsernas form, belopp, löptid m. m.

Herr von Heland: Herr talman! Nu behandlade fråga har enligt föreliggande uppgifter framlagts för att skapa beredskapsåtgärder för hävandet av ett alltför stort penningöverskott. Man säger inte rent ut vad man vill — ut-

Ang. överlämnande till riksbanken av skattkammarväxlar m. m. (Forts.)
skottet pekar endast på riksbanksfullmäktiges uttalande, »att det kan visa sig erforderligt att i penningpolitiskt syfte åtstrama penningmarknaden». Man kan dock av andra uttalanden sluta sig till vad det är fråga om. Det gäller tydligen att vid behov inskränka Sveriges betalningsmedelsförsörjning och därmed förhindra, att under den nuvarande högkonjunkturen prisstegringen blir för kraftig, ja, kanske övergår i en okontrollerbar inflation.

I samband med detta spørsmål ha utsikterna på Englands kapital- och penningmarknad fått ökat intresse för Sverige genom diskussionen om kronans fortsatta förankring vid pundet. Man måste väl då taga hänsyn till, vad de mest initierade i England anse om prisstegringen och utsikterna för framtiden. Finansminister Chamberlain har förklarat, att upplåningen för rustningarna icke skall få någon inflationistisk verkan, och förre finansministern Robert Horne har instämt. Keynes har gjort ett långt uttalande, vari han med statistisk bevisar, att 3 % på engelska guldkantade papper endast sällan överskridits under längre tid. Och han anser dylik avkastning normal, och att man snarare kunde förvänta någon nedgång i denna räntenivå än motsatsen.

Det vore naturligtvis ur svensk synpunkt glädjande, om dylika optimistiska åsikter rörande Englands statsfinanser, räntenivå och prisbildning kunde bekräftas. Och man borde väl i vårt land, som tillhör sterlingblocket, influeras av den optimistiska stämningen. Men i Sverige har man i stället tagit sig för att oroa penningmarknaden samt skapa olustkänslor hos näringsutövarna. Värst i den vägen ha två kända nationalekonomer varit. Det synes mig oansvarigt att personer, som med hänsyn till åldern borde kunna väntas iakttaga måtta och sans, i tidningspressen uttala sig på sådant sätt, att de otvivelaktigt skapat sådan oro kring pundkursen, att riksbanken haft det synnerligen besvärligt i slutet av februari månad. Jag tror, att alla näringsutövare i landet, och i högsta grad landets jordbrukare, kunna vara belåtna med att finansledningen bestämt uttalat sig för att hålla fast vid den nuvarande pundkursen.

Enligt mitt förmenande skulle det vara i allra högsta grad olyckligt, icke bara för landets exportindustri, utan även för landets jordbruk och för en del av hemmaindustrien, om vår valuta skulle tillåtas stiga. Landets jordbrukare ha en gång tidigare, nämligen vid återgången till guldmyntfoten, fått en allvarlig knäck genom valutamanipulationer. Detta gör, att landets jordbrukare på ett helt annat sätt än tidigare följa penningpolitiken, och jordbrukarna komma helt säkert att reagera mycket kraftigt mot oförsiktiga penningpolitiska åtgärder.

Påståendet, att en väsentlig övervärdering av pundet i Sverige skulle ha medfört ett extremt gynnande av exporten men ett tillbakahållande av importen, bekräftas icke av statistiken. N. F. beräknar, att världshandelns totalvärde i guld räknat under 1936 varit 37.7 % av 1929 års värde, men för Sverige visar en liknande beräkning, att importen under 1936 motsvarade 51.4 % och exporten 47 % av värdet under 1929. Visserligen har Sverige en mycket god placering i fråga om exporten, men intet annat land — utom Sydafrika, som haft en särskild guldkonjunktur — kommer upp i ett så högt importvärde, i guld räknat, jämfört med 1929, som Sverige.

Fastän det nu inte gäller frågan att lämna sterlingblocket, har jag uppehållit mig vid detta spørsmål för att protestera mot dem i Sveriges finansledning, som eventuellt rönt inflytande av nämnda nationalekonomers förkunselser.

Men härmed, herr talman, kan jag icke sluta. Den åtgärd, som bankoutskottet nu förordar, och de åtgärder, som förebådats, kunna nämligen medföra sådana konsekvenser för näringsutövarna, att vissa synpunkter böra framhållas

Ang. överlämnande till riksbanken av skattkammарväxlar m. m. (Forts.)
från jordbrukarhåll. Försäljningen av skattkammарväxlar kanske inte är ett så riskabelt medel för näringsutövarna som andra åtgärder, men ur budgetär synpunkt synes mig förslaget betänkligt. Det är ju avsikten, att staten skall draga in pengar från marknaden och oskadliggöra dessa pengar men ändå betala ränta för dem. Jag hoppas åtminstone, att om detta medel kommer att användas man också årligen i budgeten visar vad detta har kostat staten och därmed skattebetalarna.

Det må tillåtas mig att i samband med dagens fråga även beröra det förslag, som man utlovat, nämligen skyldighet för privatbankerna att hålla vissa tillgodohavanden i riksbanken.

Det förvånar mig, att man inte ännu hört högljudda protester från de mindre bankerna. Om denna åtgärd blir verklighet, torde detta bli ett gynnande av storkapitalet. Det är ju allmänt bekant, att det är de tre storbankerna, som inneha det stora överflödet på oanvända medel. Det blir sålunda de mindre bankerna runt om i landet, som komma att finna de nya kraven påkostande. Till skillnad från storbankerna komma dessa mindre penninginstitut, såvida de ej skola minska nuvarande utlåning, att själva få låna pengar för att hålla sig med en tillräcklig kassareserv i riksbanken. Givetvis kan man också välja den utvägen att sälja obligationer och därmed sänka obligationsvärdet och höja räntan för långfristiga placeringar.

Men mina egentliga betänkligheter gälla ett annat område. Under senare tid har som bekant den svenska industrien icke i nämnvärd grad behövt anlita bankerna, ty industrien har själv i stor omfattning kunnat reservera medel för sin utveckling. Den åtstramning av kreditgivningen, som kommer att bli en följd av de åtgärder, riksbanken önskar genomförda, kommer sålunda att närmast gå ut över jordbruksnäringen och småföretagen.

Vi veta alla, vilka svårigheter statsmakterna ha, när det gäller att förhjälpa jordbrukarna till en dräglig tillvaro. Bland de få ljuspunkterna för jordbruksnäringen ha varit de relativt lätta kreditmöjligheterna med de relativt låga räntorna. Nu stå vi i begrepp att lämna fullmakt åt vår riksbanksledning att med penningpolitiska åtgärder dels försöka stoppa en önskvärd och skälig prisförbättring, dels åstadkomma en kreditåtstramning. Jag kan omöjligt gå med på detta. Enligt mitt förmenande komma försöken att med penningpolitiska åtgärder begränsa prisstegringar att i första hand drabba varugrupper, med vilka marknaden är mättad, särskilt jordbruksprodukter, under det att de råvarugrupper och industriprodukter, som under världssonen äro synnerligen eftertraktade, svårligen komma att kunna pressas i prishänseende.

I den mån det anses nödvändigt att motverka inflationstendensen bör man givetvis i första hand tillgripa sådana åtgärder, vilkas direkta och indirekta skadeverkningar äro så små som möjligt, samtidigt med att de äro penningpolitiskt effektiva. Det gäller alltså att icke använda mera våld än nöden kräver.

En utväg, som ligger nära till hands, är att uppskjuta en del statliga och av staten subventionerade investeringar. Genom en dylik tidsplanering av dessa, vilken ju icke innebär någon minskning av deras totala volym i det långa loppet, vinnes ju, att många dylika arbeten till båtnad för statsfinanserna kunna utföras till lägre pris.

Att alldeles upphöra med offentliga investeringar under en högkonjunktur är givetvis omöjligt. Ett önskemål vore emellertid, om dessa, i den mån det är möjligt, förläggas till sådana områden, där det råder arbetslöshet av större omfattning. Det genom investeringen åstadkomna nettotillskottet till köpkraften blir då mindre genom att arbetslöshetsunderstöden bortfalla.

En annan metod, som har den fördelen, att den direkt påverkar betalnings-

Ang. överlämnande till riksbanken av skattkammарväxlar m. m. (Forts.)
balansen, vore att sänka eller borttaga vissa tullar på industriprodukter. Härigenom skulle dels valutareserven minskas och dels en alltför stark expansion inom vissa hemmamarknadsindustrier motverkas.

Givetvis bör man därvid endast underlätta sådan import, som ej kan oskäligt belasta hemmaproduktionen. Någon lättnad för import av jordbruksprodukter torde sålunda icke kunna ifrågakomma. Men inom andra varugrupper har redan en kraftig och föga önskvärd prisstegring ägt rum, och lämpliga tullnedsättningar för dessa varor vore synnerligen motiverade och ändamålsenliga för att nå det syfte riksbanksledningen uppställt. Jag kan nämna textilier, metaller, maskiner och redskap. Vill man lätta på valutareserven mer än vad dylika tullnedsättningar kunna åstadkomma, finns givetvis den möjligheten att importera flygplan, motortorpedbåtar m. m. för försvarsorganisationens effektivisering. Dessutom kunde en del nödvändighetsvaror vid mobilisering och avspärning importeras och upplagras.

Det är alltmän erkänt, att exportexpansionen f. n. är en av de starkaste konjunkturstimulerande faktorerna. En exportökning, som resulterar i en ökning av valutareserven och icke i en motsvarande importstegring, måste i längden få inflatoriska verkningar.

Härmed förnekas icke, att en stor exporthandel *på lång sikt* är önskvärd för vårt land. Men *på kort sikt* kan alltså en alltför starkt exportstegring medföra vissa risker. Det enda medel att förhindra denna utveckling, vilket föreslagits hittills, är att sänka pundkursen. Detta medel är otvivelaktigt effektivt, men samtidigt också klumpigt. Det drabbar alla exportinkomster, således även dem, som helst borde vidmakthållas, och gynnar importen över hela linjen. Det vore onekligen önskvärt, om man kunde finna något medel, som diskriminerar mellan olika slag av export och import och som har samma penningpolitiska verkan utan att ha samma skadeverkningar. Om exportrestriktioner i någon form äro nödvändiga, borde dessa helt läggas så, att de för prisbildningen på jordbruksprodukterna avgörande exportkvantiteterna och exportpriserna icke minskas.

Herr talman! Med dessa synpunkter ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Ström, Torsten: Herr talman! Jag undrar, om det inte hade varit lämpligare, att herr von Heland sparat på krutet till den dagen, då man verkligen skall behandla vår ekonomiska politik. I dag behöver man enligt mitt förmenande inte tränga in i spörsmålet på det sätt, som herr von Heland gjorde.

I föreliggande utlåtande från bankoutskottet finner man, att en skriftväxling ägt rum mellan riksgäldsfullmäktige och riksbanksfullmäktige. Enligt vad som framgår därav, ställa riksgäldsfullmäktige sig litet tveksamma, huruvida man skulle vidtaga de åtgärder, som riksbanksfullmäktige föreslagit, men då de icke velat motsätta sig dessa åtgärder, ha de ingått till bankoutskottet med erforderlig framställning i saken. Denna framställning kom bankoutskottet tillhanda i en skrivelse, dagtecknad den 25 februari 1937. Bankoutskottet har behandlat saken och yttrar för sin del bl. a.: »Oaktat något omedelbart begagnande av bemyndigandet icke torde ifrågakomma, har utskottet med hänsyn till att läget på penningmarknaden kan förändras i icke önskvärd riktning icke velat motsätta sig, att frågan trots sitt nära samband med frågan om riktlinjerna för valutapolitiken redan nu underställes riksdagen.»

Bankoutskottet har alltså icke velat motsätta sig, att åtgärder vidtagas, och

Ang. överlämnande till riksbanken av skattkammarsväxlar m. m. (Forts.)
hemställer därför, att riksdagen måtte bifalla den framställning, som gjorts av riksgäldsfullmäktige. Under dessa förhållanden, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Lindley*.

Herr von Heland: Herr talman! Jag tycker, att den siste ärade talarens uppmaning, att man skulle spara på krutet, tills det verkligen behövs, är litet egendomlig. Får man en medicin, som man tror är skadlig, så väntar man väl inte med att protestera tills medicinen gjort kål på en, utan man protesterar med detsamma, när man får den första dosen. Det är det jag har ansett mig böra göra. Här få vi den första försiktiga dosen, och så utlovas det, att det skall komma mera i fortsättningen. Man vet inte alls, hur önskade fullmakter komma att utnyttjas av dem, som få dem.

Jag anser verkligen, att man bör protestera i god tid, innan det händer något, som man inte tycker om.

Herr statsrådet Wigforss: Herr talman! Jag skall bara be att på samma sätt som för några dagar sedan få uttala den uppfattningen, att den valutadebatt och överhuvud taget debatt om hela vår ekonomiska politik, som säkerligen icke kan och icke bör undvikas under våren, lämpligen bör knytas till dels de övriga förslag, som kommit från riksbanken, och dels den valutaproposition, som måste komma från regeringens sida före riksdagens slut. Det kommer inte att dröja många veckor, innan dessa saker måste behandlas av riksdagen, och de äro av sådan betydelse, att det förefaller mig, som om vi alla borde vara på olika sätt bättre förberedda att ta ståndpunkt, än vi detta ögonblick ännu kunna vara.

Under sådana förhållanden förefaller det mig, som om första kammaren likaväl som andra kammaren borde ge detta bemyndigande åt riksgäldsfullmäktige utan att rulla upp alla de stora frågorna.

Herr Ström, Torsten: Herr talman! Jag vill säga herr von Heland, att jag är av den uppfattningen, att vi ännu befinna oss i så friskt tillstånd, att vi inte behöva ta någon medicin.

Herr von Heland: Herr talman! När talarna här — även herr finansministern — anse, att man borde vänta med att resonera om valutaproblemen, tills dessa frågor om ett par veckor komma på riksdagens bord, och herr Ström säger, att vi äro så friska, att vi inte behöva någon medicin, hade det väl varit lämpligt, att icke heller denna fråga hade kommit upp förrän om ett par veckor.

Eftersom herrarna tydligen här anse, att allt är bra och att fullmakten bara är något som skall ges, därför att riksbanksfullmäktige händelsevis tyckt om den, får jag — då jag förstår, att kammaren kommer att svälja den här saken — uttrycka den förhoppningen, att riksbanksledningen måtte undvika att använda denna lilla härliga dekokt, som den nu tydligen får från första kammaren, tills vi haft den mera ingående diskussion, som herr finansministern ställde i utsikt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Forsslund* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 199, angående bildande av ett statligt aktiebolag för övertagande av restaurangrörelsen m. m. vid statens järnvägar;

nr 200, angående lån till föreningen för skidlöpningens främjande i Sverige för ytterligare utbyggnad av turiststationen Högfjället vid Storlien m. m.;

nr 201, angående gäldande av skadestånd m. m. till änkan R. Hallberg; samt

nr 228, angående efterskänkande av Älvsåkers kommuns betalningsskyldighet för lån ur vattenkrafts- och kraftledningslånefonderna.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om årliga understöd åt vissa städerskor vid riksbankens huvudkontor; samt

nr 22, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om årligt understöd åt förre tryckerimästaren Ernst Alfred Johanssons änka.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 3, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Punkterna 1—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Upplysningsarbete för freden för budgetåret 1937/1938 anvisa ett anslag av 25,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förhaft

dels en inom första kammaren av herr *J. Nilsson* i Malmö väckt motion (nr 142), vari hemställdes, att riksdagen måtte till upplysningsarbete för freden för budgetåret 1937/1938 besluta anvisa ett anslag av 50,000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *B. Holmgren* m. fl. väckt motion (nr 121), vari hemställdes, att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts proposition om ett anslag för budgetåret 1937/1938 av 25,000 kronor till upplysningsarbete för freden.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å såväl herr Nilssons i Malmö motion (I: 142) som herr Holmgrens m. fl. motion (II: 121), till Upplysningsarbete för freden för budgetåret 1937/1938 anvisa ett anslag av 25,000 kronor.

*Anslag till
upplysnings-
arbete för
freden.*

Anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Borell, Holmström, Rahmn, Domö, Magnusson* i Skövde och *Persson* i Falla, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till herr *Holmgrens* m. fl. motion (II:121) avslå Kungl. Maj:ts förslag ävensom herr *Nilssons* i Malmö motion (I:142) rörande anslag till upplysningsarbete för freden;

2) av herrar *Nilsson* i Malmö, *Bergström, Bäckström, Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol och *Bergvall*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr *Nilssons* i Malmö motion (I:142) samt med avslag å herr *Holmgrens* m. fl. motion (II:121), till Upplysningsarbete för freden för budgetåret 1937/1938 anvisa ett anslag av 32,000 kronor.

Herr Borell: Herr talman! Vid denna punkt i utskottsutlåtandet är fogad bland annat en reservation, som är undertecknad av mig och några andra av utskottets medlemmar och som utmynnar i yrkande om avslag å såväl Kungl. Maj:ts förslag som även herr *Johan Nilssons* i detta sammanhang väckta motion rörande anslag till upplysningsarbete för freden.

Denna fråga har så många gånger debatterats här i kammaren, och de olika ståndpunkterna äro så fast intagna, att det icke torde vara mycken mening med att försöka riva upp en debatt i saken. Jag skall därför nöja mig med att under hänvisning till de motiv, som anföras till stöd för den av herr *B. Holmgren* m. fl. i andra kammaren väckta motionen, yrka bifall till den ifrågakvarande reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Då riksdagen i fjol behandlade frågan om anslag för främjande av fredsupplysning, uttalades från vissa håll en önskan, att detta anslag till ett kommande år måtte något ökas. Denna önskan har utrikesministern också välvilligt beaktat. Att ökningen icke upptagits till mer än 5,000 kronor, får kanske till en del sin förklaring däri, att meningarna om detta syfte bruka vara något delade i riksdagen, såsom även framgår av de i dag föreliggande handlingarna. Utrikesministern skulle säkerligen heller icke misstycka, om riksdagen höjde anslaget till de 50,000 kronor, varom undertecknad vid årets riksdag tillät sig motionera.

Orsaken till denna motion kan ses i det nuvarande läget i världen. Nationerna rusta i kapp med varandra, utan hänsyn till tillgångarna. Man följer slaviskt den före världskriget ständigt omhuldade satsen: Vill du freden, så rusta dig för kriget. Den gången ledde den metoden till avgrunden. Världen blev lagd i spillror, ur vilka särskilt vissa av de nationer kröpo fram, vilka nu på nytt äro på väg mot avgrunden. De nationer, som blevo mest illa åtgångna genom världskriget, stå nu i främsta ledet på nytt och tala om den fred, som de påstå sig vilja vinna genom rustningar, och då ett ord från deras sida icke synes ha så särdeles stort värde, måste de andra nationerna följa efter.

Även vårt land har påverkats därav. Det försvarsbeslut, som fattades i fjol, föranledde oss till offer, som ligga i överkant på vad vårt land har förmåga att bära. Fredsvännerna i världen måste dock fråga sig, om icke något annat medel finnes, varmed freden kan vinnas och upprätthållas. Många svara troligen, att av detta medel begagna sig nationerna redan nu genom samarbetet i Nationernas förbund. Detta är ju riktigt. Även om förbundet haft sådana påfrestningar, att det varit omöjligt för detsamma att på ett tillfreds-

Anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

ställande sätt lösa sin uppgift, måste det dock, reformerat och förbättrat, till sist bli det fredsinstrument, som skall förmå hindra kriget och såsom simpla förbrytare stämpla dem som föranleda krig. Men varför är nu Nationernas förbund så svagt? Kan detta icke bero på att fredsupplysningen runt om i världen försumrats? Har icke den kompakta fredsbarmé som skulle stå bakom de beslutande i Nationernas förbund saknats? Förvisso är det så. Men då måste denna behövlige fredsbarmé skapas, och detta kan endast ske genom ett intensivt upplysningsarbete. Hur få ett sådant till stånd? — det är frågan. Staterna böra själva leda fredsarbetet. Likaväl som de ha en försvarsbudget, böra de ha en fredsbudget, likaväl som de ha ministrar och militärbattachéer i andra länder, böra de ha representanter för fredssaken, vilka kunna samarbeta med fredsföreningarna i respektive länder. Det är sant att vissa diktaturstater finnas, där människorna äro ofria, där människorna icke anses vara så mycket värda att de få säga sin mening. Men om den övriga världen står enig bakom freden — fred utan krig — så få också diktaturstaterna till slut böja sig. Faran kommer dem att försvinna, och människorna i dessa stater att bli fria. Intill dess böra emellertid staterna uppehålla ett försvarsväsen, som, vad de mindre staterna angår, kan värna deras neutralitet. Samtidigt bör det skapas en världsomfattande fredsbarmé, som skall stå bakom representanterna i den internationella församlingen. Detta kan icke gå för sig utan kostnader.

Vårt land äger en hel rad av fredsföreningar, som redan nu utföra ett omfattande arbete, ett arbete som icke blott avser det egna landet, utan — som riktigt är — i mycket hög grad sträcker sig till utlandet. Detta arbete kan väsentligen ökas, om bidraget till föreningarna blir större. Jag har, som förut nämnts, i en motion yrkat på ett anslag av 50,000 kronor till fredsupplysning. Härtill anslöto sig i statsutskottet bland andra ett par av folkpartiets representanter med den motiveringen, att de ville göra allt för ett starkt försvar men också samtidigt på det eftertryckligaste sätt verka för freden genom att tillstyrka medel för detta ändamål. I avsikt att få en kompromiss till stånd framlade vi emellertid ett förslag om 32,000 kronor, det belopp vilket — som kammaren torde erinra sig — har utgått några år tidigare. Jag ber att få rekommendera detta förslag, och jag undrar om man inte, i tider då man anslår så stora belopp till försvaret, kan enas om att frångå gamla uppfattningar om missnöjesanledningar beträffande vissa fredsföreningar i landet.

På nästa huvudtitel, som kommer att behandlas i kammaren, är bland annat upptaget ett anslag på 325,000 kronor för skytterörelsen. Det vore oriktigt, om kammarens ledamöter skulle tro, att man är allmänt övertygad om att dessa pengar användas på ett uteslutande klokt sätt. Det finns motsatta meningar, som ha goda skäl för sig, men man har ansett sig i tider som dessa böra göra något i samförståndets tecken. Det hade varit intressant, om man fått höra samma resonemang från högerpartiets sida, då det gäller här förevarande obetydliga anslag. En god försvarsvän måste också vara en god fredsvän, och det senare kan man inte vara, om man inte vill göra något härför.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr Lindhagen: Jag skall be att få instämma i detta yrkande.

De båda realiteterna krig och fred äro ju parallellfrågor i litteraturen och i synnerhet i samhällslivet. Nu är Europa så upptaget av sina krig och sina krigsrustningar, att de strävanden, som kunna motväga dessa, förkvävas helt

Anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)
och hållet. Om inte folkens djupa led ta hand om freden, bli vi krigsentusiaster allihop under våra höga ledningar.

Det är också ganska betecknande, att åt de folkrörelser, som verka för freden, vill man inte ge någonting eller åtminstone bara en bråkdel av vad man ger åt de folkrörelser, som avse övning för krig. Finns det någon rim och reson i detta? De folkrörelser, som vilja öva sig för krig, behöva knappast något statligt understöd. De få så mycken varm uppmuntran från alla håll i den övre världen och således även här, att de inte behöva något ytterligare. Men de, som intressera sig för freden såsom en parallell makt till kriget — fredssträvandena vid sidan av rustningssträvandena — de behöva all den hjälp de kunna få.

Rätteligen skulle jag ha yrkat vid denna riksdag såsom en opinionsyttring, att fredsföreningarna skulle fått lika stort anslag som skytteväsendet har fått i budgeten, alltså likställighet mellan dessa rörelser. Men nu har statsutskottet under herr Borells ledning förklarat, att försvarsfrågans sammanbindande med fredsfrågan är en sådan lumpenhet, att den inte kan komma i fråga. Hans och hans partis hänförelse för försvaret få inte förbindas med hänförelse för att komma bort från dessa bördor — i denna uppfattning har Borell fått ett enhälligt utskott med sig, under både blågula och röda fanor. Jag förstår, att det är ganska hopplost för fredssträvandena nu, ehuru de ensamma komma att segra med sanningens makt i tidernas längd, vilket nog herrarna allesammans veta. Jag hann som sagt inte väcka denna motion. Motionstiden gick ut på klockslag, innan jag hann skriva den och andra också. Men jag tänkte: frågan kommer väl igen på något sätt, och nu är jag tacksam för att herr Nilsson har framträtt. Det är verkligen modigt av en gammal statsutskottsledamot, att mot ett enhälligt utskott, som omfattar även ens egna, tråda fram och begära en ökning av detta tidsenligt föraktade anslag, som dock ensamt i dag böjer knä för drömmen om en internationell rättsordning i hela världen.

Det finns nog fel på fredsföreningarna också: de äro för många och de konkurrera med varandra. Det är något otrevligt med det där, men det blir ju deras sak att om möjligt sammanslå sig, vilket är möjligt med ett gemensamt gående till botten av problemet. Det ligger otyglad handlingslöshet i dessa olika samhällsklassers freds-rörelser. Den är ju också söndrad i, jag skulle nästan vilja säga en överklassrörelse för dem, som ha en bättre ställning, vare sig de haft den förut eller fått den senare, och en de djupa obefordrade ledens freds-rörelse. Det är överhuvud taget bara den förra »riktningen» med sin »odeur konservativ», som får understöd. Den Svenska freds- och skiljedomsföreningen, som är den största och äldsta och har filialer runt om i landet, organiserade länsvis i distrikt, anses helt ovärdig att få något. Man var tidigare så vänlig att åtminstone ge resebidrag till de allmänna fredskongresserna, ledda av fredsbyrå i Bern, sedermera, efter dess flyttning, i Genève, under vilken institution nämnda svenska förening sorterar såsom dess svenska avelning. Men nu blir det inte ens ett sådant anslag.

Jag, som trodde att så mycket skulle bli självklart efter den allmänna röst-rättens införande och därför var så entusiastisk för den, upptäcker nu till min överraskning, att med den har uppstått så mycket nytt före i portgången.

Det är också fara på taket i det avsendet, att inom de andra mera intellektualistiskt betonade fredsföreningarna börjar man fundera på att skapa en landsorganisation att sätta emot den stora freds- och skiljedomsföreningen, vilken är den enda förening, som dock intresserar sig fullt icke blott för folkförbundet utan också för dess revision till idéer och organisation samt angelägenheten att därvid gå till grunden med krigens och rustningarnas orsaker, under det den europeiska pacifismen på höjderna är utsatt för den synvillan att

Anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

tro sig kunna avskaffa krigen och minska rustningarna med bibehållande av deras orsaker.

Det är förvånande, att detta lilla anslag, detta lilla fattigunderstöd, som nu väl kommer att beviljas trots Borell, skall uppdelas på detta sätt. Det blir mera ett anslag åt regeringen att dela ut till föreningar, som verka för den politik, som staterna nu bedriva med förkastande av kompasser, av »blicken mot stjärnorna».

Jag ber, herr talman, att med beklagande av beloppets obetydlighet och Sveriges föga stolta inställning till freden få yrka bifall åtminstone till herr Nilssons reservation.

Herr Gustafsson, Per: Jag undrar, om inte arbetet för freden nu i alla fall börjat ge litet resultat, i det att debatterna om fredsanslaget ha blivit fredligare än som förut varit fallet. Det tycks således hjälpa, och därför tror jag, att kammaren kanske gör bäst i att följa den mest fredsvänliga linjen, nämligen den linje, som Kungl. Maj:t och utskottet ha valt.

En föregående ärad talare yttrade, att det kunde råda motsatta meningar på ett eller annat håll både i fråga om fredsanslaget och i fråga om skytteanslaget. Nu har emellertid regeringen prövat de framställningar, som inkommit i båda dessa avseenden, och funnit sig föranlåten att framlägga förslag. Utskottet har vid sin prövning av dessa frågor stannat för den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts förslag nog i närvarande stund är det bästa. Jag känner inte så mycket till fredsöreningarna och deras arbete, att jag kan ingå på någon diskussion om dessa saker. Jag vet heller inte, om kammaren är så angelägen att få en lång diskussion i denna fråga, och därför ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag i punkten.

Herr Holmström: Herr Johan Nilsson riktade till högerpartiet några ord om fredsvänlighet. Jag förmodar att herr Johan Nilsson icke vill ifrågasätta högerpartiets fredsvänlighet. Då jag är en av reservanterna i utskottet, vill jag förklara, att jag icke känner någon högerman, som icke är fredsvänlig. Jag har icke träffat någon i partiet, som icke anser freden så dyrbar, att vi böra göra de allra största offer för att få behålla den. Men att vi icke vilja vara med om detta anslag beror på, att vi icke anse ifrågavarande fredsarbete vara av den *kvalitet* att staten bör bidraga därtill. Anslaget skulle ju utplottas på en hel del organisationer. En institution, som heter »Samarbetskommittén för fredsfrågor», och som består av en hel mängd sammanslutningar, har gått in till Kungl. Maj:t med anhållan om ett anslag på 50,000 kronor. Bland dessa samarbetskommittén tillhörande organisationer finna vi »Svenska krigstjänstvägrarförbundet». Ja, bara detta säger ju en hel del.

Staten har sitt officiella organ, som skall sköta vårt internationella umgänge, nämligen utrikesdepartementet. Detta sörjer säkerligen för fredssträvandena. Vi behöva inga klåpare vid sidan av utrikesdepartementet.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Den siste ärade talaren förebrår mig, att jag ens kunde ifrågasätta att högerpartiets ärade medlemmar voro fredsvänliga. Ja, »fredsvänlig» är ju ett vittomfattande begrepp, som har missbrukats här i världen och använts av sådana som icke varit fredsvänner. Frågar man hur Tyskland står i detta ögonblick, så finner man att ledningen där betraktar sig som den mest fredsvänliga i världen. På andra håll ha de den uppfattningen, att Tyskland för närvarande är ett oroligt hörn av mycket obehaglig art. Jag vill icke ifrågasätta högerpartiets fredsvänlighet, men det förefaller mig som om man skulle kunna visa den mera i gärning än vad som sker. Den där

Anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

gamla kritiken mot fredsarbetet, att den icke skulle vara av den kvalitet som högerpartiet önskar, håller nog inte längre streck. Jag har i denna kammare mer än en gång erkänt, att vissa fredsföreningars arbetsmetoder inte ha varit av den beskaffenheten, att de ha väckt förtroende, men Kungl. Maj:t har ju också haft tillfälle att ge bidrag just åt de föreningar, som kunna vara värda sådant. Och jag har tidigare talat om vad innebörden i detta arbete är. När den föregående talaren kan fälla ett sådant yttrande, som han gjorde, så bevisar detta bara, att han inte har hunnit sätta sig in i detta ärende. Jag kan nämna informationsbyrån, som numera skaffar ett korrekt, sakligt och i alla avseenden oantastbart material, med vars hjälp fredsarbetet skall bedrivas. Jag kan sedan nämna en hel rad av organisationer, som ha stark anslutning, ett femtiotal länders organisationer, som ha avdelning i Sverige. Att samarbetet häruppe kanske har gått utanför dem, som här ha fått bidrag, bevisar ju inte alls, att fredsrörelsen skulle vara något slags krigstjänstvägran. Om fredsrörelsen kan övertyga dessa krigstjänstvägrare om, att de äro inne på farliga vägar, så tycker jag, att redan det är ett vackert syfte, men samarbetet består ju inte endast däri. De, som få bidrag, ansvarar nog Kungl. Maj:t för att de utföra ett värdigt, lämpligt och sakligt arbete. Jag har ingen anledning att frågå mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen: När denna sak behandlades i statsutskottet, var det någon där som sade, att han i många år hade deltagit i debatten såväl i utskottet som här i kammaren, och han hade alltid funnit den fullkomligt tröstlös. Jag tror, att om man har hört och följt debatten nu, så kan man säga ungefär detsamma. Dessa debatter äro i allmänhet tröstlösa huvudsakligen därför, att de olika parterna inte riktigt ha klart för sig vad saken egentligen gäller. Det är kanske ett något konstigt omdöme, men jag tänker, att jag skall kunna något så när förklara det. Det är nämligen så, att redan ordet fredspropaganda eller upplysningsarbete för freden, eller vad man nu vill kalla det för, väcker någon sorts förbistring här. Jag har ju varit med om alla debatterna såväl här som i statsutskottet, och sitter man och söker att få fram det centrala i alla de inlägg, som ha kommit från högerhåll, så kan jag inte neka till, att jag tycker, att på den kanten åtminstone har man inte kunnat göra klart för sig vad saken egentligen gäller. Fredspropaganda och sådant där, har man sagt — och det sade man ju i utskottet också sist — är det någonting, som egentligen hör hemma hos oss? »Äro vi inte fredliga här så det räcker? Jo, och det där bör man gå till utlandet med.» Och när man samlat alltsammans i en hög, så har man den bestämda uppfattningen, att från högerhåll motsätter man sig det här huvudsakligast nästan därför, att man tror, att vi med vår propaganda mena, att vi måste göra det svenska folket riktigt fredligt, så att det inte går åstad och överfaller grannarna och slår ihjäl dem till höger och vänster. Vad jag personligen menar med fredspropaganda är faktiskt inte att göra vårt svenska folk ännu fredligare än det är. Jag har vid flera tillfällen försökt att göra detta klart, och jag tycker, att den saken inte är så förfärligt svår att förstå, om man har litet fallenhet i det stycket. Jag vill ju inte hålla något längre tal; jag uppkallades huvudsakligen av herr Holmström till en speciell anmärkning på en viss punkt. Men jag tror, att det väl ändå är bra att säga någonting som bakgrund.

Jag går i den här saken ut ifrån, att vi allesammans äro överens om, att det tillstånd, som vi för närvarande genomleva, inte är det bästa, inte är något idealiskt tillstånd. Allesamman i världen tala om, att de äro så utomordentligt fredliga, så oändligt fredsvänliga; och man vill göra allt vad man kan för

Anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

att främja freden o. s. v. Men samtidigt rustar man och rustar upp det värsta man kan gentemot sina grannar, och man sluter förbund med andra. Man skaffar sig medhjälpare, helst i grannarnas rygg, och man går varje dag och misstänker, att »ett, tu, tre så ha vi kriget över oss; det är bäst att vara säker». Jag tror, att den sista tanken är mycket klok och förständig, ty alla tiders historia vittnar om, att förberedelser till krig förr eller senare föra till krig. De så att säga föda krig. Rustningarna ha nämligen sin egen logik, och de ha sina egna konsekvenser. De göra människor eller nationer självsäkra och övermodiga, vilket i sin tur naturligtvis gör, att ett rustat land är ett verkligt farligt land.

Jag går vidare ut ifrån såsom en andra och som jag tycker säker utgångspunkt, att för den händelse vi komma i ett nytt krig så blir detta en ohygglig katastrof, och jag vill tro, att alla vilja vara med om att avvärja en sådan katastrof.

I statsutskottet vittnade alla högermän likaväl som herr Holmström här i dag, att »ingen i världen kan vara mera fredsvänlig än vi». Jag satt och frågade mig: Nå vad göra de då? Det är väl den frågan, som faller över en omedelbart — alldeles som den föll över herr Johan Nilsson. Vad är det för någonting, som ni högermän göra för att visa er fredskärlek och för att visa, att ni vilja göra allt för att stärka freden? Ja, för ett par år sedan kunde alla liksom vi hänvisa till Nationernas förbund, men av alla de erfarenheter vi gjort under de sista åren är väl ingen säkrare än den, att Nationernas förbund inte kan lösa något fredsproblem. Nå, vad har då högern kvar? Jo, rustningar och rustningar. »Vi måste rusta! Rusta vi riktigt ordentligt, då äro vi säkra, fullkomligt säkra.» Jag satt också och frågade mig: När männe skall den freden komma, som skall bygga på folkets rustningar? Alla nationer längta efter någonting, som de kalla »säkerhet». Under årslånga tankemödor har man kommit underfund med, att det ingen säkrare väg finnes till denna säkerhet än att avrusta. Men högern vill ju rusta för att få denna säkerhet. Var blir det då plats för freden, om man kan säga, att det rätteligen är på det viset, att man inte kan avrusta? Det är ju högerns tankegång denna, att man inte kan avrusta förr än man är säker, och man kan inte bli säker för den händelse man inte är rustad. Vill man leka med ord så kan man ju säga, att högern vill rusta det värsta den kan för att kunna avrusta! Jag kan inte tycka annat än att detta är ett kuriöst sätt att komma fram till den fred, som man dyrkar så ivrigt och vill göra allt vad man kan för att nå fram till.

Under sådana omständigheter kan det väl inte förvåna, att människor, som i vanliga människors ögon i varje fall ha förnuftets fulla bruk, då tycka, att det här måste vara något fel, att man måste ha tagit upp detta fredsproblem i alldeles fel ända. Vi veta mycket väl, att tvister mellan enskilda och folk komma vi inte ifrån. Men vi säga oss, att det kanhända skulle kunna vara möjligt att lösa dessa tvister nationerna emellan utan krig, alldeles som man löser dem individerna emellan utan slagsmål. Vi märkte ju under världskriget, att det var ungefär samma människor, vilka gingo på städernas gator och ute på åkerfälten och som sedermera befunno sig i skyttegravarna. Visserligen var det inte *alldeles* samma sorts folk; de som lågo i skyttegravarna voro särskilt tränade för krig. I engelska krigsmemoarer exempelvis får man läsa om hur dessa enkla ungdomar tränades intensivt månad efter månad, innan de skickades till fronten. Man försökte på alla sätt att förändra deras mentalitet. Genom att liksom mata dem från morgon till kväll med sanna eller osanna historier om tyskarnas brutaliteter, om deras bestialiteter gentemot kvinnor och barn m. m., lyckades man så småningom nå dithän, att hatet där som i andra länder växte bland dessa ungdomar som svamp på hösten.

Anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

Personligen har jag under dylika omständigheter tänkt: skulle det verkligen vara en förmäten tanke denna, att man skulle kunna förvandla civiliserade människor till krigsfiender, när man då kunde förvandla dessa ungdomar till verkliga krigsdjur? Jag tycker inte, att det kan ligga något förmätet i detta. Vi gå här omkring på våra gator tämligen trygga och sorglösa. Det är ju också vanliga människor, som gå här. Vad kan anledningen till denna trygghet vara? Det kan inte vara polisen. Man kan inte placera en polis-konstapel vid varje människa för att skydda henne. Nej, vi känna allesammans till hemligheten. Hemligheten är den, att vi svenskar genom arv och uppfostran fått ett sinnelag, som gör, att om vi inte kunna hjälpa en människa på gatan så söka vi i varje fall inte att stjälpa henne. Och om freden någonsin skall komma, så kommer den ej genom att dressera våra pojkar i våra dagars krigsmentalitet. Den kommer endast genom det sinnelag, som jag nu nämnt.

Men det är klart, att en fredsmantalitet av denna beskaffenhet, den kommer inte av sig själv. Den ligger ej ovan molnen och faller ned över människorna en vacker dag och omdanar dem. Det är inte på det viset. Det behöves ett verkligt energiskt arbete för att kunna nå den omdaning. Det gäller upplysning och det gäller uppfostran, och jag ser aldrig herrar högermän och heller inte herr Holmström någonsin deltaga i det arbetet. Jag tror inte man skall komma upp och slå sig för sitt bröst och tala om sina förträffliga gärningar i fråga om freden, när man aldrig tar ett tag i fredsarbetet. Och detta fredsarbete kan inte begränsas till Sverige; det måste byggas ut över alla länder och knyta samman alla folk, om det skall bli någonting helt av det.

Inom utskottet nämndes det också, fastän kanske delvis i andra ordalag, att det här arbetet inte är något kvalitativt arbete. Man kan inte vänta sig någonting av det. »Det är meningslöst», som herr Borell uttryckte sig gång på gång. Det är någonting, som inte för oss ett fjät närmare freden än om det aldrig någonsin hade förekommit. — Det är mycket möjligt. Jag vill inte taga några stora ord i munnen, men jag vill säga, att bara detta, att ett anslag begäres av människor och att arbete utföres för detta anslag, är ett tecken på att det rör sig. Det är väl åtminstone någonting, som man kan säga. Man skall visserligen aldrig vara för säker om någonting här i världen, det tycker jag de sista åren ha lärt oss, men så mycket kan sägas, att aldrig någonsin förr har i en så stor del av världen uppfattningen om kriget varit så enig som just nu. Man är på det klara med inom vida områden av vår jord, att krig är någonting, som är ovärdigt civiliserade människor, och att man bör söka fortast möjligt förinta den institutionen. Och för resten: när man talar om vad arbetet en gång kan föra med sig, så kan man gärna i denna kammare erinra sig några ord, som yttrades för tjugufem år sedan av en av högerns förnämsta män. Han sade nämligen: »Det är det underliga här i världen, att det finnes saker och ting, som mogna.»

Jag skall be, herr talman, att få stödja herr Nilssons yrkande.

Herr Bergman: Jag har begärt ordet, herr talman, för att försöka skingra det missförstånd, som uppenbarligen ligger bakom ett yttrande av en ärad representant från högerpartiet, som för en stund sedan antydde, på tal om den här föreliggande reservationen av herrar Nilsson i Malmö, Bergström, Bäckström o. s. v., som herr Nilsson yrkade bifall till och till vilken jag också ger min anslutning, att ett bifall till denna skulle innebära ett understödjande av bl. a. »Krigstjänstvägrarnas förbunds» propaganda. Det är ett fullkomligt missförstånd. Här refereras i utskottets utlåtande, att det finnes en sam-

Anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

arbetskommitté för fredsfrågor, som understödes av vissa organisationer, och det räknas upp en hel mängd sådana, däribland även denna. Men det är naturligtvis inte fråga om att staten genom sitt anslag skulle stödja var och en av dessa organisationer utan endast den gemensamma samarbetskommittén i fredsfrågor, vilken givetvis endast har att taga befattning med sådant, som kan vara gemensamt för dem alla. Den av dessa organisationer, som nämnes först, är Förbundet för kristet samhällsliv. Jag förmodar, att väl ingen har något emot dess verksamhet. Det är doktor Natanael Beskow, som är den ledande själen där. Och det uppräknas därefter många andra organisationer. Däribland har den här omtalade organisationen, Krigstjänstvägrarförbundet, kommit med på det sättet, att även den har givit något litet bidrag till samarbetskommittén. Ifrågavarande krigstjänstvägrarförbund vill ju på sitt sätt — som jag visserligen icke anser lämpligen kunna stödjas av staten — främja freden, men det vill även främja de former av fredsverksamhet som de andra organisationerna samtliga vilja vara med om, och därför har det gett några kronor till samarbetskommittén. Det är emellertid inte alls här fråga om understödande av vare sig denna organisation eller samtliga de särskilda föreningar, som ha begärt understöd, utan blott de föreningar, regeringen bestämmer ävensom nämnda samarbetskommittés fullt legitima arbete.

Det var först och främst den upplysningen jag ville giva, och den andra är, att denna samarbetskommitté ju har gjort vissa framställningar, men de ha inte godtagits ens av reservanterna, utan vad reservanterna föreslå är ju endast en liten obetydlig höjning av det anslagskrav, som av Kungl. Maj:t framställts, och fördelningen skulle äga rum efter i huvudsak samma grunder, som hittills ha förekommit, precis i överensstämmelse med vad utskottsmajoriteten har föreslagit. Det är ordagrant detsamma som utskottet säger, men man har ansett, att det inte kunde skada om den upplysningsverksamhet, som det här är fråga om — naturligtvis endast en vederhäftig upplysningsverksamhet — skulle få något litet större medel till sitt förfogande. Just i en sådan tid som vår kan det säkerligen behövas bättre än någonsin upplysning och åter upplysning, och — jag betonar det — vederhäftig upplysning i de frågor, som gälla krig och fred.

Det är fråga om att stimulera och fördjupa studiet av den största internationella fråga, som överhuvud taget föreligger för världen, nämligen frågan om hur nationernas gemensamma intresse av varaktig trygghet och fred skall kunna främjas. Det är inte fråga om någonting annat, och om man ansluter sig till herr Nilssons m. fl. reservation så har man icke heller medverkat till någonting annat och icke medverkat till någon ovederhäftig propaganda.

Jag ber således för min del att få yrka bifall till den av herr Nilsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr Holmström: Herr talman! Då herr Bergman ville korrigeras mig för ett misstag, så vill jag säga, att jag uttryckte mig inte på det sättet. Jag kommer mycket väl ihåg hur jag uttryckte mig, ty just denna sak klaggjordes i utskottet, och jag svävade därför inte alls i okunnighet om hur det förhöll sig. Jag läste i statsverkspropositionen, tredje huvudtiteln, punkt 6: »Upplysningsarbete för freden.» Där står: »I skrivelse till Konungen den 24 oktober 1936 har Samarbetskommittén för fredsfrågor — — anhallit.» Bland de anslutna organisationerna uppräknas bl. a. just Krigstjänstvägrarförbundet. Och jag menade, att detta på visst sätt karakteriserar denna sak.

Kammarens högt ärade förste vice talman ägnade mig litet uppmärksamhet i sitt anförande. Han sade mot slutet, att jag och högerfolket aldrig deltaga i fredsarbetet. Det anse vi oss ha gjort på vårt sätt. Jag skall säga herr förste

Anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

vice talmannen, att jag har ganska noga studerat det fredsarbete, som bedrivs från de här institutionernas sida. Jag har läst deras tidningar och broschyrer, jag har åtminstone tidigare ganska flitigt begagnat mig av möjligheten att höra deras talare, och jag har också deltagit i diskussioner med dem. Vad jag har studerat är alltså just det sätt, varpå denna s. k. fredspropaganda bedrivs, och det är från dessa studier, som jag har fått den bestämda mening, som jag nyss givit uttryck åt, nämligen att det inte bedrivs på ett sådant sätt, som motiverar statsbidrag.

Herr förste vice talmannen sade, att jag skulle ha sagt, att ingen i hela världen vore mera fredsvänlig än högern. Herr förste vice talmannen gjorde sig skyldig till en liten överdrift, men jag skall inte reagera mot den, ty jag kan icke tänka mig någon högre grad av fredsvänlighet än den, som är härskande inom högerpartiet. Jag anmärker därför inte på uttrycket, fastän det — som sagt — var en överdrift. Herr förste vice talmannen yttrade vidare: »Det är inte meningen att göra det svenska folket fredligare än det är.» Precis så, ord för ord, sade han, och då frågar jag: Om inte så är fallet, vad skola vi då med hela denna apparat? Vårt internationella umgänge skall ju, som jag sagt, skötas av utrikesdepartementet.

Jag skall inte fresta herr talmannens och kammarens tålmod, men jag vill tillägga, att det, som herr Nilsson i Malmö sade om det utrikespolitiska läget, och som herr förste vice talmannen också talade om — nämligen om nu pågående krigsrustningar i världen o. s. v. — skola vi komma ihåg, när vi om en stund gå att behandla fjärde huvudtiteln. Låt oss behandla fjärde huvudtiteln just mot bakgrunden av det, som herr Johan Nilsson målade ut, kapprustningen ute i världen, den allmänna oron o. s. v.

Herr Lindhagen: Gentemot den siste talaren måste jag taga upp och försvara en liten klass fredsvänner, som här ha hänförts till den lägsta kvaliteten av den föregående talaren. Det är de s. k. kväkarna, som dock ha de erkänt finaste samvetena och som även under världskriget dömts till långvariga fängelsestraff för sin vägran att delta i krig. De ha dömts därtill även i fredstid. Mest och värst förekom detta naturligtvis i de länder, som förde världskriget. Att detta fredsfolk nu slunkit med i samarbetskommittén beror därpå, att alla fredsvänner ha högaktning i synnerhet för dem, även om de inte kunna eller vilja efterlikna dem.

Här skrattar nu oupphörligt en militär, herr von Heland. Jag tycker att det nämnda folket är för gott att skrattas åt; var god var litet allvarligare!

Nå, det här anslaget utdelas sedan till vissa av dessa föreningar. Samarbetskommittén får intet anslag i klump, utan det sker en sovring från regeringshåll efter dess politiska inställning. Det har aldrig ifrågakommit, att denna lilla grupp med kväkareinstinkter skulle ha fått något anslag, och herrarna kunna vara lugna för att de aldrig heller få något anslag. Men skall man då stå här och trampa på dem, därför att de till sinnet äro mycket bättre än vi andra här i kammaren, den siste talaren och jag inräknade?

Lagstiftningen själv har ju tagit hand om det folket, den har medgivit dem lättnader och befrielser just på grund av deras samvetslag. Nå, en sådan lagstiftning kan naturligtvis inte hindra, att också simulanter komma och draga nytta härav. Vad det då gäller är att sätta p för simulanterna, men låta den lagstiftning, som redan förefinnes, komma dem till godo, för vilka den är avsedd. Och framför allt gäller det att hålla dem ryggen fri gentemot de här överjordiska strävandena i denna kammare att se ned på eller skjuta undan våra gemensamma samveten så snart det blir fråga om problemet krig eller fred.

Anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

För min del, herr talman, är jag domare och följer denna regel: »respekt för gällande lag och öppen rätt att fordra en annan». Jag har exerceerat bevärning utan samvetsbetänklighet, och jag skulle göra det också i dag. Min dröm om freden blir ej i någon mån störd därav.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Alltid säger man väl någon överdrift under en debatt, och jag är säkerligen inte mera fri från överdrifter än alla andra. Men det som nämndes angående högern och fredligheten måste ha kommit i samband med sinnelaget. Det är svenskens sinnelag jag tycker hör till det fredligaste som man kan träffa på, och det är det sinnelaget jag skulle vilja utbreda över hela världen, om jag det kunde. För övrigt är fredspropagandan och vad därmed hör samman en mycket komplicerad historia, som inte bara gäller sinnelag utan också mycket annat, exempelvis upplysning o. s. v. Men när herr Holmström sade, att han diskuterat dessa saker med folk och följt verksamheten, så är det ju en till och med officiellt uppmärksammat sak, att det finns en fredspropaganda, som inte precis är den bästa. Det är ju på det sättet här i världen, att vi alla inte ha samma kvaliteter, men därför behöva väl inte alla tiga stilla. Var fågel sjunger efter sin näbb, och att de, som sjunga bra, bli belönade, och att de, som sjunga illa, straffas på visst sätt, ha vi ju hört. Det har herr Lindhagen talat om riktigt ordentligt för oss.

Herr von Heland: Herr talman! Herr Lindhagen brukar ju låta litet av varje, som han säger utanför debatten, stå kvar i protokollet. Därför må det tillåtas mig få lugna herr Lindhagen. Jag skrattade åt något betydligt roligare än herr Lindhagens anförande.

Herr Lindhagen: Jag trodde, att det var föreliggande sak, som var det skämtsamma, ty han tittade hela tiden stint på mig. Men jag hör att även denne officer finner det ej vara något roligt med plats även för freden.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle godkänna den av herr Borell m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i herr Nilssons i Malmö m. fl. vid punkten anförda reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till det under 3:o) här ovan angivna yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nilsson i Malmö m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 24 och 25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkten 27.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 163, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om kommandomål;

nr 174, med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364);

nr 182, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen;

nr 183, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ samt 8 § 1 mom. lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting, m. m.;

nr 187, med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen, m. m.;

nr 188, med förslag till lag angående slakt av husdjur;

nr 189, angående ämnesomfattningen för vissa professurer vid universitetet i Uppsala m. m.;

nr 190, med förslag till lag om behörighet för häradsrätt att upptaga sjö-rättsmål, m. m.;

nr 192, angående stat för skeppsgosseskolan under budgetåret 1937/1938 m. m.;

nr 193, angående provisorisk löneförbättring för flaggkorpraler och högbåtsmän;

nr 194, angående gäldande av viss haverikostnad;

nr 195, angående efterskänkande av vissa kronan tillkommande fordringar hos flaggkorpralen J. L. Gunnesson och marinintendenten av 1:a graden R. H. Berg;

nr 197, med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten;

nr 198, angående anslag till reparation av ångpannorna å pansarskeppet Oscar II;

nr 202, angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar;

nr 203, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om försäljning av till arrendeegnehemsfonden överförda kronoegendomar;

nr 204, angående indragning av viss personal vid domänverket;

nr 205, angående placering i lönehänseende av jägmästaren i Hälsinglands revir E. Q. Oldenburg;

nr 206, angående överförande av vissa kronoparker i Jämtlands län till renbetesfjällen m. m.;

nr 207, med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § 5 mom. lagen den 11 maj 1934 (nr 140) angående köttbesiktning och slakthus;

nr 208, angående viss ändring i gällande bestämmelser om lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m.;

nr 209, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om beräkning av straff-tid, m. m.;

nr 210, rörande godkännande av ett i Haag den 27 mars 1931 dagtecknat protokoll angående erkännande av den fasta mellanfolkliga domstolens behö- righet att tolka i Haag avslutade konventioner i internationellt privaträttsliga ämnen;

nr 213, med förslag till förordning angående skyldighet att till riksdagens revisorer avgiva redogörelse för användningen av statsunderstöd;

nr 214, angående förlängd giltighetstid för avlöningsreglementet för tjänste- män vid domänverket m. m.;

nr 215, angående ersättning från domänfonden till kronoarrendatorn J. Åberg m. m.;

nr 216, angående understöd åt förre volontären G. S. N. Blomqvist;

nr 217, angående anslag till Häradsrätterna: Avlöningar;

nr 218, angående försäljning av viss del av Abisko nationalpark till svenska turistföreningen;

nr 219, angående anslag till nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 220, angående anslag till statskontoret för budgetåret 1937/1938;

nr 221, med förslag till inkomst- och utgiftsstat för statens allmänna fastig- hetsfond för budgetåret 1937/1938 m. m.;

nr 223, angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande befattningshavare, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i sam- ma städer komma att indragas;

nr 224, angående restitution till Stockholms högskola av erlagd arvsskatt;

nr 227, om täckande av vissa å fonden för förlag till statsverket bokförda förskott till försvarsväsendet m. m.;

nr 230, angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar;

nr 241, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställ- da personer;

nr 244, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 8 §§ förord- ningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 245, angående användande av vissa anslagsmedel för utredning rörande nya fartygstyper;

nr 246, angående anslag för budgetåret 1937/1938 till pensioner åt efterle- vande till befattningshavare i statens tjänst m. m.;

nr 247, med förslag om vissa ändringar i de vid militära tjänstepensions- reglementet den 17 maj 1935 (nr 167) såsom bilagor A och B fogade förteck- ningarna m. m.; samt

nr 250, angående personligt arvodestillägg till vissa rullföringsbiträden.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fort- sättande kl. 8 e. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlå- tande nr 4, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna un- der riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdeparte- mentet.

Ang. anslagen
till försvars-
departementet.

Punkten 1.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för försvarsdepartementet, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1937/1938;

b) till Försvarsdepartementet: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 309,800 kronor.

Herr Lindhagen: Herr talman! Över Europa råder gudaskymning, genomkorsad av vapenlarm, och i stort sett ingenting annat. Denna fjärde huvudtitel, skimrande i sin mäktiga rustning av penninganslag, manifesterar såsom vi föreställa oss på ett ärorikt sätt vår försvarsvilja. Men är den i själva verket något annat än ett bländverk?

Vid detta högtidliga tillfälle för svenskt framträdande under samlade blågula och röda fanor i det stora krigsspelet bör åtminstone vara tillåtet för aktivist-pacifismen i landet att få medverka med några tvivelsmål. Tvivlet är sanningens moder eller kan så bliva, om det är starkt nog att samtidigt se framåt.

Vad betyder till en början denna småsak i rustningar gentemot de fem europeiska stormakternas titaniska upprustningar just i dag? Vad betyder den i deras yra efter makten, äran och jordens härligheter i de tre sammanvuxna världsdelarna Europa, Asien och Afrika?

Hörups lystring en gång i den danska riksdagen »vad kan det nytte» är väl ett spörsmål, förtjänt av något övervägande även i dag. Ödet är obevekligt, men nog borde väl Norden i denna ödestimma även bestå sig med något slikt eftersinnande i sin utrikespolitik. Det kan dock vara en fråga, vad som för Norden är, icke absolut, men relativt mest betryggande: denna huvudtitels efterliknande av de olyckliga stormakternas ambitioner och ingenting annat, eller som svar på deras tal ett avläggande av Nordens upprustning och dess framträdande på samma gång rustat ej till tänderna men till hjärta och huvud med sanningens makt.

Må vi ock besinna, att vårt s. k. försvar hotas främst med anställning i den ena eller andra stormaktsalliansens tjänst. Vid ombyte nyligen av sovjetminister i Lettland förehöll den avgående detta nordiska land, att småstaternas neutralitet hädanefter var en chimär. Deras plats kom enligt hans förmodan obönhörligt att bli i vapenskiftet på den ena eller andra stormaktskoalitionens sida.

Under trycket av denna andliga fattigdom, som i denna tid av prövningar leder även Nordens öden, mäktade vi ej mera än ett förord för sammanslagning av Nordens upprustningar till ett s. k. försvarsförbund. Punkt och slut. När Danmarks statsminister nyligen talade i Lund, gestaltade sig talet i ett hälsosamt tvivel mot denna illusionism. Det var Thomas tvivlaren, som i Hörups gestalt steg upp ur sin grav och talade förtvivlat till oss.

För övrigt, äro vi beredda att vapenhjälpa varandra, när stormaktskriget dunkar på någon av våra dörrar? Stå danskar, norrmän och svenskar redo att offra liv, blod, kanske allt vid Systerbäck för Finland? Eller äro finnar, svenskar och norrmän redo att göra det för Danmark vid Nordens västra sydgräns i Sönderjylland, vår tids Dannevirke eller för de tre ostbaltiska staterna vid Memel? Och kunna vi överhuvud taget begära att dessa tre stater skola hjälpa oss? Ehuru en gång förordare av överläggningar, eventuellt om ett nordiskt samförstånd även i försvarsfrågan, måste jag ifrågasätta om vi på förhand kunde binda oss vid sådana löften, som ovan sägs. Och skulle det lända till någon nytta eller icke? Skola vi följa Karl XV eller ministären De Geer från

Ang. anslagen till försvarsdepartementet. (Forts.)

året 1864? Det är huvudfrågan. Inför slik eftertanke bleknar nog Nordens ensidiga försvarsförbunds och dess upprustningars trollmakt bort mot bländverkens töckniga värld och efterräkningarnas bokföringar.

Vi böra vara den danske statsministern tacksamma för att han i Lund kastade ett tvivel in i Nordens efterliknande av stormakternas nödlägen, utmynnande i ett blint upprustningssträvande och ingenting annat. Och vi böra förstå, att han kunde bli bitter och kanske förivra sig i uttryckssätten vid tanken på Danmarks svåra läge och förnimmelsen, att det övriga Nordens förespeglade vapen kanske nödgades svika detta broderland i nödens stund i alla fall för andra gången.

Den danske statsministerns tal efterlämnade emellertid jämväl ett tomrum, ja måste kanske göra det. Man får ej begära för mycket av en partiminister vid regeringsmakten. Det är vackert så, att han kom med ett tvivel. Det aktiva uppbyggandet på detta sanningssägeri uteblev. Nordens främsta kallelse enligt den aktiva pacifismens mening är, att Norden med sanningens makt i skölden går fram jämväl och icke minst i fredsallians mot den europeiska pacifismens synvillor att kunna avskaffa krig eller ens minska rustningarna med bibehållande av dess djupliggande orsaker och följaktligen för en begynnande diskussion, för en konstruktiv plan till hela världens varaktiga fred. Åtminstone borde försvarsfrågans och fredsfrågans sammanförande till ett odelbart problem vara en ofrånkomlighet för Norden. Vilka nämnda djupgående orsaker äro, ha utvecklats av mig i riksdagsmotioner och interpellationer allt sedan 1911, och i år, 1937, då ett utrikesutskott i riksdagen äntligen kommit till stånd, får detta tillfälle att inleda något resonligt meningsutbyte om denna för hela Norden och den övriga världen så grundläggande och uppbyggande angelägenhet.

Den skandinaviska samhörigheten bör dock ej heller få knaka på andra områden, där det ej borde få ske.

Det skandinaviska samförståndet exempelvis på civilrättens område, vartill svenska riksdagen åren 1901 och 1909 tog initiativ, synes emellertid hotat i denna epok av varje lands benägenhet att på de flesta områden sluta sig inom sig självt. För norska stortinget har i år enligt uppgift i pressen framlagts genomgripande förslag till ändringar i den gemensamma nordiska äktenskapslagstiftningen m. m., utan att hänvändelse till samråd därom ägt rum till Danmark och Sverige.

Och inför en vederbörlig påbyggnad av Sveriges, Norges och Finlands gemensamma vakthållning om sina territorier genom förbud för utlänningar eller utländska aktiemajoriteter att förvärva något av landets jord utan vederbörande regerings tillstånd förefaller Danmarks regering trots erinringar inifrån och utifrån ännu stå tvekande, ja kanske främmande. Detta trots att landets grundlag påkallar en sådan ordning genom löfte om en särskild lag därom, som städse uteblivit. Detta trots de pågående uppköpen i Sönderjylland genom tyska penningar och även tysksinnade danska minoritetsmedborgare av dansk jord för att sålunda moraliskt och påtagligt underminera denna danska landsdels varaktiga återförening med fäderneslandet.

Med dessa såsom jag tror tidsenliga erinringar må nu talmannens klubba falla över 1937 års försvarsbudgets 155 punkter. När utrikesutskottet kommer med sina utlåtanden över Nordens kallelse, kan detta diskussionsinlägg taga vid med sin logiska fortsättning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

*Anslag till
arméförvalt-
ningen.*

Under punkten 14 av fjärde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels fastställa under punkten införd förändrad personalförteckning för den civila personalen vid arméförvaltningen;

dels ock, med godkännande av ett vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1937 fogat förslag till stat för arméförvaltningen, att tillämpas under budgetåret 1937/1938, till avlöning till personal vid arméförvaltningen för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 614,500 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *E. Leffler* och *E. Björnsson* (nr 50) och den andra inom andra kammaren av herr *B. Holmgren* (nr 120), vari hemställts, att riksdagen i samband med behandlingen av anslaget till avlöning till personal vid arméförvaltningen ville uttala, att riksdagen icke hade något att erinra emot, att notarien hos arméförvaltningen *H. J. S. Kleberg*, med placering å övergångsstat vid arméförvaltningen, i den utsträckning Kungl. Maj:t funne erforderligt toges i anspraak såsom sekreterare hos riksheraldikerämbetet;

dels en inom andra kammaren av herr *A. Törnkvist* i Karlskrona väckt motion (nr 310), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i personalförteckningen för den civila personalen vid arméförvaltningen, att en av de två i lönegrad B 24 upptagna kamrerarna uppfördes såsom kamrerare för egentliga kamrerargöromål i lönegrad B 26;

dels ock en av herr *A. Törnkvist* i Karlskrona väckt motion (nr 311), vari hemställts, att lantförsvarets anslag till undervisningsmateriel, undervisningsverk och utbildningskurser, till skrivmaterialier och expenser samt till tryckningskostnader fortfarande måtte ställas till civila departementets förfogande, att i samband härmed byråernas antal hos intendenturdepartementet måtte minskas med en, eller från sex till fem, samt att intendenturdepartementets personal på aktiv stat måtte minskas med en regementsofficer och en kompaniofficer.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 310,

Anslag till arméförvaltningen. (Forts.)

a) fastställa under punkten införd personalförteckning för den civila personalen vid arméförvaltningen;

b) med godkännande av det vid statsrådsprotokollet fogade förslag till stat för arméförvaltningen, att tillämpas under budgetåret 1937/1938, till avlöning till personal vid arméförvaltningen för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 614,500 kronor;

II. att motionerna I: 50 och II: 120 måtte anses besvarade med vad utskottet förut under punkten anfört;

III. att motionen II: 311 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr von Heland: Herr talman! På sidan 9 behandlar utskottet i motiveringen motionen 310 i andra kammaren. Jag var inte den ende i utskottet, som ansåg, att motionen fått för vävillig behandling i och med att utskottet överhuvud ansett, att Kungl. Maj:t ånyo borde beakta ärendet. Enligt min uppfattning har befattningens löneställning prövats i alldeles särskild grad. Det är att märka, att den malmrotska beredningen i sitt utlåtande 1926 ej föreslog någon uppflyttning i högre lönegrad, och i denna utredning deltog bland andra chefen för civila departementet generalkrigskommissarie Widell och byråchefen i civila departementet Kinander. Vidare ställde sig förra årets riksdag avvisande mot en uppflyttning av kamrerarebefattningen till B 26.

Då man vill jämföra nu behandlade kamrerarebefattning med kamrerarebefattningen i marinförvaltningen, kan påpekas, att civila departementet har två kamrerarebefattningar, under det att marinförvaltningen endast har en. Dessutom är det enligt mitt förmenande olyckligt, att man alltid försöker få till stånd en jämförelse med befattningshavare, som ha det bättre ställt. Det vore lämpligt att även jämföra med befattningshavare, som ha det sämre. Närmast till hands synes mig då vara att jämföra den befattningshavares ställning, det här gäller, med befattningshavare som på intendentsdepartementet sköta motsvarande ärenden. Jämförelsen blir då mellan kamrerarens nuvarande lönegrad B 24 med en lön i Stockholm på 7,620 kronor och en expeditionsintendentskaptens lönegrad O 3, som endast har 6,960 kronor i Stockholm.

Skulle Kungl. Maj:t överväga något beträffande civila departementet, så vore det nog i stället personalbehovet och personaltillgången. Civila departementet har fått sitta i orubbat bo ända sedan 1914, även vid 1925 års försvarsreduktion, och jag ifrågasätter, huruvida den personalökning mot försvarskommissionens förslag, som försvarsutskottet föreslog och riksdagen beslöt förra året, var motiverad.

Enligt mitt förmenande har försvarsministerns inställning till den nu behandlade frågan varit mycket sakligt motiverad, och ytterligare prövning från hans sida torde vara fullständigt överflödig.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 15.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att, utom annat, dels godkänna de vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1937 fogade förslag till stater för generalitetet, generalstabskåren, artilleristabskåren, fälttygkåren, fortifikationskåren, intendenturkåren, fält-

*Ang. lant-
försvarets
avlönings-
anslag.*

Ang. lantförsvarets avlöningsanslag. (Forts.)

läkarkåren, fältveterinärkåren, arméstaben jämte krigsarkivet, truppslagsinspektionerna samt sjukvårds- och veterinärinspektionerna, arméfördelningsstaberna m. m., rullföringsbefälhavare med biträden, krigsskolan, krigshögskolan, artilleri- och ingenjörhögskolan, skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, ridskolan, artilleriets skjutskola, arméns underofficersskola, truppförband av infanteriet, kavalleriet och artilleriet, officerare och underofficerare vid luftvärnsartilleriet, officerare och underofficerare m. fl. vid ingenjörtrupperna, ingenjörkåren och signalregementet, officerare och underofficerare vid trängen, trängkåren, väg- och vattenbyggnadskårens chefsexpedition, tygdepartementets fabriker och anstalter, armémuseum samt polispersonalen i Boden och å Karlsborg, att gälla under budgetåret 1937/1938, dock beträffande de å vissa stater uppförda icke-ordinarie befattningshavarna och betjäningsspersonalen endast i fråga om de för dessa personalgruppers avlönande erforderliga medelsanvisningarna,

dels till avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 26,700,000 kronor,

dels ock medgiva, att, i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, under budgetåret 1937/1938 finge till surnummerär fänrik (underlöjtnant) vid armén utgå särskild kontant ersättning för dag med belopp motsvarande sammanlagda värdet av värnpliktig, likaledes för dag, tillkommande förmåner av penningbidrag, portion och ersättning för begagnande av egna persedlar.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *R. Lindström* m. fl. (nr 49) och den andra inom andra kammaren av herr *E. Lithander* m. fl. (nr 131), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att musikkåren vid Göta artilleriregemente skulle utökas till musikkår av typ II;

dels en inom andra kammaren av herr *C. Lovén* väckt motion (nr 75), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att musikkåren vid Livregementet till häst skulle organiseras såsom musikkår av typ II;

dels ock en inom andra kammaren av herr *K. Magnusson* i Skövde m. fl. väckt motion (nr 140), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta sådan utvidgning av musikkåren vid Karlsborgs luftvärnsregemente, att denna utökades från nuvarande typ III till typ II genom anställande vid samma av ytterligare 1 musikstyckjunkare, 1 musiksergeant, 1 musikfurir, 1 musikkonstapel och 3 musikvolontärer.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopande grunder hemställt, att riksdagen måtte, utom annat,

a) med hänvisning till vad förut under punkten anförts och med avslag å motionerna I:49 och II:131 samt II:75 och II:140 godkänna de vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1937 fogade förslag till stater för generalitetet, generalstabskåren, artilleristabskåren, fälttygkåren, fortifikationskåren, intendenturkåren, fältläkarkåren, fältveterinärkåren, arméstaben jämte krigsarkivet, truppslagsinspektionerna samt sjukvårds- och veterinärinspektionerna, arméfördelningsstaberna m. m., rullföringsbefälhavare med biträden, krigsskolan, krigshögskolan, artilleri- och ingenjörhögskolan, skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, ridskolan, artilleriets skjutskola, arméns underofficersskola, truppförband av infanteriet, kavalleriet och artilleriet, officerare och underofficerare vid luftvärnsartilleriet, officerare och underofficerare m. fl. vid ingenjörtrupperna, ingenjörkåren och signalregemen-

Ang. lantförsvarets avlöningsanslag. (Forts.)

tet, officerare och underofficerare vid trängen, trängkårerna, väg- och vattenbyggnadskårens chefsexpedition, tygdepartementets fabriker och anstalter, armémuseum samt polispersonalen i Boden och å Karlsborg, att gälla under budgetåret 1937/1938, dock beträffande de å vissa stater uppförda icke-ordinarie befattningshavarna och betjäningsspersonalen endast i fråga om de för dessa personalgruppers avlönande erforderliga medelsanvisningarna,

d) till avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 26,700,000 kronor,

i) medgiva, att, i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, under budgetåret 1937/1938 finge till surnumerär fänrik (underlöjtnant) vid armén utgå särskild kontant ersättning för dag med belopp motsvarande sammanlagda värdet av värnpliktig, likaledes för dag, tillkommande förmåner av penningbidrag, portion och ersättning för begagnande av egna persedlar.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Holmström, Lindström, Rahmn, Englund, Domö* och *Magnusson* i Skövde ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med hänvisning till vad förut i reservationen anförts och med bifall till motionen II:140 samt motionerna I:49 och II:131 ävensom med avslag å motionen II:75 godkänna de vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1937 fogade förslag till stater för generalitet, generalstabskåren, artilleristabskåren, fälttygkåren, fortifikationskåren, intendenturkåren, fältläkarkåren, fältveterinärkåren, arméstaben jämte krigsarkivet, truppslagsinspektionerna samt sjukvårds- och veterinärinspektionerna, arméfördelningsstaberna m. m., rullföringsbefälhavare med biträden, krigsskolan, krigshögskolan, artilleri- och ingenjörhögskolan, skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, ridskolan, artilleriets skjutskola, arméns underofficersskola, truppförband av infanteriet, kavalleriet och artilleriet — vidkommande staterna för Göta artilleriregemente och för Karlsborgs luftvärnsregemente med iakttagande av den utökning av musikpersonalen, som reservanterna förut föreslagit — officerare och underofficerare vid luftvärnsartilleriet, officerare och underofficerare m. fl. vid ingenjörtrupperna, ingenjörkåren och signalegementet, officerare och underofficerare vid trängen, trängkårerna, väg- och vattenbyggnadskårens chefsexpedition, tygdepartementets fabriker och anstalter, armémuseum samt polispersonalen i Boden och å Karlsborg, att gälla under budgetåret 1937/1938, dock beträffande de å vissa stater uppförda icke-ordinarie befattningshavarna och betjäningsspersonalen endast i fråga om de för dessa personalgruppers avlönande erforderliga medelsanvisningarna,

b)—i) = utskottet.

Herr Holmström: Herr talman! Vid denna punkt är fogad en reservation av sex ledamöter av statsutskottet, varav inte mindre än fem från denna kammar. Det gäller militärmusiken.

Militärmusikpersonalen fyller rent militära uppgifter i expeditionstjänstgöring o. s. v., men dess huvudsakliga uppgift är att utföra musik, harmonimusik, konsertmusik. Musiken har ju en erkänt kulturell uppgift till lyftning och till förströelse. Jag är, mina herrar, fullkomligt övertygad därom, att musikens förädlade inflytande på det mänskliga sinnet är av avsevärt större betydelse för fredssinnet och för fredskänslan än det anslag, som kammarerna nyss rundhänt beviljade för fredsarbetet.

Ang. lantförsvarets avlöningsanslag. (Forts.)

Militärmusiken är emellertid inte till enbart för militärpersonalen. Den har betydelse även för den civila befolkningen.

För att kunna utföra harmonimusik, fordras en viss besättning av kåren. Musikkåren av typ III, alltså den minsta, fyller inte måttet i det stycket. Skulle det bli, vilket har hänt på flera håll, ett sjukdomsfall eller en frånvaro av annan anledning, kan en sådan musikkår helt bli satt ur stånd att utföra harmonimusik.

Utskottet nämner, att det 1936 beslöts en utvidgning av musikkåren av typ III med en sergeant och en vicekorpral. Så säger utskottet: »Då denna statökning ännu ej genomförts, och erfarenhet således saknas rörande den förbättring av organisationen, som därav skulle följa, anser sig utskottet böra avstyrka de föreliggande motionerna.» Ja, det där är ju en gammal utskottsmotivering, som tillgripes, när man vill komma ifrån en sak. Men det behövs sannerligen ingen erfarenhet på detta område om hur tillkomsten av en musiksergeant och en musikkorpral skulle verka på kårens musikprestationer. Det vet var och en, som är litet inne i den saken, ty musiken, mina herrar, kom inte till 1936.

Det bör vara ett intresse att få en förstärkning av dessa små musikkårer.

Vad nu de föreliggande motionerna beträffar, vill jag säga, att mina största sympatier ligga hos den motion, som berör Karlsborgs luftvärnsregemente. I den motionen säges, att Karlsborg nu blivit en mycket stor garnisonsort genom utvidgningen av dess luftvärnsregemente, genom förläggning dit av Västgöta flygflottilj och ett intendenturkompani jämte landets största ammunitionsfabrik och tygverkstäder, och motionen talar om de säregna förhållandena i Karlsborg, som göra, att musiken därstädes måste tillmätas större betydelse än vid garnisoner, som äro förlagda till städer.

Jag har nio månaders erfarenhet såsom menig — såsom officersvolontär — då volontärskolan var förlagd till Karlsborg. Jag får sannerligen bekräfta nödvändigheten av kulturell förströelse på denna ort, som var så tråkig, att den kallades för »Gråbo», uttalat med verkligt dyster ton. Där behövs sannerligen en ordentlig musikkår, som kan kasta en smula ljus över livet i denna — jag höll på att säga — av alla förgätna del av landet.

Jag menar alltså att denna motion är synnerligen berättigad.

Frågorna om musiken kommo ju i skymundan i försvarsbehandlingen förra året. De tillvunno sig inte så stort intresse som de rena organisationsfrågorna och kostnadsfrågorna o. s. v.

Så vill jag sätta motionen från Göteborg i andra klass. Även den är fullt berättigad. För Göteborgs stad spelar naturligtvis inte militärmusiken samma roll som för Karlsborg och mindre städer. Göteborg har ju sin symfoni-orkester och sin Tor Mann, som sörja väl för musiklivets behov. Men det är av andra hänsyn som jag anser, att Göteborgs musikkår också bör utvidgas. Men då det finns motionärer här i kammaren för Göteborgsmusiken, förutsätter jag, att de komma att närmare tala om dessa förhållanden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Domö*.

Herr Lindström: Herr talman! Jag vill inte gå in på de klassificeringsprinciper, som den föregående ärade talaren använde, när han höll sitt anförande i denna fråga. För min del vill jag utan reservation tillstyrka, att även Karlsborg får en musikkår av den storlek som föreslås i väckta motioner och i en reservation till den nu föredragna punkten i utskottets utlåtande.

Jag tror emellertid, att skälen för att Göta artilleriregemente i Göteborg

Ang. lantförsvarets avlöningsanslag. (Forts.)

också skall få en musikkår av bättre typ än det för närvarande har äro fullt ut lika befogade som de skäl, vilka i samma hänseende gälla för Karlsborg. Göteborg är rikets andra stad. Göta artilleriregemente är det enda militära förband, som ligger i den staden. Detta regemente är utrustat med en musikkår av sämre typ än den, som man har vid truppförbanden i en rad andra, mindre garnisonsstäder. Den föregående ärade talaren kan ha rätt i sitt påstående, att när det gäller det allmänna musiklivet i Göteborg, ha vi inga direkta behov av en förstärkning av musikkåren vid Göta artilleriregemente. Men saken ligger till på det sättet, att den militära musikkåren i Göteborg rätt ofta får till uppgift att medverka vid officiell representation av olika slag. Där förekomma rätt ofta utländska örlogsbesök, där inträffar det, att främmande statsöverhuvuden taga sin väg över staden, och även andra dignitärer från främmande länder bruka besöka staden. Vid sådana tillfällen skall regementsmusiken representera, och det befinns då, att för att man skall få den i representationsdugligt skick, måste man, då den fastställda styrkan icke räcker till, låna några män från närliggande regementen. Man får ibland låna folk från civila musikkårer i staden och kläda upp dessa mannar i regementets uniform för att få ihop en musikkår, som anses kunna motsvara det högtidliga tillfälle, det är fråga om. Skall man, herr talman, ha en militärmusik, på vilken man ställer vissa skyldigheter med hänsyn till representationen, då tror jag, att man också får se till, att den befinner sig i det skick, att den kan fylla sådana uppgifter.

Vi ha 24 musikkårer inom den svenska armén. Två av dem äro av den förnämligaste typen, typ I, femton äro av typ II, den typ alltså, som vi önska för Karlsborgs och Göteborgs vidkommande, och sju äro av den sämsta typen, typ III. Vid årets riksdag föreligga motioner, som röra tre av dessa sju musikkårer, och i samtliga motioner framställas krav, att dessa musikkårer skola ökas ut till typ II. Jag tror, att detta giver vid handen, att här föreligger ett behov, som verkligen är känt på de olika orterna, för denna typuppflyttning av de sämst ställda musikkårerne. Det är också min övertygelse, att om detta krav avslås i år kommer det att göra sig påmint undan för undan, och riksdagen kommer säkerligen inte ifrån att medge en förbättring beträffande storleken av de musikkårer, som det här gäller. Jag tycker, att man kan fatta detta beslut i år, hellre än att skjuta upp det till ett annat år, och när behovet som sagt är konstaterat, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till den nu föredragna punkten.

I herr Lindströms yttrande instämde herrar *Rahmn* och *Englund*.

Herr **Borell**: Herr talman, mina herrar! Trots det att jag till fullo uppskattar militärmusikens kulturella betydelse, har jag icke kunnat instämma med mina partikamrater uti frågavarande reservation utan måste i likhet med Kungl. Maj:t och utskottet ställa mig på den ståndpunkten, att man ej bör ändra den organisation i fråga om armémusiken, som genomfördes föregående år. Herr Holmström sade, att när man behandlade denna fråga i försvarsutskottet förra året, så hade man nog ej tid att ägna frågan en så ingående prövning som erforderligt varit. Det är mycket möjligt, att det var på det sättet. Det kanske var många frågor, som under den korta tid, på vilken dessa stora komplex av frågor skulle behandlas, icke kunde av utskottets ledamöter genomträngas på ett sådant sätt som kanske varit önskvärt, men under det försvarskommissionen arbetade, underkastades denna fråga en mycket ingående granskning, och man förenade sig om den organisation, som sedermera vidhölls i den kungl. propositionen, och om vars genomförande beslut fattades av riks-

Ang. lantförsvarets avlöningsanslag. (Forts.)
 dagen. Man förstärkte de förutvarande musikkåren av typ III med två personer. Nu anser jag för min del, att det måste vara betänkligt att omedelbart efter det riksdagen beslutat genomföra en viss organisation och innan den ännu ens blivit genomförd gå över på något nytt. Det är ju klart, att denna fråga var, även den, ett led i den stora ekonomiska frågan, som gällde att hålla försvarskostnaderna inom en viss ram. Jag ställer mig visserligen ej på den ståndpunkten, att jag anser, att denna ram under alla förhållanden kan eller måste bibehållas, men skall man bryta den, så måste det först och främst vara i fråga om sådana ändamål och syften, som äro oundgängligen nödvändiga för rikets försvar. Från statsutskottssynpunkt åtminstone skulle det i varje fall vara en ganska ovanlig åtgärd att på detta sätt av rent kulturella och humanitära skäl och med hänsyn till lokala förhållanden på respektive orter redan nu genomföra en ändring på vissa punkter av det i fjol fattade beslutet.

För min del har jag ej kunnat tillstyrka detta, och jag yrkar alltså bifall till statsutskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lindström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 45.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 16—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Under punkten 27 av fjärde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till de värnpliktigas avlöning för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 3,000,000 kronor.

*Anslag till
avlöning åt
värnpliktiga
vid lant-
förevaret.*

I en inom andra kammaren av herr *E. Bengtsson* i Kullen väckt motion (nr 1) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att dagavlöningen till de värnpliktiga, oavsett vilken längd av tjänstgöringstid de fullgjorde, skulle höjas till 1 krona per tjänstgöringsdag samt med anledning härav det upptagna förslagsanslaget till de värnpliktigas dagavlöning skulle höjas med 2,260,000 kronor till 5,260,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Bengtssons i Kullen förevarande motion (II:1), till de värnpliktigas avlöning för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 3,000,000 kronor.

Herr **Nerman**: Herr talman! Herr Bengtsson i Kullen har i andra kammaren väckt motion om höjning av detta anslag. Det är samma krav, som förut framställts av socialistiska partiet, ett krav, som jag för min del finner synnerligen rättvist med tanke på de utgifter, som dessa värnpliktiga kunna ha. Jag ber därför att få tillstyrka denna motion utan att för övrigt göra annat än utskottet, det vill säga hänvisa till motionens motivering.

Herr **Borell**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag i denna punkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 25—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 325,000 kronor;

dels ock medgiva, att av nämnda anslag finge till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, under budgetåret 1937/1938 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma tid kunde varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

I en inom andra kammaren av herr *O. E. Sandberg* m. fl. väckt motion (nr 298) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag om statsanslag till den frivilliga skytterörelsens befrämjande.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *H. Hagberg* i Luleå m. fl. väckt motion (nr 316) hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t vid utseende av ombud i den frivilliga skytte-

*Anslag till
det frivilliga
skytte-
väsendet.*

Anslag till det frivilliga skytteväsendet. (Forts.)

rörelsens länsförbunds styrelser och i skytteförbundens överstyrelse ville taga hänsyn till vad i motionen framförts samt att riksdagen måtte hemställa till Kungl. Maj:t att för en senare riksdag utarbeta och framlägga förslag med syfte att vinna en bred, frivillig anslutning från Sveriges arbetare och bönder till den frivilliga skytterörelsen, varvid nödvändigheten av arbetarrörelsens inflytande och kontroll inom rörelsen skulle garanteras.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 298 till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1937/1938 ansöka ett reservationsanslag av 325,000 kronor;

b) medgiva, att av nämnda anslag finge till den vid skytteförbundens överstyrelsens expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, under budgetåret 1937/1938 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma tid kunde varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst;

II. att motionen II: 316 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Herr talman! Förr var det alltid strid om skytteanslaget, och socialdemokraterna och med dem även jag ha förut alltid varit emot anslag till den frivilliga skytterörelsen, som ju bara är en övning i krigets tjänst och avser ett ökande av krigisk färdighet hos skyttarna, vilka få öva sig i att träffa prick, representerande ett människohjärta.

Emellertid har på grund av den nya ministärens sammansättning och tillika på grund av de påfrestande rustningarna från stormakterna en omkastning av dragen i detta anslags ansikte ägt rum i statsutskottet liksom i regeringspropositionen. Och jag får ju säga, att när vi skola bestå oss med så många anslag för att öva oss till kriget, spelar ju den här summan, hur stor den än må vara i förhållande till fredsanslaget, inte någon särskild roll, så att för mig är det ingen hjärtesak att här rösta emot detta anslag för beloppets storlek — vilket det heller aldrig varit — utan just på grund av de moraliska synpunkter jag framhållit. Jag skulle således, på samma gång som jag förstår regeringspropositionen ur olika synpunkter och även förstår statsutskottet, kunna nöja mig härmed. Jag har aldrig förstått, och förstår fortfarande icke varför staten skall ge anslag för att folk skall kunna öva sig att i krigs syfte skjuta och träffa en prick. Kostnaden för det kunna de väl bestå sig själva såsom en sport, helst om det är bara den saken, det är fråga om. Men om frågan är att öva dem för kriget och ge dem entusiasm för ett sådant ändamål, så böra inte de enskilda föreningarna besoldas för ett sådant ensidigt ändamål med förglömmade av det väsentliga, och inte heller bör det tagas in medlemmar vid så unga år som nu är fråga om.

Däriigenom skaffar man för övrigt också en stor kontingent till dem, som i landet blodigt utrota villebrådet under fasliga kval för dessa arma djur.

Men nu har det dessutom inträffat någonting nytt. Här har i pressen och även i riksdagen offentligen förklarats, att nu skall arbetarklassen i sin totalitet oavsett nyanser gå in i dessa skytteföreningar för att där förbereda sig — till vad? Jo, till inbördeskriget! Man ser nu, vilket oförsiktigt anslag detta varit, eftersom man nu i enighetens tecken vill utnyttja det på detta sätt och med glädje utnyttjar det. Nu skola dessa ynglingar från skilda samhällsklasser öva sig i att träffa prick för att sedan inom landet vid ett eventuellt inbördeskrig omsätta denna färdighet i att träffa varandra såsom prickens mål.

Anslag till det frivilliga skytteväsendet. (Forts.)

Jag får verkligen säga, herr talman, att inför denna utveckling får det, enligt min uppfattning, inte saknas ett yrkande från pacifisthåll i denna kamrere. Vi vilja inte under några förhållanden lämna ett finger till medverkan, att vår sociala klasskamp slutligen skall förberedas att utmynna i sådana former som det spanska inbördeskriget.

Därför måste jag ur dessa tre synpunkter sammanlagda på aktivpacifisternas vägnar yrka avslag på hela detta farliga anslag.

Herr Hamrin: Herr talman, mina herrar! Jag har inte tillåtit mig att begära ordet för att kritisera statsutskottets utlåtande och förslag i denna punkt. Tvärtom, vill jag säga, att jag tror, att det är en mycket lycklig kompromiss, att statsutskottet enats om att låta utreda frågan rörande det frivilliga skytteväsendet och minimiåldern för medlemskap i skytteföreningarna. Men det förefaller mig, som om man i den allmänna diskussionen om denna omdebatterade fråga bortsett, i viss utsträckning, från gällande bestämmelser, vilket jag nu vill fästa uppmärksamheten vid, under förhoppning, att den utredning, som kommer till stånd, måtte taga hänsyn till de förhållanden, som i åsyftade avseendet för närvarande äro för handen.

Det är så, att enligt kungörelse, utfärdad i juni månad 1934, åligger det länsstyrelserna att efter prövning bevilja tillstånd för förvärv, inköp och innehav av vapen, och i denna kungörelse heter det: »År sökanden omyndig, erfordras samtycke till innehavet av den, som enligt lag har att sörja för hans person.» Redan av denna bestämmelse framgår, att en person, som inte är myndig, inte kan förvärva eller inneha vapen med mindre hans målsman därtill lämnat sitt samtycke, och jag föreställer mig, att samtliga länsstyrelser i likhet med den, som jag företräder, mycket hårt hålla på denna bestämmelse och tillse, att något tillstånd icke beviljas med mindre sådant samtycke från målsmannen finnes med bland handlingarna i akten. Det är så mycket mera nödvändigt, att denna bestämmelse iakttages, som det inte finns någon klagorätt till högre instans för den, vilken blivit förvägrad tillstånd till förvärv eller innehav av vapen.

Samma år, alltså 1934, utfärdades också ett kungl. brev till arméförvaltningen och andra militära myndigheter rörande försäljning från kronans förråd av vapen. Enligt detta kungl. brev äga de militära myndigheterna med vissa inskränkningar rätt att sälja vapen jämväl till enskilda personer. Men så ha vi ytterligare en kungörelse av samma år, som innehåller vissa ändringar i då gällande bestämmelser och som medger förening, som har tillstånd att inneha vapen, rätt att till sina enskilda medlemmar överlåta såväl vapen som ammunition. Nu har jag med detta, herr talman, velat påpeka, att därest man går in för den bestämmelse, som har diskuterats i tidningarna, om en minimiålder av 15, 16 eller 18 år för medlemskap i skytteföreningarna, kommer man i en viss konflikt med de bestämmelser, som gälla beträffande civilt innehav av vapen. Jag vill fästa särskild uppmärksamhet därpå, att när det gäller innehav av sådana vapen, som man behöver i sin egenskap av medlem i skytteförening, äro dessa bestämmelser snävare, än när det till exempel gäller förvärv eller innehav av vapen för jaktändamål. Särskilt då det gäller revolverar, äro ju bestämmelserna sådana, att det skall vara synnerligen starka skäl för att bevilja tillstånd till innehav av dylika vapen.

Jag har, herr talman, bara velat fästa uppmärksamheten på detta, och jag tror, att det är nödvändigt, att det, när denna utredning kommer till stånd, dras upp klara och bestämda linjer beträffande villkoren för medlemskap i skytteföreningarna. Ligger det någon verklighet bakom resonemanget i pressen, att en del ungdomar av andra orsaker än de, som jag skulle vilja kalla

Anslag till det frivilliga skytteväsendet. (Forts.)

lagliga, skulle gå in i skytteföreningarna och därigenom få tillstånd att skaffa sig vapen, finns det verkligen anledning att se upp på detta område. Jag är övertygad om att Kungl. Maj:t också kommer att göra det, när man skall fatta slutligt beslut i denna fråga.

För övrigt har jag, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till statsutskottets utlåtande i den nu föredragna punkten.

Herr Nerman: Herr talman! Principiellt är jag för folkets beväpnande, folkets försvarsvapen i folkets egna händer, som för närvarande i Spanien, men med nuvarande organisation här i landet av skytteväsendet och militärväsendet överhuvud anser jag mig förhindrad att rösta för anslag till det frivilliga skytteväsendet och ber alltså att som tidigare få yrka avslag på anslaget.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 29—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. frivillig
anskaffning
av luftvärns-
materiel m. m.*

Punkten 49.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *F. Domö* m. fl. (nr 85) och den andra inom andra kammaren av herr *G. Bagge* m. fl. (nr 214), hade hemställts,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om snara åtgärder till klarläggande av formerna för användande av luftvärnsmateriel, anskaffad på frivillighetens väg;

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om prövning av möjligheterna för statens affärsdrivande verk att själva sörja för sitt luftvärns-skydd;

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om framläggande för innevarande års riksdag av de förslag beträffande nyssberörda frågor, varom riksdagsbeslut befundes erforderliga; samt

att riksdagen måtte besluta omedelbar anskaffning av luftvärnsmateriel, utöver den av 1936 års riksdag beslutade, till ett belopp av 13 miljoner kronor att med 4.33 miljoner kronor per år fördelas på de tre närmaste budget-åren.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *O. A. Nordborg* m. fl. (nr 143) och den andra inom andra kammaren av herr *H. Andersson* i Grimbo m. fl. (nr 323), hemställts, bland annat, att riksdagen måtte för anskaffning av permanenta luftvärnsbatterier för Göteborgs stad och hamn anvisa 3,500,000 kronor att utgå uppdelat på två kommande budgetår.

Slutligen hade i en inom andra kammaren av herrar *C. G. Tengström* och *O. Osberg* väckt motion (nr 302) hemställts, att riksdagen måtte för anskaffning av permanenta luftvärnsbatterier för Göteborgs stad och hamn anvisa 3,500,000 kronor att utgå med 875,000 kronor under vart och ett av fyra kommande budgetår.

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»Såsom i motionerna erinrats hava av företag, sammanslutningar och kommuner på skilda håll inom landet åtgärder vidtagits eller planerats för anskaffning på frivillighetens väg av luftvärnsmateriel till skydd för hemorten. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer händelseutvecklingen på berörda område och vidtager de mått och steg, som efter prövning av detta spörsmål i hela dess vidd kunna finnas för syftet mest lämpliga och ändamålsenliga. På grund härav finner sig utskottet böra avstyrka de föreliggande motionerna.

Utskottet hemställer, att riksdagen må avslå motionerna I: 85 och II: 214 samt I: 143 och II: 323, sistnämnda båda motioner i den del, varom här är fråga, ävensom motionen II: 302.»

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Borell, Holmström, Rahmn, Domö, Magnusson* i Skövde och *Persson* i Falla, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan,

I. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 85 och II: 214,

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om snara åtgärder till klarläggande av formerna för användande av luftvärnsmateriel, anskaffad på frivillighetens väg;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om prövning av möjligheterna för statens affärsdrivande verk att själva sörja för sitt luftvärnsskydd;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om framläggande för innevarande års riksdag av de förslag beträffande nyssberörda frågor, varom riksdagsbeslut befundes erforderliga;

d) för anskaffning av luftvärnsmateriel, utöver den av 1936 års riksdag beslutade anskaffningen, anvisa för budgetåret 1937/1938 ett reservationsanslag av 4,330,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att omedelbart vidtaga åtgärder för anskaffning av dylik materiel intill ett belopp av 13,000,000 kronor;

II. att motionerna I: 143 och II: 323 samt II: 302, förstnämnda två motioner i den del, varom här vore fråga, måtte anses besvarade med vad utskottet förut anfört;

2) av *desamma*, som beträffande motionerna I: 143 och II: 323 velat tillstyrka nämnda motioner i den del, varom här vore fråga.

Herr Borell: Herr talman! Mina herrar! Vid denna punkt är fogad en reservation, betecknad såsom reservation nr 1), av mig med flera medlemmar av statsutskottet.

I den motion, som ligger bakom denna reservation, göres först yrkande om hemställan till Kungl. Maj:t om snara åtgärder till klarläggande av formerna för användande av luftvärnsmateriel, anskaffad på frivillighetens väg. Det blev i går genom pressen bekant, att Kungl. Maj:t tillkallat sakkunniga under landshövding Beskows ordförandeskap för att verkställa utredning, angående förutsättningarna för statens emottagande av på frivillighetens väg anskaffad luftvärnsmateriel. Syftet härmed kan ju icke vara något annat än det, som avses med den av mig nyss omnämnda motionen, och att en sådan begäran har framställts från motionärernas sida, har uppenbarligen sin grund i det allmänt bekanta faktum, att landets luftvärn icke är så tillgodosett, som omständigheterna fordra.

I sammanhang med 1936 års försvarsbeslut ordnades luftvärnsartilleri en-

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)
dast för Stockholm, fästningarna, flygbaserna och fältarmén, men för våra större städer, våra industrier, våra kraftverk och hamnar utom huvudstaden beräknades av 1936 års riksdag intet luftvärnsartilleri. Detta berodde givetvis icke på bristande insikt om behovet av luftvärn även för andra orter utom dem, som åtminstone i någon mån blevo tillgodosedda, utan det berodde helt enkelt på att den antagna kostnadsramen för hela försvarsorganisationen icke kunde inrymma vidare utgifter för luftförsvaret än det nyss nämnda. Sedan dess har ju emellertid åtskilligt hänt ute i världen. Den känsla, som redan då fanns av denna luftvärnsorganisations otillräcklighet, har givetvis sedermera allt mera förstärkts, och den meningen är nog mycket allmän i landet, att något ytterligare måste göras i detta avseende. Det är ju också bekant, att man på många håll börjat intressera sig för att på frivillighetens väg anskaffa luftvärnsmateriel, men man har egentligen ej kommit många steg på den vägen, därför att formerna för hur denna materiel skall användas och anslutas till försvarssystemet icke varit givna. Det var i detta syfte vår motion väcktes. Frågan hade förts på tal redan i slutet av förra året, i en skrivelse från generalstabschefen till regeringen. Till glädje för oss motionärer se vi nu, att även Kungl. Maj:t har haft samma uppfattning om nödvändigheten att ordna denna fråga, hur de frivilliga försvarskrafterna skola kunna tillgodotagas och användas för försvarets syften. Det är endast att beklaga, att Kungl. Maj:t dröjt så länge som ända sedan den tid, då generalstabschefen kom in med sina påpekanden i detta hänseende. Tiderna äro ju sådana, att man måste påskynda denna frågas lösning, liksom det ligger vikt uppå att överhuvud taget vidtaga möjliga förstärkningar av vår försvarsberedskap. Bland åtgärder i detta syfte ingår förvisso frågan om det frivilliga luftvärnet såsom ett icke oväsentligt led.

Det har sagts från många fall gentemot oss högermotionärer, att det är olämpligt att komma med påpekanden beträffande förstärkningar av vårt försvar, därför att man kan vara förvissad om, att Kungl. Maj:t iakttar och bevakar allt, vad som i det hänseendet kan göras. Det har till och med sagts, att motioner i ett sådant syfte som detta endast äro ägnade att väcka strid och rent av att avsikten med dessa motioner har varit att väcka strid. Jag tar upp denna fråga här för att tillbakavisa en sådan insinuation. Denna motion liksom andra liknande är från vår sida väckt av det varmaste försvarsintresse. Den rädsla, som kommit fram, för att någon genom väckande av motioner om försvaret skall falla Kungl. Maj:t i ämbetet är tämligen ny, tror jag, inom riksdagen. Jag vet aldrig, att det förr i riksdagen har ansetts som något obehörigt, om enskilda motionärer fäst uppmärksamheten på frågor, som äro av vikt för staten och dess välfärd. Och jag hörde till min glädje, när vi häromdagen debatterade frågan om åtgärder för stärkande av försvarsberedskapen genom den nya försvarsorganisationens genomförande i snabbare takt, att statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ej alls hade den uppfattningen. Han svarade mycket lugnt och klokt, att han givetvis var inställd på precis samma sätt som motionärerna och att han kommer att göra, vad han kan, för att påskynda försvarsorganisationens genomförande, på samma gång som han framhöll — vad vi också alla veta — att detta dock i vissa avseenden möter stora praktiska svårigheter.

Vi motionärer kunna, som sagt, icke annat än vara regeringen tacksamma för det initiativ, som nu tagits, och jag har för min del ingen anledning att i detta ändrade läge påyrka någon åtgärd i anledning av motionen i denna del och kommer således ej att yrka bifall till densamma därutinnan. Det är ju överflödigt, då denna utredning nu ändå kommer att igångsättas. Jag

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)
tillåter mig dock med ytterligare beklagande av att regeringens initiativ kommit så sent, att det är hopplöst att få till stånd något beslut vid denna riksdag, framställa en värdsam hemställan till regeringen att ärendet behandlas så skyndsamt som möjligt. Jag tillåter mig också att hemställa till regeringen att så vitt möjligt även den utredning, som avses i andra momentet av motionen, det vill säga prövning av möjligheterna för statens affärsdrivande verk att själva sörja för sitt luftvärnsskydd, också upptages till behandling i sammanhang med det initiativ, som Kungl. Maj:t nu tagit.

Den av mig nyss berörda motionen innehåller emellertid ytterligare ett yrkande, som avser vidtagande av positiva åtgärder redan nu för att stärka luftskyddet genom anskaffande av ny luftvärnsmateriel. Vi ha blivit särskilt föranledda till detta yrkande, därför att det framgår av ett remissyttrande av chefen för generalstaben till 1930 års försvarskommission, att man, utan att detta ändrar den av 1936 års riksdag beslutade försvarsorganisationen, kan bemanna ett visst antal, nämligen 6 st. 7 cm luftvärnsbatterier med tillbehör samt ett femtiotal 40 mm-automatkanonavdelningar. Man har således den levande kraften i reserv, om jag så får säga, för att betjäna en materiel, som motsvarar den nu angivna ökningen av luftvärnsmaterialen.

I den allmänna känslan av den stora brist, som råder i vårt land på luftvärnsmateriel, där till exempel en så betydande plats som Göteborg med dess synnerligen betydande och särskilt under krigstid utomordentligt viktiga industrier lämnats helt oskyddade mot hotet från luften, vilket ju också är förhållandet med till exempel våra kraftverk och konstbyggnader, ha vi ansett det nödvändigt att det fortast möjligt vidtages åtgärder för att avhjälpa denna brist. Det är därför vi yrkat, att den luftvärnsmateriel, som kan betjänas med den enligt nuvarande organisation tillgängliga personalen, genast bör anskaffas. Det är för detta ändamål som vi yrkat ett anslag på 13 miljoner kronor att fördelas på de tre närmaste budgetåren.

Jag tillåter mig alltså, herr talman, att yrka bifall till det yrkande, som framställes i den under punkt 49 i statsutskottets förevarande utlåtande nr 4 angivna reservationen i vad avser dess hemställan under punkten I. d).

Herr von Heland: Herr talman! Även om jag anser, att högern, när det gäller försvarsfrågan, ofta går till överdrift, vilket knappast kan gagna försvaret, medger jag, att det finns en hel del berättigade synpunkter såväl i den högermotion, vi nu ha att taga ställning till, som i den motion rörande vissa flottans anslag, vilken statsutskottet ännu inte behandlat. Jag måste dock samtidigt framhålla, att enligt mitt förmenande högerns företrädare taga mycket liten hänsyn till det förhandenvarande politiska läget. Visst är det riksdagens både rätt och plikt att påpeka önskemål, men det torde också vara riksdagsmännens plikt att inte söka genomdriva beslut, som helt visst skulle skada den sak, man önskar gagna. Jag är övertygad om, att om högerns önskemål om vissa ökade anslag för utvidgning av försvarsorganisationen skulle genomdrivas i riksdagen, stridigheterna om försvaret omedelbart skulle taga ny fart. Högern borde väl inse, att med riksdagens nuvarande sammansättning högerns motioner endast äro demonstrationer, som kunna irritera stämningen, och högern borde ha kunnat nöja sig med att här i kammaren påpeka sina önskemål med hemställan, att Kungl. Maj:t måtte taga dem under omprövning. Och ännu lämpligare hade väl enligt mitt förmenande varit, om högern förra riksdagen inom den av herr Borell påpekade möjliga kostnadsramen energiskt sökt få de önskemål beaktade, som de nu i ett par motioner önska genomförda, trots vetenskapen om kostnadsramens maximering.

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)

Även jag har haft en del önskemål beträffande försvarsorganisationen, men förra året var det tyvärr så mycket annat, som spelade in vid försvarsfrågans lösning, att det var lönlöst för enskilda riksdagsmän att göra sina synpunkter gällande. I år vid denna debatt anser jag mig dock kunna framföra min uppfattning, på det att det må inflyta i riksdagens protokoll, att man från bondeförbundet — åtminstone från något bondeförbundshåll — framhållit vissa synpunkter.

Jag är fullt på det klara med det berättigade i högerens påpekande beträffande flottan, av herr Borell framfört i remissdebatten, att »det är väl känt, att av nedskurna anslag under en lång följd av år den materiel, som behöves för krigföring i ammunition, minor, torpeder, minsvepningsredskap, bränsle och annat, blivit mer och mer otillräcklig, för den händelse en mobilisering skulle behöva vidtagas». Jag är även övertygad om önskvärdheten av en förstärkning av lätta sjöstridskrafter, vars nödvändighet t. f. chefen för marinen framhållit i skrivelse av den 27 november 1936.

Men i ännu högre grad beaktansvärd finner jag den varning, generalstabschefen nyligen uttalade, då han påpekade den gapande lucka, som kvarstår i vårt luftförsvar genom frånvaron av luftvärnsvapen till hemortens försvar. Sålunda är, som herr Borell riktigt anmärkte, inget luftvärnsvapen beräknat ens som skydd för de viktigaste orterna för folkförsörjningens och krigsmateriel-tillverkningens tillgodoseende, och det är givetvis förenat med de allra största risker att söka basera denna försörjning på tillgångar, som icke kunna genom luftvärn beredas erforderligt skydd mot förstörelse. Farhågorna för luftanfallens utsträckande till alla delar av det krigförande landet äro fullt berättigade; det visa krigen både i Abessinien och Spanien. Man har bl. a. fått belägg för, att flygarna särskilt rikta sina angrepp mot civilbefolkningen och mot orter eller anläggningar i hemorten, vilka icke försetts med nödiga luftförsvarsanstalter. Hos envar, som satt sig in i dessa förhållanden, måste ofullständigheten i försvarskommissionens förslag och försvarsbeslutet framkalla beklämning och oro. Skapas icke erforderligt skydd mot luftanfall, då äger en motståndare med ett starkt luftvapen de bästa förutsättningar för att snabbt framtvunga ett krisläge, vilket kan leda till sammanbrott.

Var och en i riksdagen var väl förra året fullt på det klara med, vilken kostnadsram för försvarsorganisationen som var möjlig att genomdriva och att även socialdemokratiska partiet var förhandlingsvänligt om sitt biträde. Jag anser, att man hade gjort försvaret en synnerligen stor tjänst, om man inte alltför mycket hakat sig fast vid den ålderstigna försvarskommissionens förslag — jag menar ålderstigen i den bemärkelsen att den hållit på så länge — utan i stället med iakttagande av de sista årens erfarenheter och med stöd av kommissionens utredning i stort inom den möjliga kostnadsramen åstadkommit en organisation så modern som möjligt. Man måste givetvis erkänna, att förra årets försvarsbeslut kommer att föra med sig en synnerligen god förstärkning av vår försvarsmakt, och högerpartiet har ingen anledning att betvivla att försvarsministern med sitt stora försvarsintresse önskar göra det bästa av föregående års försvarsbeslut. Därför anser jag, att man bör avhålla sig från att riva upp politisk strid i försvarsfrågan. Detta så mycket mer som landets stora befolkningsgrupper insett betydelsen av att i vår oroliga tid i enig samling sluta upp kring landets försvarsmakt. Att man under lugna former framställer önskemål och kritiskt granskar organisationen bör dock ej kunna störa borgfreden beträffande försvaret.

Kritik kan, som påpekats, riktas mot försvarsbeslutet, och jag djärves påstå, att befogad kritik hade kunnat elimineras, om man inom den möjliga kostnadsramen endast ändrat på ett par punkter. Jag vågar — fastän kanske med

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)

viss tvekan — påstå, att man skurit till ramen åt armén oproportionerligt stor, och så pass stor, att enligt min uppfattning vid mobilisering och landets avspärning arméns organisation kommer att vålla vissa svårigheter.

Senaste årens erfarenheter visa, att det inte är de stora massarméerna, som bliva avgörande vid ett krig, utan det är moderniteten och lättrorligheten hos förbanden samt framför allt underhållstjänstens fungerande och hemortens skydd mot allvarliga störningar, som bliva av avgörande betydelse.

Särskilt för vårt land torde dessa synpunkter gälla. Sverige har ett synnerligen lyckligt strategiskt läge, och landet är stort och glest befolkat, allt lämpat för ett försvar av lättrorliga moderna stridsmedel.

Vid förra årets riksdag redogjorde jag i en motion utförligt för min uppfattning beträffande lämpligheten av att i försvarsorganisationen införa lättrorliga motoriserade förband med stark eldkraft. Genom införande av dylika förband istället för en eller t. o. m. två arméfördelningar hade besparing vad armén beträffar kunnat åstadkommas, samtidigt som medel blivit tillgängliga för synnerligen önskvärd förstärkning av luftvärn och marin. Men parollen: »varje man in i uniform!» har vid nya försvarsorganisationens uppbyggande vunnit alltför stort gehör, enligt mitt förmenande till skada för försvaret i dess helhet. Vi svenskar stå på en ovanligt hög bildningsnivå och äro synnerligen händiga och mekaniskt bildade. En liten och högt industrialiserad nation som vår borde draga fördel av sina möjligheter att kunna framgångsrikt mekanisera sitt försvar. Det betänkligaste med den beslutade organisationen är dock, att den fått en sådan omfattning av mobilisering och landets avspärning blir åtminstone delvis urståndsatt att fylla sina uppgifter. Redan i försvarskommissionens betänkande påpekades och belystes vikten av försörjningen med livsmedel, bränsle och industriella produkter vid ett krig, och i dessa dagar har man ännu tydligare fått försörjningens betydelse inpräntad. Enligt min uppfattning är livsmedelsförsörjningen det viktigaste. Försvarskommissionen ansåg, att vi vid avspärning kunde genom viss omläggning av produktionen och nedskärning av konsumtionen anses självförsörjande. Även om jordbruksnäringen skulle få arbeta normalt, torde detta icke vara möjligt. Redan därigenom att statsmakterna underlåtit att effektivt stödja mjölkproduktionen genom begränsning av margarinindustrien, kommer en brist i fettförsörjningen utan tvivel att uppstå. Bristen på gödningsmedel kommer troligen också att spela en större roll än beräknat, och det är att märka, att undersökningen, som försvarskommissionen baserar sitt utlåtande på, gäller ett relativt gynnsamt skördeår. Härtill kommer, att arméns omfattande organisation kommer att synnerligen svårt beskära jordbrukets tillgång på arbetare och hästar. Krigsberedskapskommissionen framlämnade år 1918 ett betänkande angående detta spörsmål, ett betänkande, som nu givetvis är alltför föråldrat för att kunna läggas till grund för ett sakligt bedömande av frågan. I dessa dagar äro jordbrukarna förtvivlade över bristen på arbetskraft, då de trots alla möjliga försök inte kunna få arbetsfolk, vilket har till följd, att gårdarna misskötas. Herr talman, hur kommer det att se ut vid mobilisering, då flertalet av de arbetsdugligaste rycker in i militärtjänst?

Ännu betänkligare är hästfrågan. Redan vid förra årets riksdag påpekades i flera motioner, att åtgärder måste vidtagas för att vid mobilisering säkra arméns behov av ridhästar. Det torde också vara bekant, att överläggningar i denna fråga pågå i vinter. På grund av jordbrukets svåra läge har en grundlig rationalisering av driften ägt rum, och jag tror, att det skulle erfordras rätt mycket för att jordbrukarna skulle föranledas att hålla hästar utöver behovet. Jag anser dock, att draghästfrågan är vida betydelsefullare än ridhästfrågan.

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)

På grund av drivmedelsbrist vid mobilisering kommer givetvis jordbruket att huvudsakligast bliva hänvisat till hästdrift, varför redan det hästantal, man nu har vid jordbruket, mer än väl skulle behövas för att upprätthålla den nuvarande produktionskapaciteten. Den nya försvarsorganisationen kommer dock, icke minst genom övergång till anspända förband, att erfordra mer hästar än hittills. Samtidigt som man i andra länder mer och mer övergår till lätt-rörliga motoriserade förband, och samtidigt som hästbeståndet minskas hos oss, upprättas i vårt långsträckta och industriellt högtstående land en försvarsorganisation med större anspråk på draghästar än tidigare. Jag måste, herr talman, upprepa min fråga: hur tror man, att vi, isolerade under ett krig, skola kunna upprätthålla vår viktiga livsmedelsproduktion?

Jag hoppas, att åtminstone något av vad jag här framhållit skall anses värt att begrundas av dem, som bära ansvaret för försvaret — varvid jag särskilt tänker på försvarsministern.

Jag vill avsluta mitt anförande med en summarisk uppräknig av mina önskemål:

I. Övervägande, huruvida en eller två arméfördelningar borde utbytas mot lätttrörliga motoriserade förband.

II. Övervägande, huruvida uppkommen besparing av gjord omorganisation enligt första punkten borde användas för utökat luftvärn, för en omedelbar förstärkning av de lätta sjöstridskrafterna och för anskaffning av ammunition, minor, torpeder och minsvepningsredskap för flottan samt om anslagssumman räcker även för ett utbyggande av flygvapnet.

Herr talman! Jag anser det ur många synpunkter synnerligen önskvärt och lyckligt, att man överlåter åt den nuvarande regeringen att leda försvarets utformning. Mitt anförande har endast tillkommit för att påpeka några synpunkter, som jag under flera år gått och funderat över, och som jag hoppas, att försvarsministern skall taga under övervägande. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Situationen har ju ändrat sig en smula sedan betänkandet kom från statsutskottet. Högermotionärerna ha begärt vidgade åtgärder till klarläggande av formerna för användande av på frivillighetens väg anskaffad luftvärnsmateriel, men den punkten är avfärdad därigenom att försvarsministern redan har tillsatt en kommitté, som skall försöka lösa den frågan. När nu så skett, anser representanten för högermotionärerna, att han inte behöver yrka bifall till den första punkten i reservationen, och det är riktigt. Men samtidigt som detta således ger motionärerna anledning till uppkomsten av en särskild liten glädjekälla, kan jag dock fastslå, att det förtroende, som vi alltjämt uttalat till förmån för regeringen, då vi tro, att den så långt möjligt är skall försöka verkställa det försvarsbeslut, riksdagen fattade i fjol, får ytterligare näring genom den åtgärd, försvarsministern har vidtagit. Det återstår således endast de 13 miljonerna, som motionärerna önska. I fjol fattade vi, såsom man vet, ett försvarsbeslut, som kräver ekonomiska offer, ja till och med offer, som väl äro uppe i överkanten av vad vårt land kan bära. Att då i år komma fram med ett förslag, att det nu skall anslås ytterligare 13 miljoner, är något, som väl inte har så särdeles stor utsikt att lyckas. Man kan kanske också antaga, att högermotionärerna på den punkten inte skola bli alltför ledsna, om de möta ett avslag. Mig förefaller det orimligt att riksdagen ovanpå fjolårets beslut nu skulle på enskilda motionärers hemställan bevilja ett sådant anslag. Emellertid skall jag därför kort och gott be att få sluta med att yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)

Herr Nordborg: Herr talman, mina herrar! Både vid förra årets riksdag och nu ha i så kallade västkustmotioner hemställts om ett bättre tillgodose-
ende av västkustens försvar. När jag förra året i denna kammare framlade
mina synpunkter på frågan, blevo dessa icke bemötta i annan mån, än att en
talare ansåg, att västkustens försvarsfråga egentligen var av rent lokal art,
och dessutom hade försvarskommissionen inte framställt något yrkande, som
rörde speciellt skydd för västkusten. Att reducera västkustens försvarsfråga
till en rent lokal angelägenhet, kan väl ändå inte vara riktigt, ty med den
stora uppgift, som försvarskommissionen har tilldelat västkusten i händelse
av ett krig måste, enligt vad jag förstår, försvaret av denna landsdel vara
ett livsintresse för hela landet. Att försvarskommissionen uraktlåtit att i
konsekvens med sitt mycket tydliga uttalande angående västkustens utsatta
läge föreslå nödiga och möjliga försvarsåtgärder för denna kust, är beklag-
ligt, men det får naturligtvis stå för kommissionens egen räkning. Men vi
få inte glömma, att det också fanns reservationer vid denna punkt. Den förra
socialdemokratiska regeringen har även visat sig förstå frågans vikt ge-
nom att i förra årets försvarsproposition tilldela västkusten en avdelning
örlogsfartyg. Jag ber att få framhålla, att detta också till fullo har upp-
skattats. Man får inte heller förvåna sig över att folk, som bygger och bor
i en landsända, vilken kan förväntas i främsta rummet bli utsatt för fientliga
angrepp, har ansett sig ha rätt att begära, att den lika väl som Stockholms
stad skall erhålla en rimlig del av det riksförsvaret, vartill man i stor mån
bidrar. Och förutsätter man, att försvarskommissionens yttrande angående
betydelsen av Göteborg och västkusten under ett krig är riktigt, ligger det
nära tillhands att framställa den frågan: är ur rikssynpunkt Stockholms för-
svar viktigare än Göteborgs?

Vid besvarandet av den frågan måste man göra klart för sig vad som
kommer att hända, ifall Göteborgs hamnar, skeppsvarv, dockor och järnvägs-
förbindelser demoleras eller komma i fiendehand. En given följd därav måste
vara, att hela landets både import och export omöjliggöres eller åtminstone
mycket försvåras och att den för Göteborg avsedda marinstyrkan samt han-
delsfartygen förlora möjligheterna att utföra de reparationer, som äro så vik-
tiga och nödvändiga vid krigstillfälle. Verkningarna härav skulle bli rent av
oöverskådliga och kanske av större räckvidd än om t. ex. Stockholm råkade
ut för samma öde. Historien visar oss också, att en riksstyrelse kan sätta sig
i säkerhet på en annan plats, men att flytta en sårbar och viktig ort som
Göteborg är omöjligt.

Sedan försvarsfrågan behandlades förra året, har den politiska situationen
i Europa i hög grad försämrats, och detta förhållande har även framhållits
av föregående talare. Den ena stormakten efter den andra sätter i gång våld-
samma krigsrustningar. I Norra ishavet ha baserats sjöstridskrafter, som
numera omfatta såväl oceangående jagare som u-båtar och hjälpkryssare.
Blockadhotet mot Skandinavien har därigenom ökat på ett sådant sätt, att
man måste anse, att sjöfart på norska och svenska västkusterna icke kan för-
siggå utan militärt skydd. Att därvidlag endast lita till stormakternas skydd
kan icke vara riktigt. Vi veta mycket väl, att man inom försvarskommissio-
nen hade satt sitt hopp till hjälp från en stormakt i väster, men jag tror,
att man inte skall lita för mycket därpå, helst som den stormakten kan få
tillräckligt mycket att sköta för egen räkning i händelse av krig.

Under världskriget sågo vi också, hur man utan vidare bröt mot interna-
tionella rättsregler, traktater och allianser, och det var stormakter, som där-
vidlag gingo i täten. Det är sådana, som de små nationerna skulle lita till,
ifall de icke själva i möjligaste man sörja för sitt försvar. Abessinians

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)
öde samt vissa stormakters flagranta överträdelser av den neutralitetspakt, som träffats angående Spanien, visa också tydligt Nationernas förbunds maktlöshet. Inga som helst hedersbegrepp äro numera tillfinnandes i den internationella storpolitiken. Det nordiska samarbetet har också i dessa dagar fått en avsevärd knäck, som inte bädar gott för kommande orostider.

Allt detta har inverkat så på folken, som blivit så vana vid dylikt, att de inte reagera såsom förr emot avtalsbrott, brytande av traktater etc. Det hör till ordningen för dagen, och det har gått så långt, att stormakter, som verkligen borde opponera sig, hellre blunda för att inte göra svårigheterna ännu större. Men det har också lett till ingen vägar lita på den andra, och därför har man gått in för det vanvettiga kapprustandet.

Med allt detta som bakgrund har nu västsvenska riksdagsmän i båda kammarna ånyo ansett sig böra hemställa hos riksdagen om ett bättre tillgodoseende av västkustens försvar. Man har också härvidlag utgått ifrån att man vid behandlingen av försvarsfrågan i fjol på grund av dess vidlyftighet inte kunde ägna så mycken tid åt en enskild motion. Men vi hade väntat, att man i år, då frågan om anslagen till försvaret borde kunna avgöras något snabbare, skulle ha velat undersöka, huruvida någonting kan göras i här avsedd riktning, eller åtminstone ingå på ett bedömande av om de anförda argumenten äro riktiga eller ej. Och ifall de inte vore riktiga, borde de naturligtvis bemötas, så att dylika förslag inte återigen skulle behöva framföras. Utskottets utlåtande innehåller emellertid ingenting i den vägen.

I fråga om den del av motionerna, som gäller anslag till anskaffande av fyra luftvärnsbatterier för Göteborgs stad, innebär utskottets hemställan ett rent avslag. Ingen motivering har förebragts för denna ståndpunkt, såvida inte den knapphändiga motiveringen för utskottets avstyrkande av de motioner, som avse ordnandet av ett frivilligt luftvärn, ansetts vara tillfyllest. Men det är ju en helt annan fråga. Man kan väl inte slå ihjäl en motion med förslag om ett statligt luftskydd endast genom att hänvisa till att Kungl. Maj:t undersöker möjligheterna för att ordna ett frivilligt luftskydd. Jag har läst igenom detta utskotts utlåtande flera gånger, ty jag trodde verkligen inte, att jag läste rätt första gången. Jag tänkte, att det naturligtvis måste finnas någonting i utskottets motivering, som jag förbisett, men jag fann, att det måste vara så, att utskottet helt enkelt har ignorerat hela frågan. Det är ändå ganska märkligt, att ett utskott kan ignorera en motion på detta sätt. Hur ringa betydelse en fråga än må ha, bör den väl ändå få en verklig behandling.

Vad det frivilliga luftvärdet beträffar, har jag för min del alltid haft den uppfattningen, att det är farligt att tala alltför mycket om detta. Jag har nämligen fruktat att förekomsten av ett frivilligt luftvärn skulle komma att utnyttjas på ett icke avsett sätt. Det visar sig nu också, att mina farhågor varit berättigade. Ty nu kommer det helt säkert att sägas, att om vi inte lämna något bidrag till försvaret, få vi ett sådant ändå på frivillighetens väg. Jag för min del anser, att ett sådant resonemang är fullständigt oriktigt. Ty om det svenska folket icke vill med användande av de rikliga skattemedel, som utkrävas, sörja för ett i möjlig mån effektivt försvar, får det skylla sig självt.

I det nu förevarande fallet, då det gäller anskaffande av fyra luftvärnsbatterier för Göteborgs försvar, är utskottets ståndpunktstagande så mycket märkligare, som talesmän för olika politiska åskådningar visat stort och välvilligt intresse för frågan. Ehuru jag tidigare vid olika tillfällen har gjort mig till förespråkare för västkustens försvar i kammaren, har jag ändå ansett mig än en gång böra framlägga mina synpunkter i frågan och jag vill

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)

på nytt understryka, att många personer med en annan politisk åskådning än min äro av samma uppfattning som motionärerna i denna punkt. Sedan jag har gjort detta, kan jag inte göra mera. De, som nu möjligen komma att genomdriva utskottets förslag, få taga ansvaret därför.

Jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till motionerna nr 143 i första kammaren och nr 323 i andra kammaren och avslag på utskottets hemställan.

Herr **Hamrin**: Herr talman! Den förste ärade talaren i denna debatt började sitt anförande med att rikta en förebräelse emot dem, som under riksdagens lopp och vid andra tillfällen kritiserat den framstöt på försvarsväsendets område, som företagits särskilt av högern. Han tillade att den enskilde riksdagsmannen lika litet som något parti kan förvägras att utöver vad Kungl. Maj:t föreslår i riksdagen framföra sina äskanden och krav. Det är alldeles uppenbart, föreställer jag mig, att det icke finns någon i kammaren eller riksdagen, som icke vill skriva under det sistnämnda uttalandet. Men jag vill tillfoga en reservation och en reflexion.

Det är så, att man särskilt ifrån det håll, som den förste talaren företräder, under årens lopp har hävdad den satsen, att vi skulle söka lyfta försvarsfrågan över partierna, såsom uttrycket kommit att lyda. Vad menas då med denna lyftning av försvarsfrågan över partierna? Såvitt jag kan förstå måste den väl innebära, att man söker samlas, så långt detta är möjligt, omkring en försvarsorganisation både till lands, till sjöss och i luften, som uppbares så långt detta är möjligt av svenska folkets förtroende. Men den innebär också någonting mer. Den måste innebära, att man sätter tilltro till den regering, som leder landets utrikespolitik. Och när då regeringen själv deklarerat, att den med beaktande av alla omständigheter vill tillgodose landets försvar för dess självständighet, då, menar jag, har man skyldighet — på samma gång som man naturligtvis har rättighet att framföra kritik — att visa den hänsyn för den ansvariga regeringen, som måste sammanhånga med ett sådant förtroende. Nu har också från olika håll — icke minst från högern — i år uttalats förtroende för regeringen i denna fråga, och då, menar jag, måste detta ta sig uttryck i att man låter regeringen fullfölja det beslut, som riksdagen fattade förra året och som regeringen även förklarat sig vilja verkställa.

Men det är så långt ifrån att detta tänkesätt har genomsyrat riksdagen, att man tvärtom börjat reflektera över, huruvida det icke vore på tiden att sätta till en ny försvarskommission. Här har nämligen i dag uttalats, att flottan är för liten och armén för stor, att luftvärdet är försummat, musiken behöver en utökning, och jag vet överhuvud taget icke vad som ej kritiserats i 1936 års beslut, innan det ännu trätt i verkställighet. Det gör åtminstone på mig ett beklämmande intryck, när man hör dessa uttalanden, ty de visa, att vi ha gäckats i den förhoppning, som knöts till 1936 års beslut i försvarsfrågan, vilket hälsades med tillfredsställelse i vitt skilda läger av landets befolkning, den förhoppningen nämligen, att enighet nu äntligen uppnåtts i försvarsfrågan.

I den exposé över anslagskrav, som motionsvis framförts vid innevarande års riksdag, vilken för någon tid sedan utdelades till kammarens ledamöter, funnos angivna de belopp, varmed statsverkspropositionens utgiftssumma skulle ökas, därest dessa motioner bifölles. Räknar man ihop de föreslagna anslagshöjningarna under fjärde huvudtiteln, finner man att de uppgå till sammanlagt mellan 22 och 23 miljoner kronor. Till denna ökning ha samtliga riksdagens partier bidragit, socialdemokrater, höger, bondeförbundare och folkpartiet. Det är alldeles givet, att i de motioner, där kraven framställas, på varje punkt anföras motiveringar, som i och för sig kunna vara ganska tilltalande. Men jag undrar, herr talman, hur det egentligen skulle ta sig ut, om

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)
riksdagen på det sättet redan nu, innan vi ha genomfört försvarsreformen, skulle börja att varje år på olika punkter av försvarsområdet göra ändringar — rucka, tillägga och draga ifrån — på vad som förra året beslöts. Detta mitt uttalande, herr talman, innebär icke alls något avståndstagande från den princip, som här hävdats av den förste ärade talaren, herr Borell.

Den nu föreliggande frågan berör ett par olika saker, bl. a. det frivilliga luftvärnets ställning till den statliga organisationen. Därvidlag har, såsom redan påpekats och som vi känna till av tidningarna, Kungl. Maj:t vidtagit en åtgärd, som jag finner vara synnerligen lofvärd. Jag tror, att det är så mycket mer nödvändigt att företa denna utredning, som det för närvarande förekommer frivilliga organisationer på försvarsväsendets område som behöva tagas om hand av regeringen, innan de taga fastare former. Dit hör det luftvärn, som anskaffas på frivillighetens väg och dit höra — jag tillägger det — de organisationsplaner i fråga om det civila luftskyddet, som hålla på att förverkligas. Den ifrågavarande verksamheten skulle ha till uppgift att organisera alarmgivning, ljussläckning, eldsläckning, sjukvård, evakuering i viss utsträckning o. s. v., och jag har svårt att tänka mig, att en sådan frivillig organisation skall kunna vara oberoende av de uppgifter, som det frivilliga luftvärnet har och kommer att få. Det civila luftskyddet måste naturligtvis i mycket hög grad vara beroende av luftvärnet i allmänhet och således också av det frivilliga luftvärnet. Jag vill icke kritisera, herr talman, de åtgärder, som vidtagits i detta avseende, så mycket mindre som nästan samtliga landets landshövdingar gått i spetsen för organiserandet av denna frivilliga verksamhet. Jag har endast velat påpeka saken, och jag tror, att detta är så mycket mer nödvändigt, som man lätt kan råka in i en situation motsvarande den, i vilken det frivilliga skytteväsendet i gångna tider befunnit sig. Jag menar härmed, att den risken finns, att denna del av försvarsväsendet dras in i de kommunala striderna. I den organisation, som jag nu senast syftade på, skola nämligen även kommuner kunna gå in som medlemmar och medverka till olika åtgärder. Detta kan lätt komma att medföra, att krav resas på kommunerna att bevilja anslag för sådana ändamål och strid uppstår härom.

När det sedan gäller det statliga luftvärnet, bör det erinras därom, att luftvärnsorganisationen genom förra årets beslut i högst avsevärd grad utvidgats. Vi hade förut endast ett luftvärnsartilleri i Karlsborg bestående av fem batterier. Vi hade vidare luftvärn på våra fartyg och för Stockholms försvar i viss utsträckning. Inom den ram, som försvarskommissionen föreslog och som ju antogs av riksdagen i stort sett — riksdagsbeslutet innebar för övrigt i denna del en utökning av Kungl. Maj:ts förslag — ha vi fått en förstärkning av luftvärnsartilleriregementet i Karlsborg med ett batteri; vi ha fått ett nytt regemente i Linköping med utpost i Hästholmen, bestående av två divisioner på vardera tre batterier; och vi ha vidare, när det gäller övriga försvarsanstalter på detta område, fått utökningar icke minst med avseende på personalen. Årskostnaderna för detta förstärkta luftvärn uppgå som bekant till 5,700,000 kronor. Det finns ingen siffra från den föregående organisationen att jämföra med, men anslaget innebär i varje fall en betydande ökning av det tidigare utgående. Redan detta synes mig tala för att man bör stanna vid fjolårets beslut, åtminstone till dess detsamma blivit genomfört.

Vad jag nu sagt, herr talman, innebär icke i och för sig någon kritik av den framstöt, som gjorts från Göteborgshåll. Det kan förefalla lekmannen och den, som icke haft anledning att särskilt syssla med denna fråga, ganska märkvärdigt, att man icke ordnat något luftförsvar för Göteborg. Jag vet icke, herr talman, hur djupt man vågar gå in på frågan om anledningarna till att försvarskommissionen stannade vid den ståndpunkt, som den gjorde i detta

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)

fall. Jag vill bara säga, att nog har frågan blivit prövad både under den tid, då försvarskommissionen arbetade, och vid riksdagsbehandlingen förra året i särskilda utskottet. Det är ju möjligt, att nya synpunkter nu kunna anläggas på frågan om Göteborgsförsvaret i denna del. Jag hoppas och är övertygad om att regeringen i så fall kommer att ägna frågan sin stora och fulla uppmärksamhet, icke minst efter den diskussion, som nu har förts i riksdagen. Men att riksdagen skulle upptaga detta spörsmål såsom en specialfråga finner jag vara oberättigat och omotiverat i det nuvarande läget.

Jag ber därför, herr talman, att utan att taga avstånd från Göteborgsmotionärernas framställning såsom obefogad få yrka bifall till statsutskottets hemställan i denna punkt.

Herr Domö: Herr talman! Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på att utskottets utlåtande i denna punkt är ganska egendomligt, så till vida som utskottet väl uttalar sig om motionerna i den del de avse det frivilliga luftvärnet o. dyl. men inte gått in på motionernas yrkanden om anskaffande av statligt luftvärnsmateriel. Jag vågar fråga den ärade utskottsordföranden, om han verkligen anser, att den motivering, som här förebragts, i den grad som brukar vara fallet i utskottsutlåtanden, täcker motionernas yrkanden.

Motionärernas framställning har ju emellertid delvis tillmötesgåtts genom den nu tillsatta utredningen. Vi motionärer äro inte så förmätna, att vi våga räkna med att den i går tillsatta luftvärnsutredningen tillkommit i anledning av våra förslag och som ett brev på posten, men vi ta i alla fall det förhållandet, att en utredning igångsatts, som bevis för att vi inte ha varit ute i ogjort väder och att frågan om effektivt luftskydd och luftvärn är så aktuell, att man även efter fjolårets beslut i försvarsfrågan kan anse sig ha haft goda skäl för att motionsvis taga upp den i år på nytt.

Nu måste i alla fall sägas, att den igångsatta utredningen avser ett område, som, åtminstone enligt vad man kan se av tidningsuppgifterna, inte är så omfattande, som det enligt vårt förmenande borde vara. Utredningen skall gälla formerna för mottagande av på frivillig väg anskaffat luftvärn, men den skall tydligen inte alls gälla frågan om anskaffande av ökat statligt luftvärn. I stället räknar man med att enskilda företag och kommuner i stor utsträckning skola svara för anskaffandet av det luftvärn, som vi kunna anse behöva utöver det vid förra årets riksdag beslutade. Jag kan icke undgå att särskilt fästa mig vid att man i så hög grad betonat vikten av kommunernas medverkan, när det gäller anskaffande av luftvärn. Först och främst vill jag framhålla, att Kungl. Maj:t synes vilja i alltför stor utsträckning räkna med anskaffande av luftvärn på enskild väg, liksom man överhuvud taget i alltför hög grad är benägen att låta försvarsomsorgerna i fråga om luftskydd åvila den enskilda offervilligheten. Det är väl i alla fall så, att staten måste ha den primära skyldigheten att sörja såväl för försvaret av landets gränser som för det luftvärn för orter och en hel del samhällen och företag, som är alldeles nödvändigt, om livet skall kunna gå någorlunda normalt under krigstid. Det ortsförsvaret, som är oundgängligt, kan inte rimligen anses åligga befolkningen eller kommunerna att hålla ens i huvudsak. Jag vill också betona en annan omständighet, som jag tyckte, att även herr Hamrin berörde, nämligen att det kan medföra ganska stora vanskligheter, om man i det kommunala livet skulle kasta in frågan om att kommunerna i större eller mindre utsträckning skulle bidra till hemortens försvar, exempelvis till ett luftvärn, om vars behövlighet meningarna kunna vara mycket delade bland befolkningen. Här öppna sig mycket vida perspektiv, och jag ifrågasätter starkt, om en sådan utveckling vore lycklig, att städer och samhällen samt

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)
även landskommuner skulle förpliktigas svara för luftvärn, kanske framför allt erforderligt därför att inom respektive ort äro belägna företag, som måste anses såsom viktiga anfallsmål — exempelvis järnvägsverkstäder, vattenkraftanläggningar och viktiga industrier. Den kan leda till att kommuner i sådana trakter kunna råka i ett sådant tillstånd i ekonomiskt avseende, att staten sedermera måste genom skatteutjämning eller på annat sätt träda emellan för att hjälpa vederbörande.

På tal om den omnämnda utredningen skulle jag ha velat fråga försvarsministern — han är inte närvarande här nu — om det icke samtidigt med denna utredning pågår en undersökning inom försvarsdepartementet beträffande anskaffande av ytterligare luftvärnsmateriel genom statens försorg. Är så icke fallet, är det hög tid att sätta igång en sådan. Sådant det internationella läget för närvarande är, kan det inte vara försvarbart enligt min mening, att man icke beaktar förhållandet på detta område i den mån, som det är möjligt.

Med de framställningar, som vi ha gjort från högerns sida, åsyfta vi ingalunda att riva upp en strid om förra årets försvarsbeslut. Jag vill i anledning av herr Hamrins yttrande säga, att vi äro lika angelägna som några andra här i landet att söka göra det bästa möjliga av den samling, som uppnåddes i fjol i försvarsfrågan. Men herr Hamrin vet lika väl som vi, att en förutsättning för den samling, som i fjol lyckades åstadkommas, var, att statsmakterna alltfört skulle ha uppmärksamheten riktad på de förhållanden, som kunde inträffa och som skulle kräva vissa justeringar av försvarsorganisationen. Det är sådana justeringar, som vi här föreslagit, och vi ha sökt att utforma våra krav på ett sådant sätt, att det skulle bli möjligt att genomföra de önskvärda förstärkningarna inom den nuvarande försvarsorganisationens ram. Sålunda skulle manskap för betjäning av de föreslagna nya luftvärnsbatterierna kunna uppbringas inom den nuvarande organisationens ram. Jag tar detta som ett belägg för att våra avsikter varit de bästa och att vi ingalunda ha sökt bryta oss ut ur samlingen för att gå våra egna vägar. De anslagskrav, som vi framfört, måste ses mot bakgrunden av de *nu* rådande förhållandena i världen och det senaste årets utveckling inom flygvapnet.

Jag kan, herr talman, inte underlåta, att även beröra herr von Helands anförande. Herr von Heland kände sig först tvingad att ge högern en känga. Det är ingenting ovanligt i detta; vi få finna oss i hans politiska umgänges-sätt och ta honom sådan han är. Men skall det, herr von Heland, vara nödvändigt, att begagna den där gamla taktiken vid diskussionerna här i kammaren, att ovillkorligen söka komma oss partimässigt till livs? Det är väl minst av allt lämpligt, när det gäller denna fråga. Herr von Heland sade, att högerns motioner endast voro demonstrationsmotioner, men sedan, när han talade om vad han fann vara önskvärt med avseende på försvarsorganisationen, t. ex. i fråga om flottans materiel och luftvärdet, följde han i många stycken linjer, som voro parallella just med högerns. Jag kan icke underlåta att säga, att åtskilliga intressanta synpunkter anfördes av herr von Heland, inte minst i fråga om tillämpandet av den försvarsordning, som beslutades i fjol. Herr von Heland uttalade uppfattningar beträffande flottans ställning inom försvaret och flera andra spörsmål, som innebure tämligen nya toner från det håll, som herr von Heland företräder. Jag vill därmed endast konstatera, att det således inte är enbart från högerns sida, som man känner sig ha anledning att vända sig till den nuvarande regeringen med förslag i detta ämne. Man anser tydligen även på regeringen så närstående håll som det herr von Heland representerar, det vara skäligt att fästa försvarsministerns uppmärksamhet på nya förhållanden i försvarsfrågan. Denna gång har, såvitt jag kan finna, herr von Heland framställt långt mera genomgripande förslag än man från

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)
högersidan har framfört. De förslag, som herr von Heland skisserade, inneburo en omläggning av 1936 års försvarsordning och rubbning av förra årets beslut, vilket ej kan sägas vara fallet med kompletteringsförslagen i högermotionerna.

Jag anser det för min del inte vara nödvändigt att, såsom herr Hamrin gjorde, avge en ny deklaration beträffande vårt förtroende till försvarsministern. Mot den bakgrund jag förut sökt teckna av det nuvarande läget i världen måste det framstå som naturligt, att högern i denna viktiga fråga framhåller sina önskemål och krav, i förhoppning att regeringen dock skall i någon mån ta hänsyn till dem. Förtroendet för försvarsministern får icke hindra oss från att lägga fram förslag och kräva oundgängligen erforderliga åtgärder för ett effektivt luftvärn. Det kan inte innebära något misstroende, att man vill ge mera till försvaret än exempelvis försvarsministern i den politiska ställning vari han nu befinner sig anser sig kunna göra.

Jag återkommer ett ögonblick till herr von Helands yttrande. Jag fick det intrycket, att talaren ansåg, att armén hade fått för mycket i den försvarsordning, som i fjol beslutades. För min del vill jag säga, att jag anser armén bör ha den relativt starka ställning den fått i den nya försvarsordningen. Jag tycker inte, att man skall söka knappa in på den organisation, som har beslutats, utan i stället bör man söka komplettera den på de områden, där den behöver kompletteras. Och kompletteras behöver den nya försvarsordningen i avseende på luftväret och flottan.

Jag tillåter mig till slut, herr talman, att framhålla, att vi icke med våra försvarsmotioner vilja demonstrera. Vi finna läget vara sådant, att vi skulle anse oss illa fylla vår plikt, om vi icke för riksdagen framlade vår uppfattning, att just på här berörda område, försvar mot luftangrepp, gäller det att se om vårt hus. Det är befolkningen, som skall skyddas, och landets befolkning har rätt att kräva det skydd, som ett ökat luftvärn skulle skänka.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! I en diskussion, som kommit att röra väsentligt mera än de förslag, som innefattas i föreliggande punkt, är det kanske av intresse att erinra om att i den s. k. borgfreden i försvarsfrågan ingår icke endast frågan om försvarsorganisationen. Man kan säga, att denna borgfred baserar sig på två huvudförutsättningar. Den ena är tillgodoseendet av det yttre försvaret. Den andra och icke mindre viktiga är, att det skall finnas möjligheter vid sidan av detta tillgodoseende att också sörja för den viktiga uppgift, som vi kalla det inre försvaret, d. v. s. att den sociala omsorgen skall kunna utövas i en tillräcklig omfattning.

Det är särskilt nödvändigt att påminna härom, när t. ex. herr Domö nu försöker fritaga högern från beskyllningarna att demonstrera därmed, att högern accepterar den försvarsorganisation, som beslöts år 1936, och ingenting annat gör än föreslår litet utbyggnader här och var, som icke rubba grundvalarna, det centrala. Därmed kommer man ju in alldeles särskilt på frågan om den ekonomiska ramen.

Det är fullständigt klart, att det första man skall taga hänsyn till är behovet av försvarskrafter. Det första bedömandet måste gälla, vilka uppoffringar för militära ändamål, som det läge landet kan befinna sig i vid den ena eller andra tidpunkten kan motivera. Men min uppfattning är den, att vi ha prövat den frågan i fjol. Det kan icke med skäl sägas, att situationen, sedan man fattade beslutet år 1936, har på det sättet förändrats, att den motiverar en omprövning av hela frågan om försvarsorganisationens storlek. Det är naturligtvis detta det till sist gäller. En utbyggnad här och var medför nämligen, att man efter hand vidgar ramen. Jag minns mycket väl från debatt-

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)
terna i föl, att man då sade, att sedan försvarskommissionen avlämnade sitt betänkande, har det och det inträffat, som motiverar, att vi skola gå längre än kommissionen föreslagit. När regeringen hade framlagt sin proposition, sade man, att sedan regeringspropositionen framlades, har det och det inträffat, som medfört, att läget blivit allvarligare. Nu vill man göra gällande, att sedan beslutet fattades, har situationen åter förändrats. Man kan ha rätt i så måtto, att situationen icke har förbättrats, men jag tror, att det är riktigt, om jag säger, att man år 1936, när beslutet fattades, hade tillfälle att pröva omfattningen av våra försvarskrafter i ett tillräckligt allvarligt läge för att kunna göra en sådan avvägning, att även i ett dylikt läge det nödvändiga militära skyddet skall kunna mobiliseras. Jag betraktar alltså denna första fråga såsom prövad år 1936.

Man prövade vid förra årets riksdag också möjligheterna för landet att bära utgifterna för den större försvarsorganisationen. Och för att det skall vara klart mellan oss, erinrar jag därom, att dels det socialdemokratiska partiet ansåg, att man kunde inom en mindre kostnadsram åstadkomma ett betryggande militärt försvar, och dels t. ex. herr Hamrin uttalade, att det förslag, som han anslöt sig till, inte bara var ett minimiförslag utan också ett maximiförslag, vari måste ligga, att man även på den kanten menade, att man hade sträckt sig i fråga om avvägningen av utgifterna så långt, som man ansåg vara möjligt.

Vill man upprätthålla den s. k. borgfreden i försvarsfrågan, får man alltså beakta alla förutsättningarna för denna borgfred. Vi kunna ha olika meningar om hur allvarligt läget är. Vi kunna bedöma på olika sätt vad som är nödvändigt för att vi skola kunna skydda våra intressen, och jag tänker, att vi alltid komma att bedöma de sakerna olika. Men jag trodde ju, att sedan vi hade prövat våra synpunkter mot varandra och kommit till ett visst resultat, varvid också vi socialdemokrater förklarade oss beredda att delta i verkställigheten av ett beslut, som vi av kända skäl icke direkt kunde deltaga i, skulle det också vara klart, att vad som nu skall ske är, att det fattade försvarsbeslutet skall genomföras och att därvid hänsyn skall tagas icke bara till vad detta beslut innebär i fråga om utvidgningar av försvaret, men också till de berättigade krav, som deltagare i denna borgfred kunna ställa på att man skall hålla den fixerade ramen på ett sådant sätt, att det icke plötsligt uppstår fara för att icke den andra förutsättningen för borgfreden kan uppfyllas.

Om nu högern anser sig böra fullfölja sina framstötter för öknningar här och var, om andra komma — och jag får säga, att jag blev i det avseendet ganska förvånad över herr von Helands anförande — och rekommendera, att man skall börja göra förskjutningar inom organisationen, hamna vi icke då mycket snart precis i det olyckliga läge, vari vårt försvar under årtionden har varit? Högern kan icke göra anspråk på att ensam få driva sina särskilda meningar, medan vi andra skola taga hand om realiserandet av det som är gemensamt. Med den taktik, som högern använder, blir följden naturligtvis förr eller senare den, att också den andra ytterligheten — jag använder detta uttryck utan att däri inlägga någon anmärkning och bara för att konstatera, att det ju finns ytterligheter — nämligen den som vill komma fram till att begränsa vårt försvar till låt mig säga en neutralitetsvakt, anser sig böra förnya sina framstötter. Även om den icke, lika litet som högern, har stora förhoppningar att lyckas, så kommer den att tycka, att det där kan vara nödvändigt för att uppehålla balansen. Och då äro vi inne i striden igen; vi stå inte längre sammansvetsade kring en organisation och en kostnadsram, som vi ha accepterat, utan vi börja på nytt våra tvister. Kommer man sedan och säger, att det ena är nödvändigare än ett annat, och att vi böra göra den eller den ändringen,

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)

vi böra taga bort från armén för att lägga till hos flottan, ja, då äro vi åter inne på hela oron igen, för hur det till sist skall bli med försvarsorganisationen.

Herrarna veta mycket väl, att jag personligen skulle hava velat använda de pengar, som nu utgå till försvaret, i vissa punkter på ett annat sätt. Jag har alltid företrätt en mening, som vill taga mera hänsyn till flottans krav. Det skulle därför varit naturligt om jag med mycket stor tillmötesgående hört de framställningar, som nu gjorts från flottans sida, om att den må bli bättre tillgodosedd. Jag har emellertid svarat på dessa framställningar, att sedan vi nu fattat ett beslut och kommit överens om en ram samt inom denna ram givit vårt försvar en viss sammansättning, så går det inte an att vi nu börja på den ena punkten efter den andra bryta sönder detta försvarsbeslut. Detta är farligt redan ur den synpunkten, att till sist börjar det folk, som i kaserterna, på fartygen o. s. v. skola ge det levande innehållet åt försvarsorganisationen, att fråga sig: Vad är det vi arbetar under för förhållanden, blir det så som det är beslutat eller kommer riksdagen att åter göra ändringar och ändra våra förutsättningar?

Det var icke utan fog, som herr Hamrin i dag frågade: »När skola vi tillsätta nästa försvarskommission?» Vi känna igen historien från år 1925 och därefter. Då började högern med sina framstötter omedelbart efter beslutet och snart framkallades framstötter även från motsatt håll. Så kom man till sist in i ett läge, då man inte i ro kunde genomföra ens den mindre försvarsorganisation, som då var beslutad. Är det dithän vi skola komma nu igen? Är det inte bättre, när man nu har, med hänsyn till olika meningar, skaffat sig en avvägning, att man då är överens om, att nu skola de linjerna fullföljas och därmed också ges åt de inom försvaret arbetande den trygghetskänslan, att de veta åtminstone för ett antal år framåt, vad det är de ha att arbeta med och vad de skola åstadkomma med sitt arbete. Jag är ganska rädd för att denna i en ivrigare försvarsvilja draperade högertrafik, som tydligen kommer att bedrivas ej blott denna riksdag, utan även nästa och kommande riksdagar, inom sig bär fröet till en försvarsstrid som mycket snabbt kan blossa upp igen.

Den speciella fråga, som nu föreligger rörande luftvärnet, har ju också den varit prövad i sammanhang med de andra. Jag förstår mycket väl dem som säga, att den icke än fått en tillfredsställande lösning. Luftvärnet tillhörde de områden, som man för att tillgodose annat måste skjuta åt sidan. Men det fanns dock med, och det sades uttryckligen ifrån, att vi med hänsyn till detta andra och den ram, som vi måste hålla oss till, icke kan åstadkomma detta luftvärn, som — om vi skola göra det vad man kallar verkligt effektivt — kommer att ställa kolossalt stora anspråk på statskassan, där det ej kommer att stanna med en utökning av en eller annan ny miljon, ett eller annat tiotal nya miljoner, utan där ensamt den effektiva luftvärnsorganisationen kommer att lägga beslag på mycket betydande medel.

Det har i samband med den tillsatta utredningen pekats på det förhållandet, att vi av kända skäl hava ansett oss böra begränsa de statliga luftvärnsanordningarna till vad som nu faktiskt ingår i 1936 års beslut. Vid sidan om detta vill man tillgodogöra sig den vilja att hjälpa till, som kan finnas hos kommuner och enskilda. Jag är ense med herr Domö därom, att det förvisso är av betydelse att kommunerna i detta avseende taga saken i mycket noggrant övervägande och gå fram med all möjlig försiktighet, men jag kan å andra sidan icke anse, att det finns någon verklig anledning att icke söka finna den form, vari man kan mobilisera ett intresse, som kan finnas lokalt eller enskilt för att bättra, där det icke räcker till med de statliga anordningar-

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)

na. Vid sidan härav kommer ju också det civila luftskyddet att få sin organisation, och när herrarna få den propositionen i sin hand, så se ni, att bara detta kostar en icke föraktlig summa. Vi hava emellertid icke betraktat detta såsom en utbyggnad utan såsom ett fullföljande.

Om man på de olika punkterna, där högern här gör sina framstötter, skulle följa högerns anvisningar, skulle det uppenbarligen betyda en sådan avsevärd förändring av vad vi 1936 kommo överens om, att man i allmänhet skulle fråga sig: Ja, men vad tjänar det till att göra överenskommelser, om den ändå året efter skall rubbas i väsentliga delar eller om en viss part skall använda sin ställning för att ständigt driva sin mening? Jag accepterar gärna förklaringen, att man gör detta i den djupa känslan av ansvaret för landet. Men skulle man icke också kunna taga hänsyn till hur betydelsefullt det är, om vi kunna bevара den enighet, som faktiskt lyckades lyfta försvarsfrågan, kanske för första gången ut ur en valstrid och som har skapat möjligheter till att också föra den undan från de stora striderna här i riksdagen?

Vore det icke skäl att herrarna tänka litet på den sidan av saken också? Regeringen känner sin skyldighet att se till, att vad som kan göras, också blir gjort, för att vi skulle kunna möta svårigheter. Men regeringen har också, så känner jag det, en skyldighet att försöka uppehålla den samling, som har åstadkommit kring försvaret, en samling som för försvaret är värdefullare än ytterligare några miljoner.

Herr Wohlin: Debatten har icke minst genom hans excellens herr statsministerns anförande förts över till ett mera allmänt försvarspolitiskt, för att icke säga allmänpolitiskt plan, och då jag begärde ordet var det icke för att yttra mig om den förevarande speciella frågan i ett sådant större sammanhang. Jag är emellertid övertygad om att alla i den svenska riksdagen liksom alla i landet med uppriktig glädje och tillfredsställelse hälsa det faktum, som statsministern underströk, nämligen att försvarsfrågan i fjol för första gången sedan lång tid tillbaka lyftes över partierna och partistriderna och att en borgfred slutits på detta område, som är av utomordentlig betydelse för försvarets uppehållande i framtiden och dess förankring i folkets förtroende. Å andra sidan har jag svårt att förstå, att detta försvarsbeslut, till vilket vi alla anslutit oss, skulle innefatta, att man även i särskilda punkter, där på grund av händelsernas utveckling nya erfarenheter tillkommit och där man vid en återblick på vad som har beslutats kan finna, att ett och annat av väsentlig betydelse brister, skulle vara förhindrad att med hänsyn till denna borgfred framföra sina önskemål och även göra sina yrkanden. Med avseende å en försvarsgren, som herr statsministern berörde, nämligen den svenska örlogsmarinen, är det ju likväl allmänt känt, att fjolårets i sina stora linjer så glädjande beslut likväl icke innefattade en lycklig lösning. På detta område borde det väl ändå stå fritt och öppet för varje ledamot av riksdagen att, när den frågan framdeles kan komma före, härutinnan hävda sin uppfattning, förutsatt att man därvid icke på ett sätt, som skulle rubba grundvalarna för hela den nya försvarsorganisationen, spränger dess ram och sålunda åstadkommer en strid, som man nu kunnat undgå.

På den föreliggande punkten förefaller det mig som om färska erfarenheter hade tillkommit, som ytterligare talade för den utomordentliga betydelsen för ett land av att äga ett tillräckligt utbyggt luftvärn. Jag behöver ju icke erinra om de fruktansvärda skildringarna från ett i detta hänseende tämligen oskyddat land i en annan världsdelen och om de hemska skildringar från ett annat land inom vår världsdelen, som dagligen passera förbi våra ögon i tidningarna. Att fjolårets försvarsbeslut, i vad det gällde luftvärdet, var behäftat

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)

med vissa svagheter, lär väl ändå icke kunna bestridas. Att man nu genom frivilliga gåvor söker bättra och förstärka vad som staten genom fjolårets beslut åtagit sig är ju endast att hälsa med tillfredsställelse, och den utredning som motionärerna begärt i detta avseende har ju också att döma av tidningarna blivit effektuerad. Men detta lär väl ändå icke hindra dem, som här ha en känsla av oro för det allmänna läget, att jämväl framföra önskemål om en viss förstärkning av det statliga skyddet mot luftangrepp, utöver vad som i fjol beslöts. Det står dock utom tvivel, att rikets näst största och i handels- och sjöfartsavseende främsta stad med ett mycket utvecklat näringsliv och med för Sveriges kommersiella förbindelser och Sveriges ställning under kriget ytterst värdefulla och viktiga anläggningar är så gott som oskyddad, och det står ju också utom tvivel, att viktiga knutpunkter i vårt land med betydelsefulla industriella anläggningar och kommunikationsleder ävenledes icke fått tillräckligt av skydd mot luftangrepp. Motionärernas framställning kan jag för min del under sådana förhållanden icke finna innefatta en tanke på att uppriva den borgfred, som har slutits, desto mindre som deras framställning ju dels utmynnar i vissa skrivelseförslag till Kungl. Maj:t angående utredningar och vidare, i vad det gäller det statliga skyddet mot luftangrepp, huvudsakligen rör sig om vissa materialanskaffningsfrågor, vilka ju icke, såvitt jag förstår, nämnvärt behöva inverka på försvarsorganisationens kaderförhållanden och således på dess ram i egentlig bemärkelse. Jag kan för min del icke, när denna fråga nu är före — i överensstämmelse med hela den uppfattning, jag under femton års tid hävdadt angående angelägenheten av att upprätthålla vårt lands försvarsanstalter och med hänsyn till den mörka horisonten över Europa — taga på mitt ansvar att rösta emot det anslag, som här från reservanternas sida begäres. Jag får dock påpeka, att världens nationer aldrig, icke ens före det stora världskriget, hava företett en upprustning av den gigantiska omfattning, som för närvarande är fallet. Hela världen är, kan man säga, en oerhörd krigsindustriell byggnad. De stora nationerna tävla med varandra i fråga om militära byggnadsprogram, som övergå allt vad man tidigare har skådat, och möjligheterna för en krigisk utlösning av förefintliga motsättningar äro ganska många och ganska stora. Det är sannerligen icke så, att om man ett år efter ett försvarsbeslut på en punkt som den förevarande för fram en önskan om en ytterligare förstärkning, man gör detta i avsikt att riva upp några strider eller att försvaga försvarsviljan inom vårt folk. Man gör det väl därför att erfarenheterna vecka för vecka och dag för dag tala med ett språk, som icke kan misstydvas, till förmån för bärkraften av det önskemål, som här är framfört, och man gör det ju också i känslan av att — när man samtidigt har så stora statsekonomiska möjligheter, som man för närvarande äger, att tillgodose en rad av socialpolitiska önskemål för de mindre bemedlade klassernas välfärd — man med öppen blick för den stora betydelsen av dessa socialpolitiska åtgärder därmed kan förena en ståndpunkt som den som motionärerna här intagit och till vilken jag för min personliga del måste ansluta mig. Jag kan som sagt icke taga på mitt ansvar att rösta på annat sätt än motionärerna föreslagit, och jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Rahmn: Herr talman! Hans excellens statsministern framhöll med rätta, att förutsättningen för att man skall göra någonting i försvarshänseende är att man först prövar behovet, och jag får säga, att nu när vi hört herr Wohlins anförande, har jag desto större anledning att direkt vända mig till statsministern i detta fall med den frågan: Anser icke statsministern, att det verkligen förefinnes ett behov, när det gäller skyddet av Sveriges västra kust? Jag vill passa på tillfället att understryka vad herr Hamrin här sade, att vi

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)
skola försöka hålla försvarsfrågan över partierna, och jag vågar göra gällande, att just när det gäller västkustens försvar kan man nästan få ett skol-exempel på hur man har åstadkommit en sammanhållning mellan olika riktningar. Jag tar mig friheten, herr talman, att läsa upp en hänvändelse, som från Föreningen för Göteborgs försvar riktats till statsutskottets ordförande. Vissa delar av denna skrivelse kunna vara av intresse att i detta sammanhang citera.

»Med hänsyn till Göteborgs betydelse som rikets främsta hamnstad och enda storhamn mot västerhavet och även i betraktande av stadens betydelse som industriellt och kommersiellt centrum samt ur kommunikationssynpunkt måste Göteborgs skyddande mot luftangrepp betraktas som en riksangelägenhet av största vikt. Stadens betydelse för riket i dess helhet och dess försörjning gör det till ett alldeles särskilt krav, att statsmakterna tillgodose Göteborgs försvar. Stadens skyddande är ett riksintresse och bör såsom ett sådant ankomma på staten att tillfredsställande ordna. Det synes oss näppeligen förenligt med omvårdnaden om rikets trygghet att i avseende å tillförande av modern luftvärnsmateriel rikets andra stad lämnas helt åt sitt öde. Den i 1936 års försvarsbeslut för Göteborgs luftförsvar i utsikt ställda äldre luftvärnsmateriel kan på intet sätt anses tillfyllest för här ifrågavarande uppgift. Under teknade, utgörande styrelsen för Föreningen för Göteborgs försvar, vågar fördenskull i denna stadens livsviktiga angelägenhet vädja till statsutskottet. Bakom denna opinionsyttring stå förvisso breda lager av stadens och närslutna samhällens befolkning.»

Jag vill dessutom tillägga, att bland undertecknarna av denna skrivelse finner man bland annat följande namn: Malte Jacobsson, Torgny Segerstedt, Edvard Lithander. Jag anser detta vara ganska betecknande för hur saken lägges upp där nere, och hur man ser på dessa viktiga problem från Göteborgshåll. Jag vill dessutom understryka, att samma synpunkt som framkommit här har icke minst förfäktats i Göteborgs socialdemokratiska tidning *Ny Tid*, som häromdagen skrev, att mot de synpunkter, som i den av mig nyss omnämnda skrivelsen framhållas, i princip ingenting kan invändas. »När vi nu en gång», fortsätter tidningen, »äro nödgade att hålla oss med försvar, som under de närmaste åren i hög grad skall utbyggas och effektiviseras, är det en helt naturlig tanke, att försvarsordningen arrangeras så, att det blir till den största tänkbara nytta för försvarsuppgiftens fyllande. När landet skall lägga sig till med ett försvar mot luftangrepp, ligger det alls intet orimligt i tanken, att en stad som Göteborg blir tillgodosedd, på allra bästa sätt med hänsyn till landets resurser och möjligheter.» — Emellanåt har ju tidningen *Ny Tid* gällt som regeringsorgan här i Sverige; jag beklagar att den inte gör det just i dessa dagar, när den skrivit dessa förståndiga saker i försvarsfrågan.

Jag skulle dessutom i anledning av vad som förut sagts i dag om att vi ha all anledning att hysa förtroende för regeringens sätt att leda vår försvarspolitik, dock vilja efterlysa en sak, och det är denna: Det är gott och väl, att man organiserar det på frivillighetens väg åstadkomna luftvärdet, men man får väl ändå inte alldeles lämna ur räkningen, att man också har anledning göra anspråk på att staten hjälper till med luftvärnsmateriel. När man läser vad försvarsministern yttrade i samband med tillsättande av luftvärnssakkunniga, finner man bland annat, att han vill erinra om att det luftvärn, som räknas med i försvarsbeslutet, främst av ekonomiska skäl måst begränsas till att i huvudsak avse luftvärnsbehovet för fältarmén och fästningarna samt de bakre flygbasernas luftvärn. Därvidlag skulle jag vilja direkt fråga försvarsministern, om han, när han talar om fästningarna, också tänkt på fästningar,

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)

som ligga i materialreserv, såsom Älvsborgs fästning. Har han tagit dem med i räkningen, skulle vi bli ganska glada på Göteborgshåll.

Men sedan säger han: »Vidare torde i allmänhet gåvornas emottagande bliva förenade med vissa kostnader för staten, såsom för materialens vård, bemanning, övningsammunition m. m.» Det förefaller sålunda som om man skulle begränsa statens uppoffringar till detta, åtminstone vågar man tolka uttalandet så. Och man kan tolka på samma sätt majoritetens i statsutskottet uttalande på den punkten, att man inte egentligen kan yttra sig om något annat än om organisationen av det luftvärn, som åstadkommits på frivillighetens väg.

Jag vill i detta sammanhang erinra om vad inte minst göteborgaren vår finansminister har mycket klart för sig: att Göteborg har ytterst värdefulla skatteobjekt. Jag vill erinra om att när det gäller skatt till staten för 1936, beräknas det, att till statskassan skulle inlevereras 27 miljoner kronor från Göteborg, och man har exempel på en hel rad av stora företag — varvs-, rederi- och andra, som komma upp till mycket höga siffror, när det gäller att betala de särskilda kostnaderna i skatteväg, icke minst genom den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten och utjämningskatten. Flera av dessa företag betala vart och ett mer än en kvarts miljon till staten för 1936. Nu vill jag för att förekomma en lättköpt replik säga, att jag visst inte gör gällande, att vårt försvar skall ordnas i proportion till hur mycket statsskatter vi betala, men jag tycker ändå, att en stad som så pass avsevärt bidrager till utgifterna och som ingalunda är den minsta av Svea rikes städer, när det gäller skatteobjekt, kan få göra anspråk på *något* större tillmötesgående från statsmakternas sida.

Det har många gånger glatt göteborgarna, att hans excellens herr statsministern visat stort intresse för Göteborgs hamn och varvsindustri o. s. v., och hans excellens' besök där ha varit mycket populära på Göteborgshåll. Litet var har funnit, att tillfredsställelsen varit ömsesidig; gäster och värdar hava varit belätna, men många gånger ha nog värdarna tänkt: »Nu, när hans excellens ser alla dessa goda ting, som vi ha här i Göteborg — dessa utomordentligt värdefulla industrier, varv o. s. v. — skall han inte då bli mera pigg på att ge oss effektivt skydd för sådana nyttiga saker i farans stund?» — Jag hoppas, att inte herr statsministern tar illa upp, att jag vågar passa på tillfället nu att erinra honom om, att han skulle bli ännu mer populär i Göteborg, om han vidtager effektiva åtgärder för att se till att icke staden lämnas praktiskt taget utan försvar. Dessutom vill jag, eftersom jag är rädd för att man kan komma att påstå, att här står göteborgaren och talar med sina lokalsynpunkter, vädja till vad herr Wohlin så bestämt underströk, att det är ett riksintresse att Göteborg och västkusten får ett försvar, och *här gäller det icke ett lokalt intresse utan rikets tarv*.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen och således att få instämma med herr Nordborg.

Herr Lindström: Jag ber om tillåtelse, herr talman, att få säga några ord med anledning av den här diskuterade frågan om Göteborgs och Västkustens försvar. Framför allt gäller det i detta sammanhang dessa traktens skydd emot luftanfall.

Jag tror, att man kan säga, att de krav, som har framställts från Göteborgs- och Västkustshåll, i och för sig icke äro oberättigade och att de icke bygga på några ensidiga partiuppfattningar utan omfattas av människor från skilda politiska håll. När dessa krav komma fram här i riksdagen, har jag för min del inte fattat detta på det sättet att det skulle vara fråga om någon önskan att bryta sönder 1936 års ram för vårt försvar. Jag tror, att man skulle med de

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)
synnerligen välgående synpunkter, som herr statsministern nyss har framfört på hela vår försvarsfråga, kunna förena de speciella önskemål från Göteborgshåll, vilkas betydelse i och för sig inte heller hans excellens har förnekat.

Jag finner det dock betänkligt, herr talman, att på grund av enskilda motioner och på grund av den knappa sakliga prövning, som dessa ärenden hittills ha fått, nu utan vidare gå med på ett bifall till några av dessa motioner, icke ens de speciella västkustmotionerna. Emellertid finner jag, att utskottets utlåtande måste betraktas som bra mycket mera positivt än vad herr Nordborg i sitt anförande ville låta påskina. När jag deltog i utskottets behandling av detta ärende, fick jag den uppfattningen, att det positiva uttalande, som utskottet gör, siktar på frågan i hela dess vidd. Jag hoppas också, att regeringen ägnar de sakliga krav, som rymmas inom ramen av denna fråga, all uppmärksamhet. För min del har jag förtroende för regeringen i detta hänseende, och jag behjärtar också fullt de svårigheter, vilka herr statsministern så klart och odisputabelt har understrukt, som kunna möta, när det gäller att taga hänsyn till krav på utbyggnad av den försvarsordning, som beslutades år 1936.

Regeringens allmänna, i ord och handling betygade försvarsintresse synes mig vara en borgen för att även denna fråga i mån av möjlighet skall lösas på ett gott och ett positivt sätt.

Herr talman! Jag är förhindrad att ställa något yrkande än att förena mig med dem, som ha hemställt om bifall till utskottets förslag.

Herr von Heland: Jag är förvånad över att herr Domö var missnöjd, trots att jag framhöll i mitt förra anförande, att det var önskvärt att få en del av vad som föreslagits i högerns motioner genomfört. Men herr Domös missnöje berodde väl på att jag framhöll, att man kunde anse, att det sätt, på vilket högern lagt upp frågan, kunde tydas som en demonstration. Nu skola vi väl inte tvista om den saken, så att jag skall inte ge mig in på den frågan vidare.

Det synes mig också egendomligt, att hans excellens herr statsministern förklarade sig vara förvånad över mitt anförande. När jag hörde på hans excellens statsministerns anförande, blev jag för min del riktigt glad över att konstatera, att jag hade den stora äran att tydligen på dessa områden hysa ungefär samma uppfattning som hans excellens. Nu framhöll såväl hans excellens herr statsministern som herr Johan Nilsson, att den fastställda kostnadsramen skulle vara maximum. Om man då anser, att det finns något, som är synnerligen önskvärt att få genomfört, så trodde jag inte, att det skulle vara någon förbrytelse, herr Hamrin, om man pekade på något område, där man tyckte, att man skulle kunna göra någon besparing för att på så sätt inom denna ram få medel för vad man ansåg vara synnerligen önskvärt att genomföra.

Herr Hamrin klandrade också, att man här i debatten framkommit med kritik och önskemål beträffande organisationen, innan denna blivit genomförd. Men jag kan väl inte tro, att herr Hamrin menar, att ingenting skall få ändras i denna organisation under alla de år som det tar att få organisationen genomförd. En sådan inställning till frågan skulle, synes det mig, vara synnerligen betänklig med hänsyn till den hastiga utveckling, som förekommer på det krigstekniska området. Jag hoppas, även om nu hans excellens var litet förvånad över mig, att icke försvarsministern och regeringen ser på frågan på samma sätt som herr Hamrin, utan att verkligen, om man ser att något behöver ändras, detta skall kunna få ske, även om inte alla de för försvarsorganisationens genomförande beräknade åren hava förflutit.

Jag frågar för övrigt: kan man vara hänsynfullare, när man har vissa önskemål och viss kritik att framföra, än att man under mycket hövliga former, sansat, som jag hoppas att jag gjorde det, framför dessa synpunkter här i kam-

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)

maren på samma gång som man, som jag gjorde, betygar sitt förtroende till såväl försvarsministern som till regeringen och man samtidigt vet, att man i utskottet mycket lojalt har stött och följt regeringens förslag på samtliga punkter? Är det vidare oriktigt, att man påpekar fel, när man tror sig se några allvarliga sådana? Jag skulle i stället tycka det vara oriktigt, ifall en person, som såg något som han tyckte vara ett betänkligt fel, icke påpekade detta. Jag beklagar, om någon blivit irriterad på något sätt över detta mitt påpekande, men jag anser dock, att de synpunkter, som jag här framhöll, äro så pass viktiga, att jag verkligen vädjar till regeringen att granska dem. Och jag skulle vilja föreslå, att herr Hamrin inom sitt eget län gjorde en undersökning i något hästuttagningsdistrikt beträffande såväl folk som hästar och granskade, hur en eventuell mobilisering skulle verka för gårdarna i detta hästuttagningsdistrikt och om man kan anse, att man då skulle kunna hålla produktionen igång på ett någorlunda normalt sätt. Jag har påpekat dessa förhållanden för flera år sedan i riksdagen och särskilt berört hästfrågan. Jag kan nämna, att jag har haft ett mycket stort personligt intresse just för dessa spörsmål och själv har gjort en undersökning i det hästuttagningsdistrikt jag tillhör över en eventuell mobiliserings inverkan på arbetets bedrivande dels med hänsyn till hästbeståndet och dels med avseende på folket, som arbetar på gårdarna. I detta hästuttagningsdistrikt ha vi, om vi räkna med treåriga hästar, 1,624 hästar. Av dessa äro emellertid 566 stycken, alltså en tredjedel, över 16 år och således överåriga. Man har emellertid från detta distrikt uttagit 506 hästar, däribland en hel del olämpliga hästar. Alltså återstår endast cirka hälften av hästarna i åldern 3—16 år utav hästbeståndet i detta hästuttagningsdistrikt, vilket förhållande ger en något att fundera över. Jag kan nämna som exempel från min egen gård, att när jag nu i år för att rationalisera driften ännu mera skaffar en bil för att köra ut mjölken, så kommer jag att för gårdens 160 tunnland ha kvar fem hästar. Man har beräknat att vid mobilisering taga ut två hästar från gården. Jag vill fråga de närvarande jordbrukarna: tror någon jordbrukare, att den gården skall kunna skötas tillnärmelsevis så, som man skulle önska, med tre hästar? På samma sätt förhåller det sig beträffande folket på gården. Nästan allt det folk, som är anställt på gården — det är relativt ungt folk — blir inkallat vid mobilisering. Dessa synpunkter tycker jag äro så pass allvarliga att de böra av regeringen övervägas och att det därvid böra undersökas, om man inte borde göra en viss omläggning inom armén och övergå till lättrorliga förband, för att på det sättet göra en besparing, som man kan använda till vad vi för övrigt här äro ense om såsom nödvändigt, nämligen luftvärn, ävensom till marinen och kanske till och med flygvapnet.

Herr Domö: Herr talman! Jag beklagar, att jag av hans excellens herr statsministerns uttalande måste utläsa, att vi icke från regeringens sida ha mycket att vänta, då det gäller anskaffandet av ett statligt luftvärn för skydd av utsatta orter och anläggningar. Hans excellens förklarar, att dessa frågor äro prövade och att läget inte är så förändrat, att det nu kräver någon omprövning.

Jag får, liksom herr Wohlin, lov att sätta ett stort frågetecken inför detta uttalande. Har det verkligen inte skett så mycket under den senaste tiden, och sker det inte dagligdags så mycket ute i världen, att vi, utan att behöva bli beskyllda för att vilja riva upp försvarsbeslutet, skola kunna komma med krav på ett utökad statligt luftvärn? Bara den tekniska utvecklingen, när det gäller bombflygplan, dessas ökade aktionsradie och bärformåga har numera gjort, att saken kan och måste vid en utredning helt visst ses med andra ögon än så sent som förra året. Och när man i allt fall vill, att luftvärn skall på

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)
frivillighetens väg anskaffas och man inte har någonting emot att taga emot de gåvor, som på så sätt lämnas, vad är det då för principiell skillnad, när det gäller ekonomisk avvägning och förmågan hos folket att bära detta, att taga det på den ena eller på den andra vägen?

Jag beklagar, att hans excellens herr statsministern skall anse »högerens framstöt» i försvarsfrågan i sig själva vara ett frö till en ny försvarsstrid. Detta vittnar om en felaktig uppfattning angående vår vilja till samförstånd i försvarsfrågan. Jag vågar, eders excellens, säga att vi icke förtjäna förebråelser av detta slag. Vi göra icke framstöt» i försvarsfrågan för att åstadkomma någon politisk oro. Tvärtom söka vi att vid framförandet av våra förslag hålla dem inom de gränser, som enligt vår uppfattning mycket väl torde kunna tolereras av hans excellens, även om han anlägger ganska snäva gränser för hur långt man kan gå utan att uppriva förra årets försvarsbeslut. Vårt här föreliggande förslag om anskaffandet av luftvärn för hemortsförsvaret måste anses såsom en komplettering och ingalunda som ett försök till upprivande. Vi ha också den uppfattningen, att man inte får taga mera hänsyn till regeringens uppfattning om innebörden i försvarsbeslutet och dess fullföljande i alla detaljer, än till nödvändigheten och behovet utav ett av nya förhållanden påkallat förbättrat luftvärn. När det gäller denna sak, kunna vi inte, även om våra »framstöt» icke bliva väl sedda, underlåta att lägga fram vad vi anse vara sakligt berättigat.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande utskottets hemställan såvitt anginge motionerna I: 85 och II: 214, vidare särskilt angående samma hemställan i vad den avsåge motionerna I: 143 och II: 323 samt slutligen särskilt beträffande utskottets hemställan såvitt rörde motionen II: 302.

I fråga om utskottets hemställan såvitt anginge motionerna I: 85 och II: 214, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i mom. I d) i den av herr Borell m. fl. vid punkten först avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Borell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 49 såvitt angår motionerna I: 85 och II: 214, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i mom. I d) i den av herr Borell m. fl. vid punkten först avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel m. m. (Forts.)

Då emellertid herr *Borell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 34.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som förekommit beträffande utskottets hemställan i vad den rörde motionerna I: 143 och II: 323, propositioner, först på bifall till utskottets berörda hemställan samt vidare på bifall till nämnda motioner i de delar, varom nu vore fråga; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nordborg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 49 såvitt angår motionerna I: 143 och II: 323, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas nämnda motioner i de delar, varom nu är fråga.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nordborg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 35.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt såvitt rörde motionen II: 302.

Punkterna 50—58.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 59.

Lades till handlingarna.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta behandlingen av förevarande utlåtande skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 232, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
 nr 178, angående anslag till länsstyrelserna för budgetåret 1937/1938;
 nr 211, med förslag till luftskyddslag;
 nr 212, angående anslag till civilt luftskydd; samt
 nr 231, med förslag till förordning angående tillverkning, försäljning och införsel av gasskyddsmateriel.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 225, angående ändrad uppställning av riksstaten m. m.;
- nr 234, med förslag till förordning angående upphörande av vissa till Lunds domkyrka utgående avgifter, m. m.;
- nr 235, med förslag till förordning angående upphörande av det från viss jord i Skåne, Halland och Blekinge utgående landgille m. m.;
- nr 236, med förslag till förordning angående upphörande av vissa till statsverket indragna hospitalsräntor;
- nr 237, angående anslag till rikets allmänna kartverk m. m.;
- nr 238, angående anslag till viss undersökning rörande den statsunderstödda torrlägningsverksamheten;
- nr 239, med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor m. m.;
- nr 251, angående anslag till fortlöpande konjunkturundersökningar;
- nr 252, angående anslag till avsättning till jordbrukskassetillsynens fond för budgetåret 1937/1938 m. m.; samt
- nr 256, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att infordra vissa avgifter för prövning av frågor om ändringar i det kommunala beskattningssväsendet.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 163, 171, 173, 174, 178, 179, 182, 183, 187—195, 197—225, 227, 228, 230—232, 234—239, 241, 244—247, 250—252 och 256 blevo desamma på begäran bordlagda.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

- nr 228, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tomt för biskopsgård i Skara; och
- nr 229, av herr *Myrdal* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare i statens tjänst.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

- nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett till Väddö kanal hörande område m. m.;
- nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för statens vattenfallsverks räkning av vissa fastigheter i kvarteret Björnen i Stockholm; samt
- nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statlig exportkreditgaranti.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 6, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna under riksstatsens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

nr 7, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna under riksstatsens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa kompletteringsarbeten vid statsens bakteriologiska laboratorium; samt

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående grunderna för bestämmandet av provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statsens tjänst m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 16, i anledning av väckta motioner dels om sänkning av portot för lokal postbefordran av brev dels ock angående viss ändring av gällande bestämmelser om brevbefordran mot lokalporto; samt

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av Falckenbergs järnvägsaktiebolags skuldförhållanden till staten; samt

nr 25, i anledning av väckt motion om revision av pensionsvillkoren för skogsvårdsstyrelsernas befattningshavare; ävensom

första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 19, i anledning av väckt motion angående införande av skyldighet för fastighetsägare att borttaga eller avkvista för grannfastighet besvärande träd;

nr 20, i anledning av väckt motion angående revision av lagen om ekonomiska föreningar i syfte att bättre tillgodose mindre andelsägars intressen;

nr 21, i anledning av väckta motioner om skyldighet för industri- och handelsidkande aktiebolag m. fl. företag att använda under goda ekonomiska tider uppkommen vinst till konsolidering av sin ekonomiska ställning;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av utsökningslagen;

nr 23, i anledning av väckt motion angående bestridandet av kostnaderna för hemtransport av avliden sjöman, som varit anställd å svenskt fartyg;

nr 24, i anledning av väckt motion angående utbytande av vittneseden mot en i högtidlig och bindande form avgiven försäkran eller förklaring;

nr 25, i anledning av väckt motion angående skyndsamt fullbordande av förut begärd utredning om viss rätt för pastoraten i avseende å placering av fonderade medel;

nr 26, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om verkställighet av bötesstraff m. m.; samt

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 13 mars e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 226, angående anslag till tullverket för budgetåret 1937/1938;
- nr 240, angående avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;
- nr 242, med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.;
- nr 243, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker;
- nr 248, angående överenskommelser med arméns och marinens familjepensionskassor samt tullstatens enskilda pensionsinrättning om övertagande av dessa pensionsanstalters rörelse;
- nr 253, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 16 § 2 och 3 mom., 26 §, 27 § 3 mom., 30 och 31 §§ samt 41 § 1 mom. förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m.;
- nr 254, angående tjänstårsberäkning i vissa fall för pension enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare;
- nr 255, angående tilläggspension åt aktuarien vid generalstaben, majoren i armén N. J. A. Helleday;
- nr 257, angående pensionsförhållandena för vissa barnmorskor;
- nr 258, angående delaktighet i statens pensionsanstalt för förädlings- och försöksledare vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt;
- nr 259, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; samt
- nr 260, angående tilläggspension åt vissa förutvarande arbetsförmän vid försvarsväsendet.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 4, angående regeringen för budgetåret 1937/1938 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

Punkten 60.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 61.

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m.

I en inom andra kammaren av herr *A. Törnkvist* m. fl. väckt motion (nr 12), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att i marinorganisationen fortfarande skulle ingå en skeppsgossekår om i motionen angiven ungefärlig storlek och organisation, och att denna skeppsgossekår måtte förläggas till Karlskrona.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *F. Domö* m. fl. (nr 88) och den andra inom andra kammaren av herr *G. Bagge* m. fl. (nr 212), hemställts, att riksdagen måtte besluta, att

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

med indragning av skeppsgossekåren tillsvidare skulle anstå, och att en utredning rörande behovet av en skeppsgossekår snarast möjligt måtte verkställas, varvid särskilt borde beaktas vad försvarskommissionen härutinnan föreslagit.

Slutligen hade i en inom andra kammaren av herr *E. Lithander* m. fl. väckt motion (nr 324) hemställts, att riksdagen måtte besluta, att med indragning av skeppsgossekåren tillsvidare skulle anstå, och att en utredning rörande behovet av skeppsgossekårerna snarast möjligt måtte verkställas, varvid förläggningsfrågan borde upptagas till förnyad prövning.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen med avslag å herr *A. Törnkvists* m. fl., herrar *F. Domös* m. fl. och *G. Bagges* m. fl. samt herr *E. Lithanders* m. fl. förevarande motioner (II: 12, I: 88 och II: 212 samt II: 324) måtte

- a) besluta, att med indragning av skeppsgossekåren icke skulle anstå;
- b) besluta, att någon framställning till Kungl. Maj:t rörande förnyad utredning av behovet av en skeppsgossekår ej skulle från riksdagens sida avlätas.

Reservationer hade avgivits av utom annan, herrar *Borell*, *Holmström*, *Rahmn*, *Englund*, *Domö*, *Magnusson* i Skövde, *Törnkvist* och *Persson* i Falla, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i enlighet med herr *F. Domös* m. fl. och herr *G. Bagges* m. fl. motioner I: 88 och II: 212 samt i anledning av herr *A. Törnkvists* i Karlskrona m. fl. motion II: 12 och herr *E. Lithanders* m. fl. motion II: 324,

- a) besluta att med indragning av skeppsgossekåren tills vidare skulle anstå;
- b) i skrivelse hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning snarast möjligt rörande behovet av en skeppsgossekår, varvid särskilt borde beaktas vad försvarskommissionen härutinnan föreslagit.

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! Den svenska flottans skeppsgossekår har månghundraåriga anor. Den räknar sin historia tillbaka till 1500-talet och fick sin första stadga genom en kungl. resolution 1685 samt har sedan dess fortlevt ända tills nu. Förra året beslöts ju, att skeppsgossekåren skulle indragas. Under den långa tid, som skeppsgossekåren bestått, har givetvis vid åtskilliga tillfällen dess existensberättigande och dess värde för flottan prövats.

Jag skall nu till en början erinra om några förhållanden i detta hänseende under senare tider, då de segeldrivna fartygens tid i stort sett redan var ute. År 1906 förhadades i riksdagen frågan om upprättandet av en skeppsgossekår även i Marstrand. Den hade tidigare endast funnits i Karlskrona. Då uttalades i statsverkspropositionen i samband med denna fråga följande: »Från denna kår utgå de, som äro avsedda att utgöra själva kärnan i manskapsgraden, och av vilka man kan vänta att erhålla det bästa underbefälet. Antagna vid unga år och redan från den tiden utbildade med särskild hänsyn till den blivande anställningen vid flottans sjömanskår, utgöra de från skeppsgossekåren utgångna sjömännen den för yrket bäst bildade delen av sjömanskåren.»

Sin nuvarande organisation fick skeppsgossekåren genom ett riksdagsbeslut 1918. Detta beslut grundades på en utredning av särskilda sakkunniga. Dessa sakkunniga uttalade som sin uppfattning, att »skeppsgossekårerna äga och kunna för framtiden antagas äga — i förhållande till kostnaderna för deras

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)
upprätthållande — så stor betydelse för rekryteringen av flottans sjömanskår, att ett bibehållande av denna rekryterings- och utbildningsform måste anses vara av ett oavvisligt behov påkallat». Vidare uttalades, att sjömanskårens rekrytering genom karlskrivning ställde sig synnerligen fördelaktigt samt »att för rekrytering av flottans underbefäl ett bibehållande av denna rekryteringsform måste anses synnerligen önskvärt».

Nästa gång frågan om skeppsgossekåren var föremål för behandling var i samband med försvarskommissionens arbete, då denna fråga såsom andra det svenska försvarssystemet berörande frågor givetvis var föremål för en noggrann utredning. Försvarskommissionen uttalade om skeppsgossekåren i huvudsak följande: »Skeppsgosseinstitutionen bidrager till att i viss mån säkerställa sjömanskårens såväl kvantitativa som kvalitativa rekrytering, då nämligen skeppsgossekårens egen rekrytering visat sig vara relativt oberoende av konjunkturväxlingarna på den allmänna arbetsmarknaden.

Genom skeppsgossarnas utbildning å segelfartyg tillföres flottan väl sjömansutbildat manskap, som i detta hänseende är väsentligt överlägset det kontraktsanställda manskapet.

Skeppsgossarna, av vilka i allmänhet ett flertal har för avsikt att kvarstanna i flottans tjänst, utgöra en god rekryteringskälla för flottans underofficerskår. Av däcksavdelningens underofficerare äro sålunda för närvarande ej mindre än omkring 80 procent f. d. skeppsgossar.

Genom att det karlskrivna manskapet i allmänhet kvarstannar längre i tjänst än det kontraktsanställda, lämpa sig de f. d. skeppsgossarna bättre för erhållande av specialutbildning såsom riktare, avståndsobservatörer och eldledningsmän m. m. Staten erhåller sålunda bättre valuta för påkostad specialutbildning — exempelvis ammunitionskostnad för riktartutbildning — då den utbildade under längre tid kan utnyttjas för tjänst inom sitt speciella fack.

I betraktande av de obestridliga fördelar, som skeppsgosseinstitutionen innebär såväl ur tjänste- som ekonomiska synpunkter har kommissionen kommit till den uppfattningen, att nämnda institution alltjämt bör bibehållas inom marinorganisationen. Kommissionen har härvid beaktat jämväl det förhållandet, att segelutbildningen fortfarande, såväl i Sverige som flerstädes utomlands, anses såsom den ojämförligt förnämligaste, när det gäller danandet av goda sjömän.»

Det väckte naturligtvis därför efter alla dessa uttalanden en icke ringa uppmärksamhet, att regeringen i sin försvarsproposition 1936 föreslog, att skeppsgossekåren skulle indragas. Det förtjänar att anmärkas, att uttalandet i försvarskommissionen givetvis gjordes av den majoritet inom försvarskommissionen, som svarade för dess förslag, och bland majoriteten befann sig också den nuvarande försvarsministern. Herrar Åkerberg och Vougt, som ju i sitt förslag anslogo en vida mindre kostnadsram för flottan än den majoriteten föreslog, uttalade ingen principiell förkastelse om skeppsgossekåren. De uttalade sig överhuvud taget icke i detta avseende, men de förklarade, att inom deras kostnadsram kunde icke utrymme beredas för skeppsgossekåren. Det torde vara skäl vid detta tillfälle, då det gäller frågan, huruvida enligt yrkande i en väckt motion man skall inhibera verkställandet av det under 1936 fattade beslutet om skeppsgossekårens indragning och låta ytterligare utreda denna fråga, att se till, vilket värde, de skäl kunna ha, som anfördes i 1936 års regeringsproposition, för vilken dåvarande försvarsminister Vennerström närmast svarade. Det uttalades i denna proposition ett erkännande av att skeppsgossekåren hade ett visst värde för flottan men att detta värde måhända i vissa avseenden blivit överskattat. Det uttalades vidare, att man

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

skulle tillerkänt ett högre värde åt skeppsgossekårens betydelse för flottan, »därest en bestämd och tydligt påvisbar skillnad mellan det skeppsgosseutbildade och det kontraktsanställda stammanskapets tjänsteduglighet förefunnnes», men att någon sådan tydlig skillnad icke torde få anses vara för handen. Vid dylikt förhållande, förklarade vidare statsrådet i sitt anförande till statsverkspropositionen, måste den ekonomiska frågan bli av avgörande betydelse. Det beräknades, att kostnaderna för upprätthållande av skeppsgossekåren skulle belöpa sig till mellan 600,000 och 700,000 kronor och uttalades, att med det ringa anslag, som överhuvud taget kunde bestå till flottan, dessa medel skulle kunna komma till bättre användning, om skeppsgossekåren indroges, och medlen användas för andra flottans ändamål.

Vad först beträffar den sålunda antagna merkostnaden, torde man väl nu efter de utredningar, som senare vidtagits, kunna med ganska stor visshet påstå, att denna kostnadsberäkning är alldeles för hög. Det visar sig av dessa utredningar, att merkostnaden för skeppsgossekårens bibehållande under budgetåret 1939/1940, under vilket år skeppsgossekåren skulle vara fullt avvecklad enligt 1936 års beslut, och under följande budgetår skulle uppgå till 378,000 kronor. För budgetåret 1937/1938 under avvecklingstiden skulle merkostnaden gå upp till i runt tal 63,000 kronor och under budgetåret 1938/1939 — likaledes under avvecklingstiden — till i runt tal 182,000 kronor. Totalsumman 378,000 kronor, som merkostnaden skulle uppgå till, om skeppsgossekåren skulle bibehållas, går således icke tillnärmelsevis upp till det belopp, som beräknades i 1936 års regeringsproposition. Det är att märka, att man i beloppet, 378,000 kronor, icke inbegripit kostnaderna för underhåll av skeppsfartygen, då dessa enligt den antagna marinordningen ändock skola bibehållas. Nu är emellertid denna summa, 378,000 kronor, endast rent siffermässigt beräknad. Det finns en hel del andra faktorer, som göra, att även denna kostnadssumma överskrider den verkliga kostnaden.

Såsom är allom bekant, rekryteras underofficerskåren till stor del från skeppsgossarna. Man har där på grund av skeppsgossekårens bättre utbildning ett synnerligen gott utbildningsmaterial, och det har också visat sig, att icke mindre än drygt 80 procent av underofficerskåren rekryteras från skeppsgossekåren och endast återstoden från det kontraktsanställda manskapet. Skulle man taga bort skeppsgossekåren och således icke längre ha möjlighet till rekrytering från densamma, måste man räkna med att rekryteringen i fråga skulle göras från det kontraktsanställda manskapet. Man räknar med att årligen ungefär 135 skeppsgossar karlskrivas. Först och främst måste man således öka det kontraktsanställda manskapet med 135 nummer, men detta räcker givetvis icke. Det kontraktsanställda manskapet stannar i allmänhet kortare tid vid flottan. På grund av deras ojämna utbildning i förhållande till den utbildning, som skeppsgossekåren får, behöver man naturligtvis ett ännu större material för urval än inom skeppsgossekåren. Det har beräknats, att man därför förutom de ytterligare 135 kontraktsanställda, som i första hand skulle erfordras, därest skeppsgossekåren avskrivs, måste anställa ytterligare ungefär 135 kontraktsanställda för att kunna få nödvändigt och lämpligt material för utbildning och rekrytering av underofficerskåren. Redan detta är ju givetvis en omständighet, som bidrager till att draga ned de beräknade kostnaderna för skeppsgossekåren. Man kan beräkna, att utbildningen av en karlskriven skeppsgosse går upp till ungefär lika mycket som utbildningen av två kontraktsanställda. Då utbildningen av de från skeppsgossekåren karlskrivna skeppsgossarna beräknas till, som jag sade, 378,000 kronor och det dubbla antalet kontraktsanställdas utbildning kostar ungefär lika mycket, skulle i själva verket dessa båda kostnader neutralisera

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

varandra och någon särskild merkostnad för skeppsgosseutbildningen icke uppkomma.

En annan faktor, som man även i ekonomiskt hänseende måste taga hänsyn till, är den, att skeppsgossarna, som komma in vid unga år, i regel äro inriktade på att få sin livsgärning inom flottan. Från dem tagas också ut och utbildas de mera krävande specialbefattningarna inom manskapsgraden såsom till exempel kanonriktare, avståndsbedömare och u-båtarnas däcksmanskap m. m. Det är givetvis för staten mera ekonomiskt att kosta på denna rätt dyrbara utbildning på sådana personer, som stanna längre vid flottan — således på de karlskrivna skeppsgossarna än på de kontraktsanställda, som i regel stanna kortare tid. Detta för också med sig, att kommer skeppsgosse-kåren bort och rekryteringen således avskäres därifrån, måste man med den kortare tjänstgöringstid, som gäller för de kontraktsanställda, utbilda flera personer till dessa specialbefattningar för att under alla förhållanden kunna få det tillräckliga antalet med säkerhet fyllt.

De båda sista omständigheterna äro ju faktorer, som man icke rent budgetmässigt kan räkna med i pengar, men det är uppenbart, att de spela en betydande roll i ekonomiskt hänseende. Därför kan man nog med största säkerhet säga, att om man tar hänsyn till alla på dessa förhållanden inverkan de faktorer, är det icke alls säkert, att man skulle ernå den avsedda besparingen för andra flottans ändamål genom att indraga skeppsgossekåren. Snarare torde man kunna säga, att det kommer ungefär att bli plus minus noll. Det går, som jag sade, icke direkt att visa detta i pengar, men det är en gängse uppfattning bland marinens målsmän, att det förhåller sig på detta sätt, och det finnes starka skäl för detta. Med säkerhet kan man åtminstone säga, att den merkostnad, som beräknas i den kungl. propositionen, är alltför högt tilltagen, men att, även om det skulle vara så, att skeppsgossekårens utbildning innebär ett något dyrare sätt för förvärvande av utbildat manskap och underofficerare vid flottan än om man går vägen genom de kontraktsanställda, man dock måste säga sig, att denna relativt ringa ekonomiska uppoffring är väl värd sitt pris genom det mera högt kvalificerade manskap och underofficerare, som man därigenom vinner.

Det anfördes också, såsom jag nämnde, som ett skäl i propositionen, att man skulle kunna ge mera erkännande åt det berättigade i yrkandet om skeppsgossekårens bibehållande, om det hade framträtt någon mera väsentlig skillnad beträffande tjänstedugligheten mellan dem, som kommit från skeppsgosse-kåren, och dem, som kommit från det kontraktsanställda manskapet. Utan att alls vilja underkänna det kontraktsanställda manskapets duglighet och tjänstbarhet måste man dock på grund av vunna erfarenheter säga, att här ligga de från skeppsgossekåren utbildade väsentligt före. Det visar sig ju redan av den förut av mig nämnda omständigheten, att underofficerarna till ungefär 80 procent befordras från skeppsgossekåren, och det visar sig för övrigt även på ett tidigare stadium. En undersökning omfattande åren 1931—1935 beträffande resultatet av underofficersutbildningen vid däcksavdelningen ger vid handen, att 16.1 procent av det karlskrivna manskapet men endast 1.7 procent av de kontraktsanställda uppnått kompetens för befordran till underofficer. Detta är icke någon tillfällighet. En motsvarande undersökning redan under korpralsutbildningen — alltså då båda kategorierna äro bundna genom anställningsvillkor — visar, att under åren 1925—1935 korpralskompetens vunnits av 65 procent av det karlskrivna, men endast 30 procent av det kontraktsanställda manskapet. Av undersökningen framgår alltså, att det förefinns en icke blott tydligt påvisbar utan även starkt markerad skillnad mellan det skeppsgosseutbildade och det kontraktsanställda manskapets tjän-

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

steduglighet. Det är den gedignare utbildningen och den underbyggnad i sjömanskap, som skeppsgossarna erhålla, som förorsakat denna skillnad.

Det har även gjorts åtskilliga andra invändningar mot ett bibehållande av skeppsgossekåren. Det har sagts, att det är icke rätt av staten att binda så unga personer som dem, vilka antas till skeppsgossar, till en så långvarig tjänstgöring, som de sedermera icke, även om de skulle vilja det, kunna komma ifrån. Det var ett argument, som med synnerlig stor skärpa från vissa håll framfördes under försvarsutskottets arbete och som gjorde ett visst intryck. Skeppsgossarna antagas i regel, sedan de fyllt 15 år — mellan 15 och 17 år. Undantagsvis kunna de antas efter fyllda 14 år, om de äro så pass försigkomna i fysiskt och övriga hänseenden, att det kan anses lämpligt att göra ett sådant undantag. I regel börjar emellertid rekryteringsåldern vid fyllda 15 år. Därefter skola de, sedan de blivit karlskrivna, stanna i flottan under 6 år, vilken tid emellertid av försvarskommissionen föreslogs skola förkortas till 5 år. Om emellertid en gosse, som antagits till skeppsgosse, icke kan finna sig till rätta utan, när han varit med en tid, kommer till den uppfattningen, att han tagit miste på yrke och icke kan finna sig till rätta med förhållandena — han tål till äventyrs ej sjön eller trivs ej av andra anledningar — så är det icke så, att han fasthålls såsom en slav under hela denna långa tid, utan det är alldeles naturligt, att, om en yngling verkligt allvarligt finner, att han ej kan finna sig i yrket, kan han såsom olämplig befrias från vidare tjänstgöring och få avsked.

Det är emellertid icke blott militär uppfostran, som skänks åt dessa skeppsgossar. De få även en mycket god allmänbildande utbildning. Man kan i detta hänseende säga, att skeppsgosseskolan är ett mellanting mellan den högre folkskolan och folkhögskolan. Att trivseln i regel är god inom skeppsgossekåren, det visar sig också därutav, att man i allmänhet har ett mycket stort överskott vid rekryteringarna. Man kan i medeltal beräkna 160 sökande utöver vad som årligen kan antas. Denna skeppsgosseskola har säkert även en mycket stor social betydelse, och det är många fattiga pojkar, som på detta sätt tagits om hand och fått en god och allsidig uppfostran och som där funnit sin utkomst. Det är betecknande att höra, att underofficerskåren, som till största delen själv genomgått skeppsgosseskolan, praktiskt taget enhälligt betygar, att det är en utomordentligt god skola och att den grundläggande undervisning, som där bibringas dem — både i militära och allmänbildande ämnen — är av beskaffenhet, att tillföra flottan en god underofficerskår, en underofficerskår, som står så utomordentligt högt som den svenska flottans underofficerskår.

Det har också sagts från en del håll, att sedan man numera icke har några seglande fartyg, vore det ganska naturligt, att det icke kan ha någon särskild betydelse, att man utbildar folk på segelfartyg. Det är ju givetvis så, att de direkta kunskaperna i att segla ett fartyg icke komma till användning numera på de moderna krigsfartygen, men det är icke detta, som är avgörande, utan det avgörande är, att tjänstgöringen på segelfartyg i och för sig är ett utmärkt uppfostringsmedel. Man vänjer dem vid sjön redan vid unga år och arbetet på seglande fartyg har en säregen förmåga att skapa duglighet, vakenhets och förmåga att reda sig i brydsamma förhållanden. Jag kan kanske i detta sammanhang få göra en avvikning. Jag vill hänvisa till de uttalanden, som ha förekommit i pressen från kofferdihåll därom att särskilt under brydsamma förhållanden är det av synnerlig vikt att även på de ångdrivna kofferdifartygen, överhuvud taget på alla fartyg, som drivas med andra hjälpmedel än segel, ha personal, som är väl sjömansutbildad. Särskilt har kla-

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

gats över att man numera på handelsfartygen icke har tillräckligt mycket folk, som förstår att manövrera en livbåt.

Mot påståendena, att skeppsgosseutbildningen numera icke har något värde, står, som jag redan förut har antytt, ett ganska enstämmigt utlåtande från alla marina myndigheter och från flottans kårer — både officers- och underofficerskåren. Det är betecknande, att under arbetet med försvarspropositionen ingen av de marina myndigheterna hördes vare sig officiellt eller under hand om betydelsen av det steg, som man hade för avsikt att taga, nämligen att föreslå avskrivandet av skeppsgossekåren.

Jag är för min del livligt övertygad om att man, om man fullföljer detta beslut, tar ett steg, som är i hög grad skadligt för flottans bemanning med verkligt dugligt folk. Det är i ekonomiskt avseende, som jag förut antydd, ingen betydelsefull sak. Det torde icke bli några nämnvärda merkostnader. Det är ju helt naturligt, att denna fråga fick en ganska kort och summarisk behandling under försvarskommissionens till kort tid koncentrerade arbete och att man därvid icke kunde medhinna något djupare ingående i detta ämne. Då emellertid alla utredningar, till och med försvarskommissionens, lämnat det enstämmiga resultatet, att skeppsgossekårens bibehållande är av synnerligt värde för flottan, ha vi motionärer ansett, att innan man tar steget att upphäva en så gammal institution som denna, är det skäl att göra en ingående undersökning. Naturligtvis har institutionen icke enbart eller kanske icke ens till någon del sitt värde i åldern, men en institution, som under många år ansetts, erkänts och i praktiken visat sig vara av synnerlig stor betydelse för flottan, torde det icke vara skäl att utan vidare kasta bort.

Vi ha ju icke vågat begära, att riksdagen mot sitt i fjol fattade beslut nu skulle vidtaga ett helt motsatt beslut. Det enda, vi begära, är som sagt, att denna fråga än en gång skall underkastas en mera ingående utredning för att utröna, huruvida de ha rätt, som säga, att kåren är en verklig tillgång för flottan, eller de, som säga, att denna tillgång icke är av det värde, att den bör bibehållas, och att följaktligen de medel, som det möjligen kostar mera, att bibehålla densamma, skulle kunna användas på ett bättre sätt.

Det är, som jag sade, icke någon stor fråga. Det är ingen fråga, som på något sätt kan anses bryta den antagna försvarsordningen. Det är en detalj i denna och det är helt naturligt, att beträffande en sådan detalj i ett så omfattande arbete som en ny försvarsorganisation man kan ta miste, liksom man även kan ta miste på andra mindre detaljer. Det är helt naturligt, och jag kan icke tänka mig, att försvarsministern, som själv en gång varit med om att uttala, att skeppsgossekåren är av synnerligt stort värde för flottan, och som genom sitt deltagande i majoritetens beslut inom försvarskommissionen skarpt och detaljerat motiverade detta, skulle på något sätt känna sig obehagligt berörd, om man nu vidtoge den åtgärden, att man inhiberade ifrågakavrande beslut i avvaktan på en grundlig utredning av frågan.

Har, som jag tror, skeppsgossekåren varit av verkligt stor betydelse för bemanningen av flottan, så bör den nu vara så mycket värdefullare för kadren inom flottan, som de, vilket torde vara allom bekant, för närvarande äro mycket hårt beskurna. Man har därför icke råd att avstå från den väl utbildade personal, som kan erhållas genom skeppsgossekåren.

Härtill kommer även, att skeppsgossekåren under goda ekonomiska tider, då det kan bli svårt att rekrytera de kontraktsanställda, utgör en utmärkt säkerhetsventil för rekryteringen. Det har, som jag förut sagt, aldrig varit någon svårighet att rekrytera skeppsgossekåren. Man kan få flera än man vill ha. Är det då skäl att upplösa denna kår för att möjligen efter några år återigen få ta upp den?

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

Vad vi nu begära, är således endast en ytterligare utredning om denna sak, som enligt min åsikt har varit föremål för ett beslut, som icke varit tillräckligt övertäget. Det har sagts, att riksdagen måste hålla på sina en gång fattade beslut. Jag tror emellertid, att då det är så pass starka skäl för en undersökning av denna fråga, som obestriddigen föreligga, borde det vara riksdagen mera värdigt att åter ta upp frågan till behandling än att nu vidhålla det förut fattade beslutet, som enligt min övertygelse kan komma att lända till betydlig skada för flottan och dess bemanning — således även för flottans krigsduglighet.

Om riksdagen bifaller detta beslut, bör därav vara en följd, att man får rekrytera skeppsgossekåren med en första klass även innevarande år. Det är ju givet, att skulle en sådan undersökning leda till att man bibehåller skeppsgossekåren, kan det icke vara lämpligt eller klokt att under avvaktan på detta beslut nu bryta sönder organisationen.

Jag vill till slut påpeka, att försvarskommissionens förslag beträffande skeppsgossekåren innebar en viss modernisering av densamma. Man skulle sammanföra hela skeppsgossekåren till en enhet, en enda kår i Karlskrona. Det har varit rätt stora strider härom, och det har även nu yrkats på att en avdelning av skeppsgossekåren fortfarande skulle vara i Marstrand. Jag tror för min del ej, att detta har skäl för sig, utan att det är lämpligare att sammanföra kårerna i Karlskrona. Det avses också i viss mån en modernisering av undervisningen. Vidare skulle de karlskrivna skeppsgossarna, som nu efter karlskrivningen ingå såsom första klassens sjömän och således bliva jämställda med de nyantagna kontraktsanställda, i stället på grund av sin bättre utbildning direkt inträda såsom andra klassens sjömän, och man skulle såsom redan förut nämnts, förkorta den tid, under vilken de efter karlskrivningen äro skyldiga att tjänstgöra vid flottan, från 6 till 5 år.

Jag är så livligt övertygad om att ett genomförande av 1936 års beslut skulle lända till skada för flottan och således för hela riksförsvaret, att jag vågar varmt vädja till kammaren att nu fatta det beslut, att man inhiberar beslutet om skeppsgossekårens upphävande och underkasta denna fråga en förnyad granskning.

Med denna motivering, herr talman, tillåter jag mig att yrka bifall till den reservation, som är fogad vid denna punkt.

Häri instämde herr *Trygger*.

Herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman, mina herrar! Skeppsgossekårens vara eller icke vara är en mycket omdebatterad fråga, och jag kan erinra om att det är många år sedan den föregående ärade talaren och jag började dryfta detta spörsmål.

Genom den ärade talarens yttrande gick det, om jag fattade honom rätt, som en röd tråd, att genom att bibehålla skeppsgossekåren skulle man i själva verket göra det billigare för den svenska flottan att utöva sin verksamhet, eller med andra ord: inom den kostnadsram, som var tilldelad den svenska flottan, skulle man få mer valuta för pengarna om vi hade skeppsgossekåren kvar än om den droges in.

Denna uppfattning motsäges emellertid av de uträkningar, som den svenska flottans egna experter gjort.

Den ärade talaren vände sig mot en del uträkningar i denna fråga vilka icke skulle ha granskats av sakkunniga myndigheter. Jag kunde inte höra om han avsåg de uträkningar, som jag återoppar, eller försvarskommissionens uträkningar. Jag är mycket väl medveten om att förebräelser i vissa avscenden

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

kunna göras gent emot försvarskommissionen, men försvarskommissionen behöll ju dock skeppsgossekåren, och således kunna ju knappast anmärkningarna — om de avse kommissionen — på denna punkt vara riktiga.

För att visa att det redan under försvarskommissionens behandling av frågan framkom omständigheter som i viss mån talade för skeppsgossekårens slopande skall jag rekapitulera händelsernas gång i försvarskommissionen. Första gången jag gjorde upptäckten, att skeppsgossekåren kunde ställas utanför när man icke hade tillgång till vilken kostnadsram som helst, var i samband med en i försvarskommissionen företagen utredning om hur den svenska flottan skulle se ut inom en kostnadsram av 31.5 miljoner kronor. Kostnadsberäkningen därvidlag gjordes av två av den svenska flottans officerare, fullkomligt fria från annat militärt inflytande, från civilt inflytande och från varje direktiv från försvarskommissionens sida. Den enda förutsättningen var att utröna, vilken flotta vi skulle kunna få inom en kostnadsram av 31.5 miljoner. Och när dessa två sakkunniga personer — om de tagit andra till sin hjälp vet jag inte — bedömde spørgsmålet hur man skulle få det mesta möjliga inom den angivna summan, kommo de bl. a. till det resultatet att de drogo in skeppsgossekåren. Sedan kom ju försvarskommissionens utlåtande enligt vilket kåren skulle bibehållas. Till försvarskommissionens majoritet, som dikterade utlåtandet, hörde även jag, och vi sade allt det vackra om skeppsgossekåren, som herr Borell här säkerligen citerade fullkomligt riktigt.

Den kungl. propositionen till föregående års riksdag hade en högre kostnadsram för flottan än 31.5 miljoner, men trots detta kom såvitt jag vet även denna gång flottans folk vid försöket att inom den givna kostnadsramen få ut det mesta möjliga till det resultatet, att de ströko bort skeppsgossekåren.

Jag måste erkänna att efter denna nya »bakläxa», som jag fick från de sakkunnigas sida, kunde jag icke längre vidhålla min ståndpunkt i försvarskommissionen. Jag har sålunda verkligen kommit till en ändrad uppfattning på denna punkt, och det må ju vara envar tillåtet att ändra mening, om man finner sig ha fått ett klarare ljus över en fråga än man från början måhända haft.

Jag kommer sedan över till skeppsgosseinstitutionen som sådan och går då även in på den rent humanitära sidan av saken. Jag har här i min hand formuläret till ett kontrakt, som de unga sökande underteckna gentemot chefen för vederbörande kår. Därvid skriva de under en punkt som lyder: »Samtidigt erkänner jag mig äga kännedom om utbildningstidens längd vid skeppsgossekåren samt om de förpliktelser beträffande tjänstetid vid sjömanskåren, som en karlskrivning till sistnämnda kår medför.» Och i fortsättningen följer sedan denna punkt som närmare angiver, vad dessa pojkar på — som herr Borell nämnde, 15—17 år — om de äro starka och försigkomna kunna de till och med vara yngre än 15 år — förklara sig äga full kännedom om: »Utbildningstidens längd vid skeppsgossekåren är i regel omkring 2¹/₂ år, varefter skeppsgosse, som erhållit godkänt betyg, överflyttas till flottans sjömanskår (karlskrives till någon av yrkesgrenarna artilleri-, signal-, torped-, min-, undervattensbåt- eller radiomatros), och är skyldig att kvarstå i tjänst 6 år räknat från den första oktober det år överflyttningen eller den s. k. karlskrivningen ägt rum. Hela anställningstiden blir således omkring 9 år.»

Jag frågar om man inte nödgas medge, att vi kommit så långt här i landet, att man inte gärna binder femtonåriga pojkar för nio år framåt.

Här har talats om att underofficerskåren i större utsträckning rekryteras genom skeppsgossekåren än på annat sätt. Detta kan vara sant och riktigt, men det är också fullt naturligt. När en pojke rekryteras vid 15 år blir han ju löst från kontraktet vid 24 år, rekryteras han vid 17 år blir han fri från detsamma först vid 26 års ålder, och då skall han avgöra vad han skall ägna

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

sig åt. Andra unga män taga ställning till det problemet redan vid 18—20 år. Den som lämnar skeppsgossekåren är med andra ord för gammal att slå in på en annan levnadsbana än den han kommit in på redan vid 15 år, och följaktligen återanställer han sig vid flottan. Det är helt naturligt att det här föreligger ett faktiskt tvångsläge för honom. Det är nämligen i stort sett den enda väg han har möjlighet att gå och den enda plats, där han har större utsikter att kunna stanna, även om anlagen och lusten i själva verket skulle peka åt annat håll.

Jag vill berätta för herrarna, samtidigt som jag försäkrar att jag annars inte är svag för sådan, att för inte många veckor sedan var en moder hos mig och var så upprörd att hon grät därför att hon och hennes son inte kunde få råkas. Han hade blivit bortackorderad och av sin målsman blivit skickad till skeppsgossekåren. Nu hade emellertid modern fått sin ställning förbättrad och hon ville ha sonen i hemmet. Det gick icke för sig, han tillhörde nämligen skeppsgossekåren i Karlskrona.

Det är inte för att måla svart på väggen, som jag säger detta, utan för att ge en bild av hur läget i många fall är. Och jag tror uppriktigt sagt, i full känsla av det ansvar jag har och i full förståelse för vårt försvars krav, att vi kunna undvara denna gamla anställningsform. Vi kunna faktiskt undvara ett system, varigenom pojkar i femtonårsåldern bindas för en tjänst på nio år. Om äldre människor, som fått ett mognare omdöme, vilja göra det, så må det ju vara hänt, men i så unga år kan det alltför lätt hända att man hinner komma på andra tankar under tiden.

Jag kommer nu till frågan om rekryteringen. Rekryteringen i höst gick dåligt i Karlskrona. Jag ansåg genast jag hörde talas om detta, att det måste på något sätt ha förfarits felaktigt. Rekryteringen gick ju lätt här i Stockholm. Detta kunde kanske bero på att en del unga män hellre önskade vistas i Stockholm än i Karlskrona, men det kunde också konstateras att rekryteringen gick lätt även vid andra truppförband. Man hade nämligen ett överskjutande antal sökande vid vissa truppförband, och av dessa överfördes ett hundratal till andra truppförband. Jag kan som min uppfattning säga, att rekryteringen i Karlskrona i höst påbörjades för sent och pågick för kort tid. Vidare fästes min uppmärksamhet vid att man icke i tillräcklig grad tog till hjälp de möjligheter, som finnas här i landet i form av arbetslöshetsbyråer, civila anställningsbyråer och rekryteringsombud. När man efter jul och i januari förnyade aktionen för rekrytering i Karlskrona blev resultatet, att man till 120 platser fick 834 sökande.

Det är uppenbart att herr Borell har rätt i att från skeppsgossekåren komma de allra flesta av våra underofficerare med tjänst på däck. Däremot är jag inte säker på att det finns något fall — i varje händelse är det vid ytterst få tillfällen — då ur kåren rekrytering skett till maskinavdelningarna. Och utbildningen vid maskinavdelningarna är dock den, som ger de bästa förutsättningarna när vederbörande en gång lämnar flottan och tänker söka civilanställning. Överhuvud taget tror jag att det även om man slopar skeppsgossekåren skall gå mycket lätt att rekrytera det folk flottan vill ha, även när det gäller s. k. däckfolk.

Jag måste slutligen säga att jag inte förstår vad en utredning skulle kunna komma till för annat resultat än att konstatera, att det föreligger olika uppfattningar och olika ståndpunkter, precis som det är här i dag. Frågan avgjordes förra året, och jag för min del fasthåller vid det beslut, som då fattades. Då frågan diskuterades förra året hade, som herr Borell mycket riktigt pekat på, försvarskommissionen en annan uppfattning, men dess ståndpunkt har jag nödgats ta under ny omprövning och så småningom har jag på fullt allvar kom-

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)
mit till den uppfattning jag nu har. Och i synnerhet som man nu och i framtiden får räkna med en bestämd kostnadsram för flottan skulle jag helst se, att utskottets förslag nu bifalles och att denna sak därmed blir definitivt avgjord.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Det förhåller sig ju så, som framgår av handlingarna och som det också upplysts om här, att riksdagen i fjol fattade beslut om att avveckla skeppsgossekåren. I samband med den upplysningen skulle jag vilja tillägga att om de, som nu önska att skeppsgossekåren skall fortleva, gjort lika mycket för att förhindra ett dylikt beslut i fjol som de gjort för att upphäva det i år, skulle måhända debatten i fjol ha kunnat bli en smula livligare och mer uttömmande än vad den blev. Emellertid har den energi och det intresse, som visats av dem, vilka hävda att man skall bevara skeppsgossekåren, nu gjort att vi, som närmast haft hand om denna sak i statsutskottet, gjort oss avsevärd möda att verkligen utröna vad det fanns för underlag för dessa försäkringar om att man skulle göra skada ifall skeppsgossekåren avvecklades enligt det i fjol fattade beslutet. Detta gjorde att vi både här i Stockholm och nere i Karlskrona försökte få klarhet över frågan, och jag kan heller inte neka till att man varit synnerligen meddelksam och lämnat oss alla upplysningar. Det är riktigt, som herr Borell upplyste, att myndigheterna i allmänhet haft den uppfattningen, att skeppsgossekåren borde bevaras. Jag för min del har under de år jag haft med försvaret att göra med stor försiktighet hört på vad myndigheterna sagt, icke därför att jag på något sätt vill underkänna deras sakkunskap, utan därför att jag kommit underfund med att om det gäller att avskaffa en sak, som är föråldrad och som har tjänat ut, så är det mycket svårt att komma till rätta med dem. Jag skulle kunna dra fram otaliga exempel, som bevisa just detta påstående.

Jag skall emellertid inte efter försvarsministerns klarläggande av frågan gå in på alltför många detaljer. Jag hade för min del intresse av att diskutera denna fråga även med handelsflottans representanter, och jag har talat med folk, på vars omdöme jag för min del sätter mycket stort värde. Jag tänkte nämligen att eftersom det ju kan anses vara en för liten uppgift att upprätthålla skeppsgossekåren för den rekrytering enbart åt flottan, som det här är tal om, kunde man, om man bevarade skeppsgossekåren, kanske vidga ramen för den, så att den kunde få igen något av vad den förlorat. Jag vände mig alltså till representanter för handelsflottan, på vilkas omdöme jag litade, och frågade om man inte skulle kunna tänka sig skeppsgossekåren utvidgad, så att man fick den att tjänstgöra som någon slags förskola även för sjömän i handelsflottan. Jag fick emellertid det bestämda svaret från dem, som jag kom i förbindelse med, att för deras del tillhörde skeppsgossekåren det förflutna.

Detta gör att jag, utan att behöva tala om historik och annat, kan koncentrera mig till två punkter, rekryteringen och den högre folkskoleundervisning, som skeppsgossekårens pojkar skulle få. Jag kom då till det resultatet, att kåren icke är behövlig för rekryteringen. Om det skulle vara någon brist därvidlag vore det ju bäst att täcka den på det sättet att man lät alla, som blevo kontraktsanställda, få den undervisning, som kan vara behövlig, gemensamt med alla dem, som äro anställda utan att gå vägen genom skeppsgossekåren. För övrigt skulle jag vilja tillägga, att om man låter flottan ha en förskola inom skeppsgossekåren, varför skulle inte andra försvarsgrenar kunna uppställa samma anspråk? Varför skola de vara utan en dylik förskola, som de med samma fog kunna begära för sin del? Jag tyckte i alla fall att det var intressant att höra på talet om den högre folkskolan, men när jag dryftat den

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

saken med åtskilliga kom jag till det resultatet: varför skall man egentligen ha en skola för ett så litet antal som 150 ynglingar årligen? Kunna inte dessa gossar föras över till andra skolor och gemensamt med deras lärjungar få sin utbildning? Jag tror inte att någon av dessa uppgifter är av den betydelse, som här framhållits av den förste talaren, herr Borell. Jag tycker att han i sitt intresse för skeppsgossekåren, som jag mycket respekterar, ändå kommer till vissa överdrifter, som jag inte kan blunda för.

Sedan talar man om att skeppsgossekåren existerat så och så lång tid. Det kan vara mycket möjligt, att man bör ta hänsyn därtill, men just det kan också tjäna som bevis för att den inte längre har någon uppgift att fylla.

Herr försvarsministern var inne på en sak, som också intresserat mig rätt mycket och som föranledde mig att framställa vissa frågor, när vi voro nere i Karlskrona; jag syftar på den långa anställningstiden. I likhet med herr statsrådet anser jag nämligen, att det är olämpligt att anställa gossar på åtta, nio långa år, under den tid de skola danas — det blir nu visserligen inte mer än åtta år, men det är ju i alla fall en mycket lång tid. Nu upplyste man oss emellertid i Karlskrona, att gossarna under vissa omständigheter kunna bli fria, om de inte äro lämpliga. Jag bad en av officerarna redogöra för hur många instanser man behövde passera för att slutligen nå fram till befrielse. Han gjorde det, och jag måste säga, att även om det ju kan lyckas — det vill jag inte bestrida — så föreföll det som om det var en mycket besvärlig tågordning man hade att genomvandra, innan man kunde få denna befrielse.

Jag har icke, herr talman, någon lust att räkna upp en hel rad detaljer. Jag anser att frågan är klar för vår del, som anse, att man bör fasthålla vid förra årets beslut. Vi ha en bestämd ståndpunkt, som vi fattat efter grundlig undersökning, vilken vi verkställt, ehuru beslut fattades redan i följ. Jag kan således icke för min del rekommendera kammaren att upphäva detta beslut utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Gustafsson, Per: Herr talman! Jag hade också tillfälle att deltaga i resan till Karlskrona och fick där tillfälle att se, hur skeppsgossarnas utbildning bedrevs. Jag har ingen anmärkning att göra mot skeppsgossarna. De skötte sig utmärkt, såvitt jag kunde förstå, men det var ju knappast heller något annat att vänta. Saken ligger emellertid, såsom framhållits av några av de föregående talarna, på ett helt annat plan.

Herr Borell anser, att skeppsgossekåren är nödvändig för att säkerställa rekrytering till flottan, men därmed följer också oeftergivligt det tvång, som en skeppsgosse ikläder sig, att, när själva skeppsgosseskolan slutar, alltfört vara bunden vid flottan. Det tvånget kan icke strykas bort, om rekryteringen skall kunna säkerställas genom skeppsgossekåren. Det är emellertid enligt min mening — och som vi hörde är herr försvarsministern av samma uppfattning — icke riktigt att tvångsvis anställa en pojke vid femton års ålder. Jag har ingenting emot utbildningen i skeppsgosseskolan, men jag anser, att om svenska staten vill ordna en sådan utbildning, skall den icke vara direkt sammanhängande med flottan. Det har, såvitt jag kunnat finna, också visat sig, att det går att rekrytera sjömanskåren utan denna institution.

Det har också nämnts, att det skulle vara så mycket bättre med skeppsgossar än med kontraktsanställda för rekrytering av underofficerare, och man har åberopat, att 80 à 90 procent av däcksunderofficerarna äro f. d. skeppsgossar. Ja, men är proportionen densamma inom sjömanskåren, från vilken dessa underofficerare rekryteras, så är det helt anturligt, att procenten blir densamma där. Jag kan icke finna, att det på minsta sätt utgör något bevis för att det är nöd-

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

vändigt att bibehålla skeppsgossekåren. Enligt den motion, som väckts i ämnet och som herr Borell nyss har omnämnt, skulle kostnaderna för budgetåret 1939/1940 uppgå till 378,000 kronor. Det tror jag nog är riktigt, i den mån kostnaderna verkligen beräknats, men däri ingå icke kostnader för avlöning till den befälspersonal, som säkerligen utöver nu befintlig personal måste beräknas för en skeppsgossekår. I verkligheten uppgå därför kostnaderna för en bibehållen skeppsgossekår till cirka 600,000 kronor. Nu har det i vinter visat sig, att det går mycket lätt och bra att rekrytera den för flottan erforderliga personalen på samma sätt som för andra försvarsgrenar, och det blir icke sämre manskap av de kontraktsanställda än av de karlskrivna skeppsgossarna — jag har då icke hört någon våga göra ett motsatt påstående. Under sådana omständigheter förefaller det mig, som om skeppsgossekåren, med all aktning för vad den betytt, jämlikt fjolårets beslut kan avvecklas.

Det har sagts, att pojkar måste gå till sjöss mycket tidigt för att få sjövana. De måste börja vid femton års ålder. Det lär ha varit så även för sjökadetterna förr i tiden, att de måste ut vid unga år. Emellertid har det under de sista tjugufem åren varit så ordnat, att de blivande sjöofficerarna icke antagits till kadetter och gått till sjöss förrän efter avlagd studentexamen, d. v. s. tidigast vid aderton års ålder. Har man lyckats att göra dugande sjömän av dem, så kan jag icke förstå annat, än att det skall gå att göra det även av de ynglingar, som vid aderton års ålder anställas i sjömanskåren. Det förhåller sig också så, att även om officers- och underofficerskåren anse skeppsgossekåren erforderlig, så dela icke alla dess medlemmar denna uppfattning, och i det av underbefälsförbundet avgivna utlåtandet över försvarskommissionens betänkande, vilket utlåtande redan i fjol torde hava tillställts riksdagens samtliga ledamöter, har en annan uppfattning kommit till synes. I sitt yttrande framhåller underbefälsförbundet beträffande skeppsgosseinstitutionen, efter att ha omnämnt, att kommissionen ansåg, att bibehållandet av skeppsgossekåren vore förenat med stora fördelar: »förbundet är däremot av den uppfattningen, att dessa fördelar äro tvistiga». Jag skall icke citera mer än som är nödvändigt ur yttrandet, men längre fram kommer förbundet till slutsatsen, att det ställer sig starkt tvivlande till nyttan och ändamålsenligheten av skeppsgossekårens bibehållande, och framhåller bl. a. följande, som tidigare omnämnts här i debatten: »De anställningssökande till skeppsgossekåren hava icke möjlighet att söka sig till annan gren av försvaret, då de äro alltför unga här för, och deras motiv hänföra sig oftare till andra förhållanden än till ett moget övervägande, huruvida anställningen kan beräknas medföra trygghet för framtiden. Följden har också i många fall blivit, att före detta skeppsgossar vid mognare ålder beklaga, att de vid så unga år bundits vid kontrakt om nioårig militärtjänst, och alltså icke haft möjlighet att inrikta sig på annan levnadsbana, förrän de nått fram till i regel 24 års ålder.» Detta är den uppfattning, som uttalats från det hållet, och det synes mig också böra tillmätas värde. Från förespråkarna inom flottan för skeppsgossekårens bibehållande har det visserligen framhållits, att om någon karlskriven f. d. skeppsgosse vill avgå från sin tjänst, därest han erhållit någon lönande civil sysselsättning eller dylikt, innan kontraktstiden är slut, så går det för sig, men detta torde icke alltid vara möjligt. Jag har erhållit en uppgift — den bygger på offentliga handlingar och behöver således ej betvivlas — att det i förra månaden var tre f. d. skeppsgossar, vilkas anställningstid i sjömanskåren icke skulle utgå förrän den 1 oktober i år eller år 1938, som sökte bli fria dessförrinnan, emedan de hade erhållit goda platser vid statens järnvägar och i andra institutioner, och de önskade tillträda dem med detsamma, ty om de stannade anställningstiden ut, så skulle de, även om de finge tillträda den nya statstjänsten nästa vår, icke få

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

räkna sig till godo sin tjänst i flottan, vilket däremot vore fallet, om de finge tillträda platserna nu. Detta har emellertid kårchefen nekat dem.

Jag tror icke att det skapar någon god anda eller är ägnat att underlätta rekryteringen vid försvarsväsendet, om man uraktlåter att ta hänsyn till de personer, som önska lämna detsamma — exempelvis de nyssnämnda ur sjömanskåren — för att få civil anställning, och reser hinder i vägen, så att de lida men, i stället för att tillmötesgå deras önskemål. Nu vill jag tillägga, att Kungl. Maj:t i alla fall medgivit, att dessa tre personer skola få avgå ur tjänsten för att tillträda de platser, som nu stå öppna för dem. Detta finner jag vara riktigt och naturligt.

Allt detta sammanlagt har, när jag försökt tränga in i problemet — jag är ju icke sjöman och känner heller icke närmare till arbetsförhållandena till sjöss — lett mig till den slutsatsen, att det avgörande, som på grundval av Kungl. Maj:ts framställning träffades i fjol, nog var riktigt, och därför kan jag icke se, att det finnes något skäl för oss att i år upphäva detta beslut.

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet karakteriserade mitt föregående uttalande så, att den röda tråd, som gick igenom detsamma, var att det skulle bli billigare för flottan, om man bibehölle skeppsgossekåren och den därigenom erhållna rekryteringen, än om man avstode från skeppsgossekåren och ginge över till kontraktsanställning i full omfattning för rekrytering av flottan.

Jag har icke uttryckt mig på det sättet, herr statsråd. Tvärtom betonade jag, att väl vore det anledning att antaga, att den kostnadsberäkning, som låg till grund för försvarspropositionen, var för hög, om man toge hänsyn till alla de omständigheter, som inverkade på denna fråga, men att, även om kostnaderna skulle bli något högre, om man utbildar personal genom skeppsgossekåren, än om man enbart anlitar kontraktsanställning för rekrytering av manuskåren och underofficerskåren, har nog skeppsgossekårens bibehållande ett däremot svarande mervärde.

Det har sagts av en talare, att det vore underligt, att flottan skulle behöva en särskild förskola, då de andra vapnen icke behöva något motsvarande. Ja, de andra vapnens män leva ju sitt liv och göra sin gärning i stort sett på det element — jorden — som de äro vana vid, medan däremot flottans män komma ut i ett alldeles nytt element, som kräver längre tid att vänja sig vid och kunna arbeta i. Det är nog en erfarenhet, som har gjorts icke blott av flottan utan även av handelssjöfarten, att det är nyttigt för dem, som skola ägna sig åt sjömansyrket, att i god tid och vid unga år börja arbeta i yrket och vänja sig vid detsamma. Beträffande handelssjöfarten veta vi ju också, att pojkar i regel vid mycket unga år börja utbilda sig för att bli fullt färdiga sjömän.

Herr försvarsministern sade, att han måst korrigera sin tidigare uppfattning från försvarskommissionen, sedan han hade erfarit, att flottans representanter själva ginge med på att avskryva skeppsgossekåren. Det är nog sant, att de representanter för flottan, som voro med om att utarbета försvarspropositionen, gingo på den bogen, men det berodde förmodligen därpå, att de arbetade under trycket av det strängt beskurna anslaget och för sin del ansågo, att detta anslag möjligen skulle kunna utnyttjas på effektivare sätt för flottan. Men detta var icke flottans ansvariga myndigheter, och det var icke det stora flertalet av officerskåren eller underofficerskåren.

Herr försvarsministern anförde ytterligare, att om man nu ställer till med en ny utredning, kommer man dock säkerligen till precis samma resultat. Är detta så säkert? Om man gör en ny utredning, få ju flottans myndigheter tillfälle att yttra sig. Man får tillfälle att sakligt granska frågan om kost-

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)
nadsberäkningen. Jag vill icke gå i god för vare sig den kostnadsberäkning, som har anförts av försvarskommissionen, eller den, som har fogats vid motionen, men det är just detta, som tarvar en undersökning, och många skäl — även de indirekta omständigheter, som här inverka — tala för att merkostnaden icke på långt när blir den, som uppgavs i försvarspropositionen.

Det frågas också, varför man för en så liten kår skall ha en särskild civil utbildning. Det är väl helt naturligt, att när man samlar en sådan kår av pojkar, så måste man ge dem även allmänbildande utbildning, och att denna utbildning är synnerligen värdefull och god lär väl ingen bestrida. Ingen lär väl heller bestrida, att genom skeppsgossekåren, som jag förut sagt, många fattiga pojkar tagits om hand och fått en mycket god uppfostran samt kommit i goda ställningar.

Det har upprepats, både av herr statsrådet och av övriga talare, att det är olämpligt att anställa pojkar vid så unga år och sedan hålla dem kvar under en lång tid. Det är väl så, att man i allmänhet inriktar sig på ett visst yrke efter avslutad folkskola eller ungefär vid den ålder, då skeppsgossar antagas. Vi frågade i Karlskrona — herr Gustafsson har tidigare omnämnt besöket där — hur man bar sig åt med pojkar, som icke trivdes, och då förklarade nuvarande chefen för kåren, som från alla håll vitsordas som en mycket förständig chef, att om någon icke trivdes och det verkligen var allvar och icke en tillfällig nyck, så hade man givetvis icke någon anledning att tvinga honom kvar vid kåren. På fråga, om det hände ofta, svarade han, att han icke hade någon närmare erfarenhet — jag tror det bara hade förekommit ett fall inom hans erfarenhet, då någon begärt att få bli entledigad. Han sade vidare, att trivseln bland pojkarna var utomordentligt god och att de förra skeppspojkarna ofta plögade giva uttryck åt sin uppfattning om skeppsgossekåren och dess betydelse för flottan. Att skolan inom den allmänna meningen åt-njuter förtroende visar sig också av lättheten att rekrytera densamma.

Såsom ytterligare skäl för skeppsgossekårens bibehållande har jag tidigare anført, att den utgör en säkerhetsventil i rekryteringshänseende. Men detta är ingalunda huvudsaken. Det är ingalunda huvudskälet för skeppsgossekårens bibehållande, utan huvudskälet är, att flottan icke på något annat sätt kan få en tillnärmelsevis lika *god* rekrytering som genom skeppsgossekåren och icke få i sin tjänst personer, som från början äro inriktade på att ha sin livsgärning vid flottan. Det är uppenbart, att detta är av utomordentligt värde.

Jag förstår ju, att jag här talar för döva öron, men jag måste säga, att det beslut, som nu kommer att fattas, är beklagligt för Sveriges flotta. Det är beklagligt, att man på detta sätt skall ytterligare försvaga dess krigsberedskap.

Herr Englund: Herr talman! Då jag dristat anteckna mig bland reservanterna på denna punkt i statsutskottets utlåtande, skall jag be att få yttra några ord.

Den redogörelse för ärendets tidigare behandling, som herr statsrådet nyss lämnade här, och hur det kom sig, att skeppsgossekåren var avlägsnad i försvarspropositionen till 1936 års riksdag, var naturligtvis riktig. Vi, som i fjol sutto i det särskilda utskottet, hade ju en känsla av att denna fråga hörde till de periferiska, som där av naturliga skäl ägnades mindre uppmärksamhet än andra, mera centrala frågor i försvarsreformen. Då jag under första avdelningens behandling av denna fråga i år har nödgats intaga en annan ståndpunkt än den som vi allmänt intogo i försvarsutskottet förra året, får jag väl säga som herr statsrådet sade, att jag inte kan hjälpa, att jag i varje fall på den

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

punkten har kommit till den ändrade övertygelsen, att jag tycker det hade varit påkallat, att man åtminstone vilade på hanen ett år och gjorde den undersökning om möjligheten att omlägga skeppsgosseinstitutionen, som innefattas i den nu föreliggande reservationen. Jag är nämligen för min del rädd för att riksdagen här står i begrepp eller redan har börjat att sila mygg för att sedan, om några år, svälja kameler, som ordspråket lyder.

Man beräknade förra året, att man genom att avskaffa skeppsgossekåren skulle för andra, mera nödvändiga ändamål inom sjöförsvaret och marinen kunna få till förfogande det belopp, som man där kunde spara och som uppskattades till 630,000 kronor. Riktigheten av dessa beräkningar, som gjordes i försvarspropositionen förra året, bestrides nu av den sjömilitära sakkunskapen. Jag skall i det sammanhanget icke fördjupa mig i siffror utan hänvisar till senaste marshäftet av tidskriften »Vår Flotta», där man gått in på det spörsmålet och gör gällande, att både utgångspunkterna för beräkningarna och betraktelsesättet äro felaktiga. Jag vågar som sagt icke yttra mig därom. Det är förresten skeppsgossekårens chef, kommandörkapten Måhlén, som i en rätt lång uppsats gått in på denna sida av saken.

Kamrarna ha emellertid i dag fått en påminnelse om att dessa 630,000 kronor nog icke äro en absolut tillförlitlig siffra genom den proposition, som har utdelats och som gäller skeppsgossekårens första avvecklingsskede. Det är ju nämligen så, att det icke är enbart officerare och militäranställda, som tjänstgöra vid denna institution, utan det är även en hel del civila personer, som skola ersättas. Jag tittade helt flyktigt på saken. De skola, om det är möjligt, överföras till annan statstjänst, men om det icke går, skola de föras på övergångsstat. Om jag icke såg fel, rörde det sig beträffande Marstrandsskolan om ett belopp på 35,000 kronor. När sedan alla de lärare, som äro anställda för att undervisa vid skeppsgosseskolan i Karlskrona — det är visst 8 civila och en rektor — komma i samma predikament, att de få lov att lämna sin anställning, så lär väl statsverket självklart, eftersom de inneha ordinarie anställning, antingen avlöna dem på övergångsstat eller på annat sätt, och det är icke så säkert, att de kunna överföras till andra undervisningsanstalter.

Då jag emellertid, herr talman, antecknade mig som reservant på denna punkt, berodde det därpå, att jag blivit varmt intresserad för ett uppslag, som chefen för marinförvaltningen, amiral Åkermark, framlade i en promemoria vid besöket i Karlskrona, nämligen att man borde överväga tanken att omvandla skeppsgossekåren till en högre folkskola för sjömansyrket. Nu kommer väl herr Johan Nilsson med den invändningen: Varför skall man icke ha sådana skolor även för andra militära yrken? Ja, det finns något, herr Johan Nilsson, som heter, att man icke skall göra falska jämförelser, men jag tror, att herr Johan Nilsson gjorde sig skyldig till en sådan. För min del tror jag man har rätt att säga, att den enda riktiga jämförelsen här är den, att sjömansyrket är avgränsat liksom andra yrken. Jag tänker därvid icke bara på flottan, utan även på handelsmarinen. Och nu är det ju ändå så, att man ute i landet är i full färd med att omvandla de gamla allmäninriktade högre folkskolorna till yrkesbetonade högre folkskolor med ett allmänbildningsmål, som ligger högre än det den högre folkskolan i allmänhet hittills haft och med en yrkesutbildning, som kan erbjuda den manliga ungdomen en massa olika yrken att välja på. Då tycker jag för min del att det icke vore orimligt att taga under övervägande, om icke även sjömansyrket borde ha en yrkesskola; jag hoppas verkligen, att jag icke har misstagit mig i den uppfattningen, men jag har sysslat ganska mycket med undervisnings- och skolfrågor under det sista årtiondet, så jag tror mig ha ett visst omdöme. Nu anmärker herr Johan Nilsson, att han just på den punkten har förhört sig med en del, man får väl antaga,

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

auktoritative personer inom handelsflottan, och de ha vinkat med kalla handen och sagt: »Det där saknar allt intresse!» Jag tror man vågar säga, att det i och för sig är bra, att herr Johan Nilsson visat intresse för den sidan av saken, men om det skall avvisas, bör det väl, tycker jag, ändå ske på litet mer auktoritativa grunder. Jag anser, att handelsflottans män borde ha anledning att tänka på den saken, ty även för våra kofferdifartyg bör det vara av stort värde att kunna rekrytera sitt manskap bland folk, som har fått en hygglig utbildning i lämpliga läroanstalter. Huruvida en dylik utbildning skall kunna knytas till en reformerad skeppsgosseinstitution är naturligtvis ytterligt svårt att bedöma, men då jag anslutit mig till reservationen har det varit bland annat av det skälet, att jag ansett denna tanke vara värd en undersökning, synnerligast som jag är tämligen övertygad om, att de optimistiska beräkningar, som man här gjort, att indragningen av skeppsgossekåren ekonomiskt skulle kunna tillföra marinen fördelar på annat sätt, när det om några år kommer till kritan, skola visa sig vara ganska löst fogade.

Jag tog mig för, herr talman, att skaffa skolreglementen för flottans manskaps- och skeppsgosseutbildning, och jag jämförde dessa skolschemata och allt annat vad där fanns med en hel del i min ägo befintliga moderna reglementen för högre folkskolor som ha reformerats under de senaste åren, och jag vågar påstå att den allmänna utbildning som ges inom skeppsgossekåren icke är dålig. Den behöves icke förändras särskilt mycket för att fylla tämligen långt gående anspråk. Detta stärker i varje fall min uppfattning, att amiral Åkermarks propå icke var så verklighetsfrämmande.

Herr statsrådets argument mot den långa anställningstiden, ett argument som även spelade en viss roll vid försvarsutskottets diskussion om denna sak förra året, innehåller naturligtvis en hel del av mycket stor betydelse, men det är å andra sidan uppenbart att om missförhållanden äro förknippade med den långa anställningstiden, så kan man få dem ur världen. Det är väl ingenting som behöves vara inskrivet i statuterna för alla tider, och även om man icke nu kan komma förbi herr statsrådets argument, så går det att ändra på dessa förhållanden.

Jag är ju landkrabba kanske mer än någon annan, eftersom jag bor så långt inne i landet, att man brukar fråga vilka sjöstridskrafter vi skola ha på sjön Runn utanför Falun, men jag har fått det intrycket att man på ett underligt sätt underskattar betydelsen av sjömansutbildning och av att folk som vistas på däck på ett fartyg verkligen har sjövana. Det är självklart att det måste ha betydelse på samma sätt som exempelvis händigheten i en hel del andra yrken.

De argument som kunna anföras ha redan mer eller mindre kommit fram i debatten. Jag har med det anförda, herr talman, i all korthet velat motivera varför jag för min del ansluter mig till reservationen.

Herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman, bara ett par ord, först till den siste ärade talaren. Jag skulle vilja ge honom en allmän varning att icke för mycket tro på auktoriteter och på vad han läser. Först skall man läsa en sak och sedan taga sig en grundlig funderare på den. Herr Englund menade nu, ehuru han kanske icke sade det direkt, att försvarsutskottets vid förra riksdagen beräkning av en besparing på 630,000 kronor var för optimistisk, och att han fann det konstigt att den icke kommit till synes i år. Men herr Englund, som själv var med i försvarsutskottet, vet naturligtvis att skeppsgossekåren fortfarande finns kvar och att någon besparing icke kan uppstå förrän övergångstiden är slut och skeppsgossekåren är borta. Så talade han om opinionen för Marstrand. Jag har själv icke det blekaste minne av vilka som drevo de olika linjerna vid 1925 års riksdag, men jag har en bestämd före-

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

ställning, att det var tal om att skeppsgossekåren skulle förläggas till en plats, fastän de olika trådarna till slut löpte samman, så att det blev två, nämligen Karlskrona och Marstrand. Motiveringen för Marstrandsförläggningen var den, att fiskarbefolkningen i Bohuslän var talrik och att det skulle vara lätt att rekrytera skeppsgossekåren bland fiskarpojkar i Bohuslän; detta har visat sig vara oriktigt, det är inte så många från Bohuslän som ha sökt sig dit.

Varför jag närmast begärde ordet var att jag ville säga herr Borell, att jag kanske missuppfattade vad han sade om kostnadsökningen, och då tar jag tillbaka mitt yttrande om den röda tråden i hans anförande. Vad jag däremot bestämt hävdar är att sakkunskapen stod bakom försvarskommissionens förslag å 31.5 miljoner och jämväl bakom Kungl. Maj:ts proposition i fjol. Jag är mycket väl medveten om att det inte var de stora verkscheferna och amiralerna, men jag undrar om icke de sjöofficerare, som stodo till försvarskommissionens förfogande och som fortfarande finnas kvar på höga poster i flottan, hade utvalts i samförstånd med flottans högre befäl. Detsamma gäller de aktiva officerare i flottan, som i fjol biträdde i departementet vid fördelningen av anslagsbeloppen inom den kostnadsram som man ansåg sig ha råd att ge flottan.

Man har också anmärkt på — och herr Borell har här upprepat anmärkningen — att myndigheterna icke fått uttala sig om de olika alternativen. Ja, att man icke fick se förslaget i försvarskommissionen om skeppsgossekårens slopande var helt naturligt, eftersom ingen ställde sig bakom det, och sålunda ingen myndighet var i tillfälle att yttra sig över detsamma. Men förslagen i propositionen fick man se, och över dem fick man yttra sig. Jag hävdar fortfarande, att på den här punkten är det sakkunskapen som gjort sig gällande, även om denna sakkunskap sedermera kanske har desavuerat sig själv.

När man resonerar om handelsflottan och om sjömanskap överhuvud taget, får man komma ihåg att det skett förändringar på detta område. Det ställes icke på långt när samma krav på segelfartygsutbildat folk nu som förr i världen. Detta har medfört att förutsättningarna för utbildningen ha ändrats. Såvitt jag vet har icke England, som har världens största både marin- och handelsflotta, någon skeppsgossekår, och England klarar sig ändå.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag skulle icke ha besvärat kammaren ytterligare, om icke herr Englund hade talat om falska jämförelser. Jag vill nämligen bara upplysa, att det är just han som har gjort falska jämförelser, vilket jag också skall strax bevisa.

Jag yttrade att jag varit mycket intresserad av uppslaget om högre folkskoleundervisning åt skeppsgossekåren, men då jag fann att andra myndigheter i landet skulle kunna utföra den gärningen bättre än inom skeppsgossekåren, ansåg jag det onödigt att ha skolan där. Herr Englund uppgav att jag sagt, att det var på grund av att motsvarande skolundervisning icke kunde meddelas inom andra försvarsgrenar som jag ansåg det olämpligt. Men det var på tal om rekryteringen som jag sade, att de andra försvarsgrenarna kunna komma med samma anspråk på en förskola. Vid dessa hade sådant emellertid icke ifrågasatts, och då behövdes det icke heller för flottans del. Så var yttrandet.

Det må ju vara herr Englunds egen sak, att han icke fäster något avseende vid handelsflottans auktoritet, då man på det hållet förklarar, att denna kår tillhör en svunnen tid. Det praktiska livet har emellertid visat, att skeppsgosseutbildningens förutsättning, nämligen segelsjöfarten, icke längre existerar. Det går nämligen numera ångbåtar på sjön.

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

Medan jag har ordet skall jag be att få ge en replik även till herr Borell. Han sade, att när man utannonserade 160 platser för skeppsgossar fick man 320 ansökningar. Jag kan upplysa att 2,100 platser funnos lediga för hela försvaret, skeppsgosseakåren medräknad, och till dem var det 5,300 sökande. Om man jämför dessa siffror finner man, att det går att få ofantligt många sökande, även om man icke tar skeppsgosseakåren för sig.

Herr Lindley: Herr talman! Jag plägar icke i allmänhet uppträda i frågor som denna utan överlämnar dem till mina kolleger inom de olika utskotten, som ha större möjligheter att väga skälen mot varandra. Jag kan emellertid icke riktigt förlika mig med den behandling denna fråga har fått, och jag har också svårt att förstå den sjömilitära ståndpunkten. Nu säger visserligen herr försvarsministern, att man icke skall bry sig så mycket om auktoriteter. De sjömilitära auktoriteterna ha i detta fall vid fördelningen av anslaget till flottan funnit, att de kunde utrangera skeppsgosseakåren såsom den minst viktiga. Jag kan inte hjälpa att jag får den känslan att de därvid ha besjålats av samma synpunkter, som ha tagit sig uttryck i det bekanta yttrandet från Tyskland att kanoner äro viktigare än smör.

Har utbildningen av verkligt sjöfolk icke längre någon betydelse? Jag har hört denna synpunkt framföras även i fråga om kofferdisdjölfarten, och även herr Nilsson var inne på den. För utbildning av dugliga befälsaspiranter i handelsflottan skulle icke längre behövas obligatorisk sjötjänst ombord på segelfartyg. Det är för resten mycket svårt att få en sådan utbildning nu för tiden. Vi ha såvitt jag vet bara ett par fartyg, som stå till förfogande för detta ändamål. »Abraham Rydberg» var mestadels avsedd för unga pojkar som ville göra en lustresa och säkerligen icke stannade på sjön. Sedermera ha vi fått »Pedersen» och tidigare hade vi »Mannhem», men den är nu borta. Det är alltså mycket få långtgående segelfartyg som vi ha att räkna med för en sådan utbildning. Det återstår bara att ta anställning på de små kustarna eller också att ge sig ut till andra länder, men även där är det samma svårigheter att komma ombord på ett segelfartyg. Svårigheterna att få en sådan utbildning ha naturligtvis skapat känslan av att den är onödigt och obehövt, som herr Nilsson har funnit bland de representanter för handelsflottan som han har talat med. Visserligen håller man det på segelfartyg utbildade sjöfolket i stor ära, men man anser det överflödigt på maskindrivna fartyg.

Det är väl dessa synpunkter som man har anlagt även på den fråga som vi nu behandla, men enligt mitt förmenande är detta resonemang fullständigt felaktigt. Jag skall icke ingå på frågan om skolutbildningen, som herr Englund var inne på, men jag skall villigt erkänna att det är en stor förmån att samtidigt med utbildningen i sjömanskap få alla dessa andra kunskaper. Jag kan tala om att inom det fack jag tillhör fingo vi en gång i tiden våra bästa medlemmar i de olika avdelningarna från folk som tjänat vid flottan eller rent av vid armén och genomgått en kurs liknande den vi här tala om. De hade blivit skrivkunniga och allt möjligt och voro alldeles ypperliga på de områden dit de kommo. Det är vissa egenskaper man här kan förvärva sig, som man icke kan få på något annat håll. Jag tänker på den under tjänsten på ett segelfartyg framskapade rådigheten, som gör, att man i alla situationer kan reda sig. Man får lära sig att vara uppmärksam och ha ögonen med sig, som man brukar säga, att omedelbart rätta och reparera eventuella felaktigheter, vilket är av mycket stor betydelse för en sjöman. På ett maskindrivet fartyg går man och vallar på däck, och en styrman eller båtsman följer med och pekar på att det och det skall göras. Så kan det inte gå till ombord på ett segelfartyg. Om man är uppe i riggen och ser att någonting är felaktigt och att någonting

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

måste göras, så måste man själv ta initiativ till att göra det. Det är en oerhört stor fördel som jag icke kan tänka mig annat än att försvaret skulle ha nytta av. Visserligen kan det vara värdelöst under fredliga förhållanden, då man marscherar eller handlar på order, men vid krigiska tillfällen, då man i mångt och mycket måste handla på eget bevåg för att kunna klara en situation, gäller det att de verkligt dugande männen finnas till hands. Det är därför jag icke kan förstå dessa sjömiliterer som anse att skeppsgosseinstitutionen mycket väl kan slopas för att pengarna skola användas till annan utrustning. Kåren måste dock, enligt mitt förmenande, vara värdefull ur försvarssynpunkt.

Det har framhållits under debatten såsom en olägenhet, att dessa ungdomar, som tagas in i 15—17-årsåldern, skola bindas vid en anställning i flottan under en lång tidsperiod. Men herr Englund har redan påpekat, att detta ju icke är nödvändigt. Själva utbildningstiden, två och ett halvt år, är ju icke så lång. I min ungdom, när jag gick till sjöss, var det vanligt på engelska fartyg att man träffade avtal med rederiet om en anställning ombord som apprentice för en tid som sträckte sig ända till fyra år. Detta slopades visserligen redan innan jag lämnade sjön, men på den tiden var det regel. Två och ett halvt års utbildningstid tycker jag alltså inte är för mycket, men att de sedermera skola binda sig för att tjänstgöra i sex års tid är en olägenhet som givetvis måste framkalla klagomål. Denna tid skulle måhända kunna förkortas till tre år. Då hade man ändå nytta av pojkarna efter utbildningstidens slut, och sedermera kunde de själva få tillfälle att förnya anställningen, om de funno att de hade förutsättningar att avancera och bli underbefäl, varigenom försvaret ännu mera gagnades.

Jag kan icke följa utskottets ståndpunkt i denna fråga. Jag tror att den är oriktig, och jag tror att skeppsgossekåren har en sådan betydelse för vårt land, att vi icke så där utan vidare böra kasta den över bord.

Herr Holmström: Herr talman! När jag i utskottet anslöt mig till reservationen var det efter ett mycket enkelt resonemang. Som alla torde märka är det ofantligt svårt att fatta en bestämd ståndpunkt i denna fråga. Här står uttalande mot uttalande. De sjömiliterära myndigheterna ha förklarat att skeppsgossekåren är nödvändig, och de gjorde detta med mycken styrka vid utskottsavdelningens besök i Karlskrona. Mot de sjömiliterära myndigheternas uttalande stå uttalanden från ett par sjöofficerare — mycket framstående och skickliga sådana. Inom sjöofficerskåren stå alltså uttalanden från de militära myndigheterna mot uttalanden från enskilda medlemmar av kåren. Även bland personalgrupperna står uttalande mot uttalande. I Karlskrona var det en gammal flaggstyrman som höll ett anförande. Han började med att säga att han själv hade gått igenom ekluten och utvecklade därefter skoppsgosseutbildningens stora förträfflighet. Däremot är det en annan underofficer vid flottan som uttalat en motsatt mening.

Ett sådant virrvarr är rådande, att vi här i kammaren ha hört herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, som tidigare har ansett att skeppsgossekåren borde vara kvar, förklara att han har ändrat mening och nu anser att kåren kan slopas. En ärad ledamot av kammaren, herr Englund, har i dag förklarat att han förra året var emot skeppsgossekåren, men nu anser att den bör vara kvar. En annan ärad ledamot av kammaren, en tidningsredaktör, har förklarat att skeppsgosseutbildningen icke har någon som helst betydelse för sjömanskap. Alldeles nyss förklarade kammarens högt ärade gamle sjöman att skeppsgosseutbildningen har en utomordentligt stor betydelse för sjömanskap. Ja, mina herrar, nog talar väl allt detta för att vi böra taga oss

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

en funderare på saken. Det gäller dock att slopa en flerhundraårig institution, och nog borde väl kammaren ha den ansvarskänslan, att den låter den leva ännu ett år — vilar på hanen innan den avfyrrar dödsskottet mot denna gamla institution — och verkligen försöker få någon reda i allt detta. Vi kunna icke slopa skeppsgossekåren i år för att om ett eller annat år komma till en annan mening och sätta upp den igen.

Jag anser, herr talman, att denna fråga är så ofantligt enkel. Det är ingenting annat som begäres av reservanterna och av motionärerna än att riksdagen måtte besluta att med indragning av skeppsgossekåren tills vidare må anstå, samt i skrivelse hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning snarast möjligt rörande behovet av en skeppsgossekår, varvid särskilt bör beaktas vad försvarskommissionen härutinnan föreslagit.

Herr talman, det är med detta mycket enkla och — som jag själv vågar påstå — mycket naturliga resonemang, som jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Englund: Herr talman! Jag är naturligtvis herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet mycket tacksam för det vänliga råd han gav mig att icke så hastigt falla till föga för auktoriteter. Jag antar han syftade på, att jag hänvisat till chefen för marinförvaltningen amiral Åkermark och dennes uttalande rörande skeppsgossekåren, då första avdelningen var nere i Karlskrona. Men jag vill säga herr försvarsministern, att jag inte alls är så snar att tro på auktoriteter. Jag har en förfärligt stor vördnad för herr försvarsministerns auktoritet på mångahanda sätt, och jag lyssnade förra året och vid många andra tillfällen till, hur han med mycket stor auktoritet och pondus uppträdde även i försvarspolitiska frågor. Men herr försvarsministern får inte taga illa upp om jag erinrar honom om, att han förstärkte sin stora auktoritet, också han, med att hänvisa till den militära sakkunskapen, och vad Jupiter sålunda gör må vara tillåtet även för andra att göra i deras ringa mån.

Sedan vill jag säga herr Johan Nilsson i Malmö, att det är mig väl bekant, att det finns fartygstyper av olika slag, både motordrivna och andra stora, hemmahörande i Malmö och andra avlägsna delar av det svenska fosterlandet, men jag delar icke hans uppfattning, att det skulle vara alldeles likgiltigt även för dessa stora fartyg av stål och järn, om de ha sjömansutbildat folk eller icke. Inte ens den omständigheten, som herr statsrådet nyss anförde, nämligen att den stora och mäktiga engelska marinen icke har någon speciell skeppsgossekår, tror jag är något avgörande argument. Vad den engelska marinen ändå torde ha är segelutbildning, och den tyska marinen har lagt sig till med sådan, eller rättare sagt aldrig avskaffat den, vilket visar, att den tillmättes en mycket stor betydelse.

Jag skall be om herr Johan Nilssons vänliga överseende med att jag inte var så uppmärksam, som jag kanske borde ha varit, på det resonemang han förde, vilket ledde till att jag gjorde mig skyldig till en falsk jämförelse. Jag följde kanske inte med så noga, som jag bort göra. Kvar står dock att den 2¹/₂-åriga skeppsgosseskolan, dit pojarna komma vid femton års ålder, i själva verket är en förträfflig högre folkskola för dem, som skola bli sjömän vid flottan. Kunde man sedan, som herr Charles Lindley alldeles riktigt sade här nyss, reducera den långa tjänstetiden i sjömanskåren, så bleve det rim och reson med denna sak. Detta tror jag bleve fallet även ur de synpunkter, vilkas företrädare satt in kritik med en viss känslufrång.

Jag fasthåller min uppfattning, som jag har kommit till, förändrad från förra året, att man borde titta litet närmare på den här saken.

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)

Herr von Heland: Jag vill bara säga några ord med anledning av herr Holmströms anförande.

Herr Holmström påpekar, att han kommit till sin ståndpunkt med hjälp av ett mycket enkelt resonemang. Jag tror, att herr Holmström inte behövt påpeka, att resonemanget var enkelt. Herr Holmströms enda argumentering var: hör här och se här, så förfärligt olika ståndpunkter alla ha — och när alla ha så förfärligt olika ståndpunkter, skola vi inte fatta beslut i ärendet. Men är det inte regel här i riksdagen, att när vi och även andra utanför riksdagen ha olika ståndpunkter i frågor, som vi skola knäcka, så löser man det genom votering. När vi nu skola gå till votering, så tror jag, att det särskilt efter försvarsministerns starka anförande inte är något tvivel om hur dessa olika åsikter komma att fördela sig; jag tror, att fördelningen utfaller till utskottsmajoritetens fördel.

Herr Borell: Herr talman! Endast en replik till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet!

Herr statsrådet vidhöll, att 1936 års försvarsproposition grundade sig på sjömilitär sakkunskap. Ja, det skall jag inte bestrida, om man med sakkunskap menar, att två personer, som biträdde vid utformningen av propositionen, gingo på denna linje och skrevo på denna linje, förmodligen i känslan av det beträngda läge, vari flottan då befann sig. Men det låg icke sakkunskap bakom i den bemärkelsen, att flottans myndigheter uttalat någon mening därom. Jag vet på grund av personliga förfrågningar, att de båda herrar, som då skrevo försvarspropositionen, icke stodo i förbindelse med flottans myndigheter, utan att detta kom såsom en fullkomlig överraskning för dem. Jag vet också, att, om dessa myndigheter vid det tillfället hade blivit tillfrågade, hade de vidhållit precis samma uppfattning som de uttalat under försvarskommissionens arbete, nämligen att skeppsgossekåren borde bibehållas vid flottan. De ha således inte i år retuscherat sin mening från i fjol utan de ha i år samma mening, som de hade i fjol vid försvarspropositionens författande. De skulle säkerligen givit kraftigt uttryck åt denna mening, om de i fjol blivit hörda.

Försvarsministern anförde vidare England som ett exempel. Det är riktigt, att engelsmännen ej ha full sjömansutbildning i segling för sin stora kår av sjömansaspiranter, men detta beror utan tvivel på att den kåren är så stor, att det av praktiska skäl inte skulle låta sig göra. I viss mån använder man dock även där seglande fartyg i utbildningssyfte. Däremot har man både i Danmark, Holland, Italien och Norge sjömansutbildning på segelfartyg för örlogsflottan och även för handelsflottan, och detsamma är fallet i de båda unga marinerna i Finland och Polen. Detta bör ju också visa, att man på skilda håll tillmäter den utbildning stort värde, som förvärfvas på det sätt, som här sker genom genomgående av skeppsgosseskolan.

På tal än en gång om svårigheten för pojkar, som en gång kommit in i skeppsgossekåren och eventuellt ej trivas där, att bli fria därifrån, skall jag till slut bara be att få uttala, att om detta skulle vägras dem, ha de ju i varje fall rättighet att gå till Kungl. Maj:t. Jag vet, att det på allra senaste tiden har hänt, att då kårchefen inte har ansett tillräckliga skäl föreligga för bifall till en framställd begäran om entledigande, så har detta korrigerats av Kungl. Maj:t. Härutinnan ligger ju en mycket stark garanti för att någon orätt eller någon för hård behandling gentemot skeppsgossarna icke kommer att äga rum i detta hänseende.

Herr Holmström: Herr talman! Herr von Helands anförande föranleder mig endast till den eftertanken, att mitt resonemang tydligtvis inte var så en-

Om bibehållande av skeppsgosseinstitutionen m. m. (Forts.)
kelt att fatta för alla kammarens ledamöter, som jag förutsatt. Och jag vill säga, att det är en gammal visdomsregel, att man i tveksamma fall icke skall handla. Men kanske herr von Heland inte fäster avseende vid gamla visdomsregler.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Borell m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Borell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Borell m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Borell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 26.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

*Om utredning
ang. kust-
artilleriets
organisation.*

Punkten 62.

I en inom första kammaren av herrar *C. Forssell* och *M. Västberg* väckt motion (nr 90) hade hemställts, att riksdagen måtte begära en skyndsam och allsidig utredning rörande den nuvarande kustförsvarsorganisationens verkningar i olika avseenden, kustartilleriets uppdelning i sådan riktning, att artilleriet med dess personal överfördes till armén och minvapnet med dess personal till flottan samtidigt som en enhetlig taktisk organisation genomfördes.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att herrar *C. Forssells* och *M. Västbergs* förevarande motion (I: 90) icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Forssell*: Herr talman! Jag hör till de många inom kammaren, som inte kunna betrakta förra årets försvarsbeslut såsom sakrosankt, utan är beredd till och önskar många och ganska genomgripande ändringar däri. Jag kan mycket väl förstå dem, som vilja försöka begränsa ändringarna därhän, att

Om utredning ang. kustartilleriets organisation. (Forts.)

kostnadsramen är fastslagen, men att förbjuda ändringar i organisation eller i fördelningen emellan de olika försvarsgrenarna förefaller mig vara fullkomligt orimligt. Här har fattats ett beslut om ordnande av försvaret under förutsättningar som, såvitt jag kan se, knappast äro realistiska. Så långt jag kunde uppfatta under förra årets försvarsdebatt av framlagda skrifter och hållna föredrag m. m., är hela den försvarsorganisation, som då genomfördes, inriktad, om man så får uttrycka sig, på ett svenskt lokalförsvär, delvis med uppgivande av vissa delar av landet. Och detta lokalförsvär har dessutom som en ganska viktig förutsättning, att våra grannar skulle taga emot de första stötarna, så att vi skulle kunna få tid att komplettera den brist i övning, som beslöts för vår försvarsorganisation. Vi räkna med andra ord med att vi skulle få en varning och tillfälle att sätta i gång med en extra övningstid, ungefär som vi fingo 1914 och följande år. Det var då uteslutande den omständigheten, att vi i lugn och ro fingo komplettera arméns utbildning, som gjorde, att vi till sist kunde få ett effektivt försvar, som kanske höll oss utanför det stora världskriget. Nu är det emellertid så, att utan denna effektiva övning blir vår armé i ganska hög grad oduglig för sitt ändamål. Jag vill bara peka på en sådan sak som att fälttjänstövningar endast skola hållas vartannat år. Det är en av de viktigaste formerna av övningar för vår officerskår bl. a. Det är praktiskt taget det enda tillfälle, då den får öva sig, om också blott i ett imiterat krig. Låt oss tänka oss vanliga yrkesmän, som skulle få utöva sitt yrke bara vartannat år under någon månad. Hur pass dugliga och användbara skulle de bli? De skulle i allmänhet vara utslagna ur konkurrensen med människor, som syssla med yrket i större utsträckning.

Att under sådana omständigheter lita till den nuvarande försvarsordningen och dess sätt att ordna med övningstiden är, så långt jag kan se, fullständigt orimligt. Det är visserligen en gammal svensk tradition. Var och en, som har intresserat sig för vår försvarsfråga och försökt taga reda på dess historiska sammanhang, vet, att åtminstone den berömda indelta svenska armén befann sig i ett permanent rekryttillstånd. Resultatet veta vi också. Våra erfarenheter under de tvåhundra sista åren visa, att vi ha gått från det ena nederlaget till det andra, vårt område har successivt minskats, och vi ha helt enkelt levat på att göra konkursrealisation på rikets tillgångar den ena efter den andra. Och detsamma blir ofelbart resultatet, om samma politik fortsättes.

Så långt en lekman kan bedöma det av alla de redogörelser, som framlagts, har således denna försvarsplan baserats på ett isolerat svenskt lokalförsvär med våra grannar i förpostlinjen. Men numera har man börjat diskutera utrikespolitik, och så småningom har det trängt igenom hos svenska folket, att det inte räcker med ett lokalt svenskt försvar, utan om vi överhuvud taget skola ha några möjligheter att bedriva en positiv fredspolitik, så måste ett förenat Norden taga upp försvarsfrågan. Det talas numera t. o. m. om ett nordiskt försvarsförbund, och det är ju glädjande, att det har kommit så långt. Men vad blir då vår uppgift? Jo, då är det omöjligt att längre krypa bakom ett svenskt lokalförsvär, där grannarna få taga första stöten; då måste vi vara med från början. Om det skall bli någon effekt av ett nordiskt försvarsförbund, måste samtliga de nordiska länderna ha sitt försvar så ordnat, att de kunna praktiskt taget omedelbart sätta in sin militärmakt och det i rustat och övat skick. Ett fullföljande av de planer och de önskemål, som för närvarande lyckligtvis äro å bane, nödvändiggör således en total omläggning av våra synpunkter på övningarnas bedrivande. Det förefaller mig, som om den hårda kritik, som från så många svenska håll har drabbat den danske statsministern, då han ställde sig utomordentligt kallsinnig gentemot den nordiska försvarstanken, är ganska oberättigad, om man håller sig till den faktiska situationen, ty såsom vi ha

Om utredning ang. kustartilleriets organisation. (Forts.)

lagt upp vår försvarsfråga, äro vi inte kompetenta. I nuvarande stund kan man inte tala om att vi skulle vara kompetenta att deltaga i ett gemensamt nordiskt försvar, och inte ens om den nu avsedda försvarsordningen skulle bli fullföljd, skulle vi vara kompetenta att vara ledamöter i ett nordiskt försvarsförbund. Ett sådant kräver med nödvändighet, att vi äro i stånd att omedelbart upptaga försvaret. Ty märk väl, positiv fredspolitik från ett nordiskt försvarsförbunds sida kan icke vara annan än att vi göra oss så välrustade, att ett in-
tvingande av oss i ett krig kan vara av betydelse och avgörande betydelse för endera av de kämpande stormakter, som skulle försöka att draga oss med i kriget. Vi skulle således där ha möjlighet att genom att gå till sammans med hans motpart, i händelse han försökte attackera oss, bereda honom sådana svårigheter, att han föredroge att låta oss vara i fred. Men detta kan överhuvud taget icke genomföras under andra omständigheter än att vi äro allvarligt beredda från första stunden att föra ett krig, och detta är med visshet icke fallet, även om den nuvarande försvarsorganisationen med dess bristfälliga övning genomföres.

Nu frågar man sig: vad kunna vi göra? Ja, det ligger i sakens natur, att den första och vitala uppgiften är, att vår övningstid ökas därhän, att vi få möjlighet att ställa upp en övad trupp vid krigstillfället. Det är ju klart, att den saken kommer att i viss mån ligga olika till under en avgjord fredsperiod och under en period, då kriget kan ligga hotande nära. Mitt intryck av de argument, som ha framförts före och efter den nya försvarsordningens genomförande, är, att den övningstid, som militärerna uppställt såsom ett minimum, är avsedd för en fredsperiod. Den är tänkt uteslutande för en sådan tid, då det icke föreligger någon omedelbar fara. På det minimikravet har man dessutom prutat bort den årliga fälttjänstövningen. Vad vi nu ha genomfört ligger således i själva verket under militärernas minimikrav för fredliga förhållanden. En försvarsorganisation måste ju fungera under långa tider och således anpassas även efter de ofarliga förhållandena, men att låta dessa minimikrav gälla även när faran står omedelbart för dörren, är orimligt och måste innebära risker.

Detta är den ena synpunkten på vår försvarsorganisation, att den således inte får vara sakrosant i avseende på övningstiden. Denna måste ökas. Därtill kommer med nödvändighet ett avvägande av de olika försvarsgrenarna.

Här ha under dagen framhållits viktiga och, såvitt jag kan förstå, avgörande synpunkter, dels av herr von Heland, som påpekat nödvändigheten av att justera avvägningen mellan försvarsgrenarna, dels också av herr Nordborg, som påpekade orimligheten i att låta frivilliga organisationer övertaga statens uppgifter bland annat i fråga om luftvärnet. Jag vill på den senare punkten bara påpeka, att det från statens synpunkt nästan är orimligt att förutsätta, att de enskilda kommunerna och företagen skola skaffa sig luftvärn. Om vi tänka oss, att ett krig skulle komma — och det är ju i alla fall inför den möjligheten vi till sist rusta oss — skulle det då, om en kommun skaffat sig ett luftvärn och staten fann, att en annan kommun bättre behövde det, vara rimligt att låta den förra behålla det? Ingalunda. Krigets hänsynslöshet skulle med nödvändighet kräva, att man tog det ifrån den enskilde, som på eget initiativ skaffat sig ett luftvärn, och gav det till den andre, som bättre behövde det och som ur statens synpunkt hade bättre valuta av ett luftvärn — även om det vore grymt och orättvist från alla andra synpunkter att taga luftvärnet från den förtänksamme och ge det åt den likgiltige.

Ja, jag kommer då till sist till den relativt ringa detalj, om vilken jag och en annan ledamot av kammaren ha motionerat. Det gäller den omständigheten, att kustartilleriet är förlagt till marinen. Den åtminstone för mig avgörande

Om utredning ang. kustartilleriets organisation. (Forts.)

synpunkten härpå är, att kustartilleriet till väsentlig del skall vara ett grovt, rörligt artilleri. Om man ser på vårt läge under ett krig på det sättet, att det för att vi överhuvud taget skola ha möjlighet att segerrikt genomföra detta krig, gäller för oss att föra våra resurser till den punkt, där avgörandet sker, då är det påtagligt felaktigt att från början separera bort en del av vårt grova artilleri och säga, att det är kommenderat till kusten, och där skall det finnas, och därför måste det organiseras ihop med flottan. Vårt rörliga, grova artilleri måste kunna flyttas dit, där det behövs i det avgörande ögonblicket, vare sig vid kusten eller inne i landet eller på andra sidan havet, där vi kämpa tillsammans med våra grannar. Att då i fredstid genomföra en organisation, som försvarar en sådan anordning, är grovt felaktigt. Jag har därför vågat föreslå, att denna sak skulle tagas upp till behandling.

Utskottet har nu, det må erkännas, yttrat sig relativt välvilligt om saken, men det har sagt, att man bör vänta, i enlighet med vad som beslöts förra året, tills i framtiden organisationen är genomförd och erfarenhet sedan vunnits rörande den av kommissionen föreslagna försvarsorganisationen. Ja, men hur skall man vinna erfarenhet om denna organisations förtjänster eller fel? Jo, den erfarenheten får man aldrig någonsin, förrän det kommer till krig, och då är det så dags. Därför måste man på förhand försöka göra sig en föreställning om vad som verkligen skall ske, när allvaret kommer. När man nu mellan raderna kan läsa från det ena och det andra hållet både nu vid årets behandling av saken och vid förra årets behandling av saken, att de allra flesta, som här ställa sig avvisande, dock i själ och hjärta erkänna, att detta krav är berättigat och riktigt, då är det litet underligt att tänka sig, att hänsynslösheten inför vad som kräves för att eventuellt kunna vinna framgång i ett krig är så liten hos de herrar, som ha att svara för vår försvarsorganisation, att de inte ens på denna enkla punkt kunna sätta sig över kårintressena och se till försvarets reala intressen. Det finner jag beklagligt, men, herr talman, i nuvarande situation bryr jag mig inte ens om att göra ett yrkande, därför att jag inser, att det är tröstlöst.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 63 och 64.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till rekryteringskostnader för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 120,000 kronor.

*Anslog till
rekryterings-
kostnader vid
sjöförsvaret.*

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Borell, Holmström, Rahmn, Englund, Domö, Magnusson* i Skövde, *Törnkvist* och *Persson* i Falla på grund av sitt yrkande under punkten 61 ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Enär utskottet ovan föreslagit, att skeppsgossekåren hösten 1937 skall nyrekryteras med omkring 80 gossar, torde för täckande av de härmed förenade kostnaderna bära beräknas ett belopp av 2,400 kronor. Det av Kungl. Maj:t äskade beloppet bör alltså ökas härmed eller till 122,400 kronor.

Utskottet hemställer, att riksdagen må till rekryteringskostnader för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 122,400 kronor.»

Anslag till rekryteringskostnader vid sjöförsvaret. (Forts.)

Herr **Borell**: Under återopande av vad jag anført och yrkat i fråga om skeppsgossekåren tillåter jag mig under denna punkt yrka bifall till den därvid fogade reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Jag ber att i anslutning till vad jag förut har anført få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad. Vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt bifölls.

Punkterna 66—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 75.

*Anslag till
förplägnad vid
sjöförsvaret.*

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte till förplägnad för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 2,852,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Borell, Holmström, Rahmn, Englund, Domö, Magnusson* i Skövde, *Törnkvist* och *Persson* i Falla, vilka på grund av sitt yrkande under punkten 61 ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Med hänsyn till vad utskottet ovan anført rörande bibehållande tills vidare av skeppsgosseinstitutionen torde antalet tjänstgöringsdagar, i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag, böra ökas med 17,000 tjänstgöringsdagar i land och 4,900 tjänstgöringsdagar ombord, vilket medför en ökning av anslagssumman med, i avrundat tal, 26,000 kronor.

Utskottet hemställer, att riksdagen må till förplägnad för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 2,878,000 kronor.»

Herr **Borell**: Jag tillåter mig under samma motivering, som jag senast anförde, att yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Med återopande av vad jag förut anført ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 76.

*Anslag till
beklädnad vid
sjöförsvaret.*

Utskottet som icke gjort erinran mot Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hade i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till beklädnad för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 1,285,700 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Borell, Holmström, Rahmn, Englund, Domö, Magnusson* i Skövde, *Törnkvist* och *Persson* i Falla på grund av sitt yrkande under punkten 61 ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Med hänsyn till vad utskottet ovan anført rörande bibehållande tills vidare av skeppsgosseinstitutionen torde antalet tjänstgöringsdagar, i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag, böra ökas med 21,900, vilket medför en ökning av anslagssumman med, i avrundat tal, 12,100 kronor.

Utskottet hemställer, att riksdagen må till beklädnad för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 1,297,800 kronor.»

Anslag till beklädnad vid sjöförsvaret. (Forts.)

Herr **Borell**: Med åberopande av vad jag förut anfört tillåter jag mig att yrka bifall till reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 77.

I denna punkt hade utskottet, med förmälan att utskottet icke funnit anledning till erinran mot departementschefens beräkning av förevarande anslag, hemställt, att riksdagen måtte till kasern- och förplägnadsutredning samt sängservis m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 167,000 kronor.

Anslag till kasern- och förplägnadsutredning m. m. vid sjöförsvaret.

Reservation hade avgivits av herrar *Borell, Holmström, Rahmn, Englund, Domö, Magnusson* i Skövde, *Törnkvist* och *Persson* i Falla, vilka på grund av sitt yrkande under punkten 61 ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Med hänsyn till utskottets förslag ovan om skeppsgosseinstitutionens bibehållande tills vidare torde anslaget, i förhållande till Kungl. Maj:ts beräkningar, böra ökas med 2,000 kronor.

Utskottet hemställer, att riksdagen må till kasern- och förplägnadsutredning samt sängservis m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 169,000 kronor.»

Herr **Borell**: Jag tillåter mig yrka bifall till reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkten 78.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen må till bränsle, lyse, vatten, renhållning och tvätt m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 814,000 kronor.

Anslag till bränsle m. m. vid sjöförsvaret.

Reservation hade anförts av herrar *Borell, Holmström, Rahmn, Englund, Domö, Magnusson* i Skövde, *Törnkvist* och *Persson* i Falla, vilka på grund av sitt yrkande under punkten 61 ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Mot Kungl. Maj:ts förslag under denna punkt har utskottet icke funnit anledning till annan erinran, än att anslaget bör, med hänsyn till den ställning utskottet ovan intagit till skeppsgosseinstitutionens bibehållande, ökas, i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag, med, i avrundat tal, 1,500 kronor.

Utskottet hemställer, att riksdagen må till bränsle, lyse, vatten, renhållning och tvätt m. m. för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 815,500 kronor.»

Herr **Borell**: Jag hemställer om bifall till reservationen.

Första kammarens protokoll 1937. Nr 19.

Anslag till bränsle m. m. vid sjöförsvaret. (Forts.)

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 79—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till sjukvård vid sjöförsvaret.

Punkten 82.

I denna punkt hade utskottet, som icke gjort erinran mot Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte till sjukvård för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Borell, Holmström, Rahmn, Englund, Domö, Magnusson* i Skövde, *Törnkvist* och *Persson* i Falla på grund av sitt yrkande under punkten 61 ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Mot Kungl. Maj:ts förslag under denna punkt har utskottet icke funnit anledning till annan erinran, än att anslaget bör, med hänsyn till den ställning utskottet ovan intagit till skeppsgosseinstitutionens bibehållande, ökas, i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag, med, i avrundat tal, 1,600 kronor.

Utskottet hemställer, att riksdagen må till sjukvård för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 201,600 kronor.»

Herr **Borell**: Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls utskottets hemställan.

Punkterna 83—85.

Lades till handlingarna.

Punkterna 86—95.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 96 och 97.

Lades till handlingarna.

Punkterna 98—109.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till sjökarteverket.

Punkten 110.

Under punkten 129 av fjärde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels fastställa under punkten införd förändrad personalförteckning för den civila personalen å ordinarie stat vid sjökarteverket;

dels ock, med godkännande av ett vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1937 fogat förslag till stat för sjökarteverket, att tillämpas under budgetåret 1937/1938, till avlöning till personal vid sjökarteverket för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 248,900 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *C. Lindley* (nr 31) och den andra inom andra kammaren av herr *C. Lindberg* i Stockholm (nr 73), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att redaktörsbefattningen vid tidskriften »Underrättelser för sjöfarande» från och med nästkommande budgetår måtte uppföras å ordinarie stat med placering i 24:e lönegraden i avlöningsreglementet för den civila statsförvaltningen, samt att för anställningen borde fordras förutom språkkunskap och nautisk bildning jämväl god erfarenhet i handels-sjöfart.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 31 och II: 73,

a) fastställa under punkten införd personalförteckning för den civila personalen å ordinarie stat vid sjökarteverket;

b) med godkännande av det vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1937 fogade förslag till stat för sjökarteverket, att tillämpas under budgetåret 1937/1938, till avlöning till personal vid sjökarteverket för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 248,900 kronor.

I motiveringen hade utskottet anfört:

»Vidkommande det motionsvis gjorda yrkandet om ändrad löneställning för redaktören för tidskriften 'Underrättelser för sjöfarande' vill utskottet erinra därom, att motioner i samma syfte voro föremål för prövning senast vid 1935 års riksdag men då icke föranledde någon riksdagens åtgärd. Med hänsyn härtill och då enligt 1936 års försvarsbeslut ifrågavarande befattning skall uppehållas av pensionerad officer med arvode av 3,600 kronor för år, finner sig utskottet böra avstyrka den av motionärerna gjorda framställningen. Jämväl i övrigt avstyrkas motionerna.»

Reservation hade avgivits av herrar *Lindström* och *Eriksson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 31 och II: 73,

a) fastställa i reservationen införd personalförteckning för den civila personalen å ordinarie stat vid sjökarteverket;

b) under iakttagande av i punkt a) upptagen ändring i personalförteckningen och med godkännande i övrigt av det vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1937 fogade förslag till stat för sjökarteverket, att tillämpas under budgetåret 1937/1938, till avlöning till personal vid sjökarteverket för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 248,900 kronor.»

Den av reservanterna föreslagna personalförteckningen skilde sig från den i utskottets förslag upptagna allenast därutinnan, att i förstnämnda förteckning uppförts en redaktör för tidskriften »Underrättelser för sjöfarande» med placering i lönegraden B 24, varjämte till personalförteckningen fogats en anmärkning av följande lydelse:

Anm.: Så länge befattningen såsom redaktör för tidskriften »Underrättelser för sjöfarande» uppehålls av en pensionerad sjöofficer, skall befattningen i fråga icke tillsättas med ordinarie innehavare, utan i stället utgå arvode med ett belopp av 3,600 kronor.

Herr Lindström: Herr talman! Jämte herr Eriksson i Stockholm har jag anmält en reservation vid denna punkt.

Anslag till sjökarteverket. (Forts.)

Ärendet gäller, huruvida den under sjökarteverket sorterande befattningen som redaktör för »Underrättelser för sjöfarande» skall uppföras på ordinarie stat eller fortfarande vara en arvodesbefattning.

Redan 1921 förordade dåvarande chefen för sjökarteverket, att befattningen skulle — såsom också föreslås i de föreliggande motionerna och herr Erikssons och min reservation — uppföras på ordinarie stat. Vid 1935 års riksdag väcktes en motion, vari hemställdes, att den civila personalen vid »Underrättelser för sjöfarande» skulle sättas, redaktören på ordinarie och övrig personal på extra stat. I sitt utlåtande sade statsutskottet, att den existerande anställningsformen vid tidskriften icke vore fullt tillfredsställande. Därutinnan var utskottet ense med motionärerna. Då emellertid sjökarteverkets omorganisation stod på dagordningen, så ville inte utskottet 1935 föreslå, att riksdagen fattade något bestämt beslut i ärendet. Utskottet förordade dock, att personalens ställning skulle göras till föremål för saklig prövning vid utarbetande av förslaget till ny organisation av sjökarteverket. När frågan kom upp i riksdagen 1936 i samband med den stora försvarsreformen, beslöts likväl, att redaktörsbefattningen fortfarande skulle vara arvodestjänst. Beträffande den övriga personalen beslöt riksdagen, att den skulle beredas anställning som extra ordinarie personal. Assistenten för redaktören placerades därvid i 21:a lönegraden.

Genom att sålunda fastslå, att redaktörsbefattningen skall vara en arvodestjänst, uppenbarligen under förutsättning, att redaktören skall vara en pensionerad militär med lägre lön än annars skulle komma i fråga för själva redaktörsarbetet, förefalla stora olägenheter uppstå. Redaktörsassistentens befordringsmöjligheter synas vara stängda, såvida han inte vill avancera under betydligt försämrade anställnings- och lönevillkor. Detta kan — såsom också reservanterna framhålla — inte överensstämma med allmänt godtagna befordringsprinciper och är icke gynnsamt med hänsyn till redaktionsarbetets kontinuitet.

Det torde också vara olämpligt att fastslå, att redaktören för »Underrättelser för sjöfarande» skall vara en pensionerad sjöofficer. Detta ligger dock utan tvivel i den nuvarande av utskottets majoritet förordade ordningen. »Underrättelser för sjöfarande» har säkerligen sin största betydelse som informationsorgan för handelssjöfarten. En officer från flottan har i regel ingen större praktik från främmande farvatten och hamnar. Denna har emellertid kofferdisten skaffat sig, och han har en god praktisk kännedom om dylika ting. Man kan därför förutsätta, att en kofferdist — gärna en reservofficer — som förnämligast vunnit sina erfarenheter i utrikes handelssjöfart, skulle vara bättre skickad att sörja för den uppgift för sjöfartssäkerheten, som redigeringen av »Underrättelser för sjöfarande» utgör.

Med hänsyn till detta — och även med hänsyn till redaktörsassistentens personliga intressen — förefaller det vara olämpligt att bibehålla den nuvarande ordningen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till min och herr Erikssons i Stockholm reservation, som innebär, att ifrågasvarande redaktörsbefattning uppföres på ordinarie stat. Detta är tills vidare endast ett principiellt avgörande. Så länge den nuvarande redaktören uppehåller befattningen eller så länge överhuvud taget en pensionerad officer gör det, skall löneplacering visserligen göras på ordinarie stat, men befattningen skall avlönas med ett arvode av 3,600 kronor per år.

Herr Borell: Såsom den föregående ärade talaren redan har erinrat om, var en motion i samma syfte väckt vid 1935 års riksdag, men föranledde då inte någon riksdagens åtgärd, och när sedan frågan togs upp i sammanhang med

Anslag till sjökarteverket. (Forts.)

1936 års försvarsbeslut, beslöt man, att redaktörstjänsten fortfarande skulle vara en arvodesbefattning.

Den ärade föregående talaren anser, att detta är ett olämpligt förhållande, och man kan ju gärna medgiva, att ur ren löneteknisk synpunkt överensstämmer det inte med vedertagna seder. Men detta har betingats av rent praktiska omständigheter. Då den ärade talaren säger, att tidskriften »Underrättelser för sjöfarande» förnämligast är till för att tillgodose handelssjöfartens intressen, så är detta sant på det sätt, att de flesta av våra fartyg, som anlöpa främmande hamnar, äro kofferdifartyg och i mycket ringa omfattning örlogsfartyg, men om man däri inlägger den betydelse, som angives i motionen, att det skulle behövas särskilda kunskaper beträffande sjöfarten såsom näring eller i befraktningsfrågor och dylikt, så är detta ett stort misstag. Arbetet med redigerandet av tidskriften »Underrättelser för sjöfarande» förutsätter endast rent nautiska kunskaper. Där har aldrig funnits en notis, som rört handelssjöfarten såsom näring, utan tidskriften innehåller uppgifter om fyr-systemen i de olika hamnarna, om ändring i dessa system, om tillfälliga felaktigheter i fyrarna, om utprickningar, släckta bojar och dylikt. Således rent nautiska uppgifter. Då är det naturligtvis en fördel att som redaktör för denna tidskrift ha en person, som länge har sysslat med liknande förhållanden. Hittills har man under många år haft förmånen att till redaktör för tidskriften ha personer, som en större del av sin livsgärning varit anknutna till sjökarteverket och som därvid fått till sitt vanliga dagliga arbete att sätta sig in i nautiska förhållanden, seglingsbeskrivningar, bedömande av sjökort och dylikt. Det är givet, att en kofferdisjöman i vissa fall också kan ha dessa förutsättningar, men i regel torde de vara tillstädes i större omfattning hos särskilt sådana officerare, som en större eller längre del av sin tjänstgöring sysselsatt sig just med dessa ting. Jag kan nämna som ett exempel, att den nuvarande redaktören för tidskriften gjort upp en statistik över de nautiska förhållandena i olika hamnar, som är synnerligen användbar och en mycket god hjälp vid tidskriftens redigering. Det lär inte, åtminstone inte i regel, komma att hända, att det saknas möjligheter att även i fortsättningen få personer, utbildade på det sätt, som jag nu anför, till redaktörer för tidskriften, och då staten därigenom också gör en besparing, så torde det inte vara något skäl att frångå den praxis, som hittills gällt, att befattningen skall vara en arvodesbefattning.

Det ligger ju, som den föregående ärade talaren anförde, en god del egna intressen under denna framstöt, som uti ifrågavarande hänseende gjorts upprepade gånger. Det är klart, att den nuvarande assistenten icke skulle kunna söka denna befattning — om han nu överhuvud taget skulle få den, är en annan sak — såvida han inte hade möjlighet att få en större ersättning än den, som nu utgår, 3,300 kronor om året, till den pensionerade sjöofficer, som är redaktör. Men om det skulle vara så, att vid ledighet å redaktörsbefattningen den nu tjänstgörande assistenten skulle befinnas lämplig som efterträdare, särskilt kanske på grund av sin föregående tjänstgöring vid tidskriften, går det naturligtvis mycket väl att ordna det på det sättet, att man då tillfälligt höjer arvudet, exempelvis till samma belopp, som en ordinarie innehavare, om denna plats vore ordinarie, kunde tänkas få såsom lön. Bibehålles platsen som arvodesbefattning, har man ju möjlighet att vid ett annat tillfälle, då till äventyrs den bästa aspiranten är en person, som förut tjänstgjort vid sjökarteverket, återgå till detta system.

Det är dessa praktiska skäl, som gjort, att man vid antagandet av den nya försvarsorganisationen stannade vid att fasthålla vid det dittills tillämpade systemet. Jag tillåter mig därför att yrka bifall till statsutskottets hemställan i denna punkt.

Anslag till sjökarteverket. (Forts.)

Herr **Lindley**: Herr talman, jag anser det principiellt oriktigt, att redaktörskapet för »Underrättelser för sjöfarande» skall förbehållas en pensionerad sjöofficer. Genom att man går fram på denna linje stänger man ju möjligheten till verklig konkurrens för att kunna få fram den duktigaste mannen till den här posten. Jag skulle förstå åtgärden, om det här redaktörskapet hängde samman med försvaret, men det gör det inte, ty det här är ju en uppgift, som — vilket mycket riktigt anmärktes av föregående talare — avser att meddela kunskap om förhållanden beträffande fyrar och andra saker för navigationen såväl i fråga om vårt eget lands kuster som även i fråga om främmande länders kuster. Man måste ju då studera alla utländska tidskrifter o. s. v. på det här området för att kunna få alla dessa upplysningar och sedermera rätt återgeva dem i den här publikationen. Det är inte fråga allenast om förhållandena vid Sveriges kuster, vilka — det kan jag ju förstå — vår flotta kan vara synnerligen intresserad av att hålla reda på, men när det gäller förhållanden i främmande länder, som våra örlogsfartyg mycket sällan besöka, så kan det ju inte vara något verkligt större intresse för sjöförsvaret att taga hand om de här sakerna.

Kvalifikationerna för den här posten måste enligt mitt förmenande vara, att personen i fråga har nautiska kunskaper, språkkunskaper och en allmän förtrogenhet med handelssjöfarten och de olika termer, som där användas, vilket givetvis flottans folk har mycket litet kunskap om enligt mitt förmenande. Det är visserligen sant, som föregående talare sade, att i »Underrättelser för sjöfarande» meddelas ingenting om befraktningar och dylikt. Det är riktigt, men det är inte fråga om något sådant heller, och några sådana upplysningar behöva inte lämnas, utan det är bara fråga om faror, som eventuellt kunna hota fartygen. Om man har upptäckt något nytt grund eller det har inträffat någon jordbävning någonstans i världen, som kan utgöra någon fara eller efterlämna faror för sjöfarten, skall det meddelas.

Man säger vidare, att en person som det här närmast gäller har bevakat sina egna intressen. Ja, det är mycket möjligt — det göra ju alla människor. Här gäller det en person, som är anställd som assistent och som skall hela tiden stanna på den posten och inte ha någon möjlighet att kunna bli redaktör och få en lön, svarande mot denna uppgift, utan den skall förbehållas en pensionerad sjöofficer, som skall få en påspädning av sin pension. Det är ju givet, att man på vissa håll är mycket angelägen om att söka åt dessa förbehålla sådana poster för att därigenom kunna öka inkomsterna, d. v. s. skapa ett arvode ovanpå pensionen, och det är givet, att det är dessa synpunkter, som här ha varit avgörande och som man också här i utskottet har fastnat för. Därför skall det här systemet ovillkorligen vidhållas, då det, som man säger, medför en besparing för statsverket. Men kan det i själva verket vara en besparing? Denna person, som skall formellt vara redaktör, utför ju icke arbetet i annan mån än att han kanske någon gång tittar till det och övervakar det, och då blir det ju fråga om två befattningar: först och främst en redaktör, som icke är redaktör, och så en assistent, som skall utföra arbetet. Jag kan inte förstå det där systemet, och för min del anser jag, att det är oriktigt att ha ett sådant system, och det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **Stendahl**: Herr talman! För en del år sedan har jag på uppdrag av dåvarande försvarsministern och handelsministern gemensamt suttit som ordförande i en kommitté, som särskilt behandlade de ärenden, som gällde sjökarteverket, och den kommittén kom enhälligt till samma uppfattning, som här har hävdats av min bänkkamrat herr Lindley. Det var då enligt vår uppfattning och är nu fortfarande enligt min uppfattning inte riktigt och lämp-

Anslag till sjökarteverket. (Forts.)

ligt att ha det på detta sätt, som här är föreslaget av utskottet. Jag begriper mycket väl, att det för närvarande knappast lönar sig att försöka att få en ändring i utskottets förslag, men jag vill göra en vördsam hemställan till herr statsrådet att verkligen titta en smula på den här saken och ändra på den, vilket ligger inom möjlighetens gränser, ty jag tror mig som sagt alldeles bestämt våga påstå, att det är felaktigt så, som det nu praktiseras.

Herr Nordborg: Herr talman! Jag missunnar visst inte en sjöofficer på övergångsstat att kunna få en extra anställning och därigenom förbättra sin ekonomi, men i det här fallet anser jag, att den ståndpunkt, som sjökarteverkskommittén på sin tid intog, är fullständigt riktig. »Underrättelser för sjöfarande» är en publikation, som huvudsakligen är till nytta för handelsflottan och dess navigering. Det är också mycket lämpligt, att den redigeras av en person, som har kännedom om handelsflottan och som vet vad det och det kallas ombord, så att terminologien blir riktig. Dessa »Underrättelser för sjöfarande» kunna ju i vissa fall, d. v. s. då flottan är ute på expeditioner, vara av betydelse, även för den, men det är ju, som vi veta, mera sällan.

Som jag ser på saken, är det för en kofferdist mycket svårt att få någon anställning i land, och kofferdister vilja gärna ha en anställning i land. Därför tycker jag det är orätt att de i ett fall, då det verkligen finnes en syssla, som är lämplig för dem, de inte skola kunna komma i åtanke. Jag anser därför, att då sjökarteverket redan har en hel del anställda sjöofficerare och civila och det finnes en beställning där, som passar för en kofferdiman, så borde han kunna få den, ty sjökarteverket är ändå någonting, som huvudsakligen är till för handelsflottans behov. Det har sagts, att i det här fallet har en sjöofficer engagerats, som har högre rang än chefen för verket. Om så är förhållandet, så anser jag det är felaktigt. Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Borell: Herr Lindley yttrade, om jag fattade honom rätt, att det nu är ställt så, att det är assistenten, som gör arbetet, och att redaktören endast utövar en övervakande verksamhet. Då ber jag att få säga honom, att det är ett fullständigt misstag. Jag känner ganska väl till förhållandena, och den nuvarande redaktören gör nog allra största delen av arbetet. Jag nämnde nyss en värdefull statistik, som han med mycket arbete upprättat över flertalet större hamnar runt om i världen.

Vad herr Nordborgs anförande beträffar, angav han som skäl, varför man skulle ha en kofferdisjöman i denna befattning, att man därigenom skulle få garanti för att de nautiska termerna och beteckningarna bleve rätt återgivna. Jag vill fråga herr Nordborg, om han i något fall har sett, att det hittills varit något fel i återgivandet av denna terminologi, och det är väl alldeles klart, att en sjökarteverkstjänsteman är synnerligen väl insatt i denna terminologi, som ju är vedertagen över hela den sjöfarande världen.

Jag tror, att den nuvarande anordningen är praktisk. Den utesluter ju, såsom jag förut sagt, ingalunda, att, om vid något tillfälle anmäler sig såsom sökande en särskilt lämplig reservofficer eller överhuvud taget en kofferdist, han kan få befattningen, då arvodet finge höjas till vad som motsvarar en ordinarie lön.

Jag tillåter mig vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen: Jag skulle tro, herr talman, att det är rätt bra, om man någon gång följer med i debatterna. Man får nämligen i det fallet oftare en bättre föreställning om vad som verkligen försiggår, än om man inte följer med. Jag har i varje fall i kväll fått den bestämda uppfatt-

Anslag till sjökarteverket. (Forts.)

ningen, att reservanterna ha rätt. Det här är ju inte en sak, som man behöver ha någon speciell expertkänedom i. När vi höra hur den ordentligt lägges upp, så är det ju fasligt enkelt för varje människa med vanligt sunt förnuft att märka, att här är någonting galet. Och om vi överblicka ärendet, var och en av oss, som följt med från början till slut, så se vi lätt hela galenskapen; vi ha ett litet, gammalt privilegium, som är mindre legitimt än många andra varit.

Jag ber för min del på det enträgnaste, herr talman, att vi rätta till detta och ansluta oss till reservanterna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 110, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 33;

Nej — 31.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 111—115.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 116 och 117.

Lades till handlingarna.

Punkterna 118—138.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 139.

Lades till handlingarna.

Punkten 140.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 141.

Lades till handlingarna.

Punkterna 142 och 143.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 144.

Lades till handlingarna.

Punkten 145.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 146.

Lades till handlingarna.

Punkterna 147—149.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 150.

Lades till handlingarna.

Punkterna 151—155.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 229, med förslag till förordning angående särskilda åtgärder till motverkande av skada å fiske genom vattenförorening, m. m.;

nr 233, med förslag till lag om ändrad lydelse av 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom;

nr 249, angående jordbruksförsök m. m.;

nr 261, angående anslag till lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp, m. m.;

nr 262, angående anslag till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln;

nr 263, angående bidrag till täckande av kostnader för jordbrukets deltagande i Brysselutställningen 1935;

nr 264, angående nedskrivning av ett Härryda elektriska andelsförening u. p. a. beviljat kraftledningslån; samt

nr 265, angående tillfällig nedsättning av räntan å köpeskilling för vissa lägenheter, som upplåtits från kronojord.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillägg till 9 § avlöningsreglementet den 11 maj 1928 (nr 128) för fast anställt manskap vid försvarsväsendet;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tackande av medelsbehovet för viss omläggning av tiden för utbetalning av avlöning till beställningshavare vid armén och flygvapnet;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnaderna för kaptenen i Livgrenadjärregementets reserv E. A. Clementz' inbeordrande till tjänstgöring vid försvarsväsendet;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för mästerlotsen A. V. Friman och lotsen P. E. V. Smålander från viss ersättnings-skyldighet till kronan;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten; samt

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av femte huvudtiteln anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

På grund av utrikesresa i offentligt uppdrag får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under dagarna den 16 och 17 innevarande månad.

Stockholm den 13 mars 1937.

Nils Wohlin.

Den begärda ledigheten beviljades.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med hänsyn till den instundande påskhelgen ber jag få hemställa, att kammaren måtte besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av samtliga i dag avlämnade kungl. propositioner skall utsträckas till det plenum, som infaller näst efter 20 dagar från denna dag.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Föredrogos och bordlades på begäran de vid aftonsammanträdet avlämnade kungl. propositionerna nr 226, 229, 233, 240, 242, 243, 248, 249, 253—255 och 257—265.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 15 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 163, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om kommandomål.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 171, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar;

nr 173, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor m. m.; och

nr 174, med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 178, angående anslag till länsstyrelserna för budgetåret 1937/1938.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 179, angående ersättning till vissa personer i anledning av ådragna yrkessjukdomar.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 182, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen; samt

nr 183, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ samt 8 § 1 mom. lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 187, med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen, m. m.; och

nr 188, med förslag till lag angående slakt av husdjur.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 189, angående ämnesomfattningen för vissa professurer vid universitetet i Uppsala m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 190, med förslag till lag om behörighet för häradsrätt att upptaga sjörättsmål, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 191, angående förstärkning av det under tredje huvudtiteln för budgetåret 1936/1937 anvisade förslagsanslaget till Utrikesdepartementet: Avlöningar, posten Grundavlöningar m. m. till övrig icke-ordinarie personal;
nr 192, angående stat för skeppsgosseskolan under budgetåret 1937/1938 m. m.;
nr 193, angående provisorisk löneförbättring för flaggkorpraler och högbåtsmän;
nr 194, angående gäldande av viss haverikostnad; samt
nr 195, angående efterskänkande av vissa kronan tillkommande fordringar hos flaggkorpralen J. L. Gunnesson och marinintendenten av 1:a graden R. H. Berg.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 197, med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 198, angående anslag till reparation av ångpannorna å pansarskeppet Oscar II;
nr 199, angående bildande av ett statligt aktiebolag för övertagande av restaurangrörelsen m. m. vid statens järnvägar;
nr 200, angående lån till föreningen för skidlöpningens främjande i Sverige för ytterligare utbyggnad av turiststationen Högfjället vid Storlien m. m.; samt
nr 201, angående gäldande av skadestånd m. m. till änkan R. Hallberg.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 202, angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar;
nr 203, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om försäljning av till arrendeegnehemsfonden överförda kronoegendomar;
nr 204, angående indragning av viss personal vid domänverket;
nr 205, angående placering i lönehänseende av jägmästaren i Hälsinglands revir E. Q. Oldenburg;
nr 206, angående överförande av vissa kronoparker i Jämtlands län till renbetesfjällen m. m.;
nr 207, med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § 5 mom. lagen den 11 maj 1934 (nr 140) angående köttbesiktning och slakthus; samt
nr 208, angående viss ändring i gällande bestämmelser om lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 209, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid, m. m.;

nr 210, rörande godkännande av ett i Haag den 27 mars 1931 dagtecknat protokoll angående erkännande av den fasta mellanfolkliga domstolens behörighet att tolka i Haag avslutade konventioner i internationellt privaträttsliga ämnen; samt

nr 211, med förslag till luftskyddslag.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 212, angående anslag till civilt luftskydd.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 213, med förslag till förordning angående skyldighet att till riksdagens revisorer avgiva redogörelse för användningen av statsunderstöd.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 214, angående förlängd giltighetstid för avlöningsreglementet för tjänstemän vid domänverket m. m.; och

nr 215, angående ersättning från domänfonden till kronoarrendatorn J. Aberg m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 216, angående understöd åt förre volontären G. S. N. Blomqvist.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 217, angående anslag till Häradsrätterna: Avlöningar.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 218, angående försäljning av viss del av Abisko nationalpark till svenska turistföreningen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 219, angående anslag till nybyggnad för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet; och

nr 220, angående anslag till statskontoret för budgetåret 1937/1938.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 221, med förslag till inkomst- och utgiftsstat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1937/1938 m. m.

Propositionen hänvisades, i vad den avsåg anslag under nionde huvudtiteln, till jordbruksutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 222, angående förstärkning av tredje huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 223, angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande befattningshavare, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas;

nr 224, angående restitution till Stockholms högskola av erlagd arvsskatt;

nr 225, angående ändrad uppställning av riksstaten m. m.;

nr 226, angående anslag till tullverket för budgetåret 1937/1938;

nr 227, om täckande av vissa å fonden för förslag till statsverket bokförda förskott till försvarsväsendet m. m.; samt

nr 228, angående efterskänkande av Älvsåkers kommuns betalningsskyldighet för lån ur vattenkrafts- och kraftledningslånefonderna.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 229, med förslag till förordning angående särskilda åtgärder till motverkande av skada å fiske genom vattenförorening, m. m.; samt

nr 230, angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 231, med förslag till förordning angående tillverkning, försäljning och införsel av gasskyddsmateriel;

nr 232, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.; samt

nr 233, med förslag till lag om ändrad lydelse av 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

Föredrogos Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 234, med förslag till förordning angående upphörande av vissa till Lunds domkyrka utgående avgifter, m. m.; samt

nr 235, med förslag till förordning angående upphörande av det från viss jord i Skåne, Halland och Blekinge utgående landgille m. m.

Propositionerna hänvisades, i vad de avsågo förslagsanslag under sjunde huvudtiteln, till statsutskottet samt i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 236, med förslag till förordning angående upphörande av vissa till statsverket indragna hospitalsräntor.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 237, angående anslag till rikets allmänna kartverk m. m.;

nr 238, angående anslag till viss undersökning rörande den statsunderstödda torrlägningsverksamheten; och

nr 239, med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 3 juli 1930 (nr 317) om jordbrukets kreditkassor m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 240, angående avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 241, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 242, med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 243, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 244, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 8 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 245, angående användande av vissa anslagsmedel för utredning rörande nya fartygstyper.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 246, angående anslag för budgetåret 1937/1938 till pensioner åt efterlevande till befattningshavare i statens tjänst m. m.;

nr 247, med förslag om vissa ändringar i de vid militära tjänstepensionsreglementet den 17 maj 1935 (nr 167) såsom bilagor A och B fogade förteckningarna m. m.; samt

nr 248, angående överenskommelser med arméns och marinens familjepensionskassor samt tullstatens enskilda pensionsinrättning om övertagande av dessa pensionsanstalters rörelse.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 249, angående jordbruksförsök m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 250, angående personligt arvodestillägg till vissa rullföringsbiträden; nr 251, angående anslag till fortlöpande konjunkturundersökningar; samt nr 252, angående anslag till avsättning till jordbrukskassetillsynens fond för budgetåret 1937/1938 m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 253, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 16 § 2 och 3 mom., 26 §, 27 § 3 mom., 30 och 31 §§ samt 41 § 1 mom. förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m.

Föredrogos och hänvisades till bankoutsrottet Kungl. Maj:ts propositioner,

nr 254, angående tjänstårsberäkning i vissa fall för pension enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare; och

nr 255, angående tilläggspension åt aktuarien vid generalstabem, majoren i armén N. J. A. Helleday.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 256, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att infordra vissa uppgifter för prövning av frågor om ändringar i det kommunala beskattningsväsendet.

Föredrogos och hänvisades till bankoutsrottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 257, angående pensionsförhållandena för vissa barnmorskor;

nr 258, angående delaktighet i statens pensionsanstalt för förädlings- och försöksledare vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt;

nr 259, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; samt

nr 260, angående tilläggspension åt vissa förutvarande arbetsförmän vid försvarsväsendet.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 261, angående anslag till lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp, m. m.;

nr 262, angående anslag till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln;

nr 263, angående bidrag till täckande av kostnader för jordbrukets deltagande i Brysselutställningen 1935;

nr 264, angående nedskrivning av ett Härryda elektriska andelsförening u. p. a. beviljat kraftledningslån; samt

nr 265, angående tillfällig nedsättning av räntan å köpeskilling för vissa lägenheter, som upplåtits från kronojord.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 228, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tomt för biskopsgård i Skara; och

nr 229, av herr *Myrdal* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare i statens tjänst.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 6, 7, 47 och 48, bevillningsutskottets betänkanden nr 16 och 17, bankoutsrottets utlåtanden nr 24 och 25 samt första lagutskottets utlåtanden nr 19—25.

Vid föredragning av första lagutskottets memorial nr 26, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om verkställighet av bötesstraff m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtande nr 27.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av banorna Änge—Bräcke—Långsele, Bräcke—Östersund och Göteborg—Uddevalla jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.20 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 16 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bilagda läkarebetyg av med. d:r Th. Resmark får jag härmed värdsammast anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 16 mars — 31 mars 1937.

Morlanda, Kårehogen den 15 mars 1937.

Gunnar Sanne.

Riksdagsman *Gunnar Sanne*, Morlanda, är på grund av sjukdom förhindrad att fullgöra sitt riksdagsarbete fr. o. m. 16 mars t. o. m. 31 mars 1937, vilket härmed på heder och samvete intygas.

Hårleby, Svanesund den 13 mars 1937.

Th. Resmark,
leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 4, angående vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar i avseende å utgifterna för budgetåret 1937/1938 under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillägg till 9 § avlöningsreglementet den 11 maj 1928 (nr 128) för fast anställt manskap vid försvarsväsendet;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av medelsbehovet för viss omläggning av tiden för utbetalning av avlöning till beställningshavare vid armén och flygvapnet;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnaderna för kaptenen i Livgrenadjärregementets reserv E. A. Clementz' inbeordrande till tjänstgöring vid försvarsväsendet;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för mästerlotsen A. V. Friman och lotsen P. E. V. Smålander från viss ersättningskyldighet till kronan;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten; samt

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av femte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 117, till Konungen angående av riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av vissa åklagares rätt till andel i böter m. m.; och

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 49.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 230, av herr *Lindhagen*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar;

nr 231, av herr *Ekströmer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer;

nr 232, av herr *Ström, Torsten*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skyddsuppföstran m. m.; samt

nr 233, av herr *Undén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om lagsökning och om handräckning för fordran m. m.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets memorial nr 51, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till upplysningsarbete för freden; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 28, i anledning av väckta motioner angående anordnande av småbrukarkurser m. m.;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m.;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtande av visst område inom Ljungbyheds municipalsamhälle till föreningen Ljungbyheds församlingshem;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av två till övningsfältet vid Rosenholm hörande markområden;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa markområden till Karlsborgs kommun i Skaraborgs län och Sorsele kommun i Västerbottens län;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar;

nr 34, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1936 försålda och bortbytta tomter; samt

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt reglering av tillverkningen och avsättningen av potatismjöl.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.7 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.